

На основу члана 114. Закона о спречавању прања новца и финансирању тероризма („Службени гласник РС“, бр. 113/2017, 91/2019, 153/2020 92/2023, 94/2024 и 19/2025) вршећи овлашћења прописана чланом 104. цитираног закона, Комисија за хартије од вредности на 110. седници X сазива од 8.5.2025. године доноси

С М Е Р Н И Ц Е

за примену закона који регулише спречавање прања новца, финансирања тероризма и ширења оружја за масовно уништење за обвезнике у надлежности Комисије за хартије од вредности

I УВОДНИ ДЕО

1.1. Обвезници у надлежности Комисије за хартије од вредности и разлози за доношење Смерница

Комисија за хартије од вредности (у даљем тексту: Комисија), у складу са чланом 110. став 1. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма ("Сл. гласник РС", бр. 113/2017, 91/2019, 153/2020, 92/2023, 94/2024 и 19/2025 - у даљем тексту: Закон) врши надзор над применом овог закона од стране обвезника из члана 4. Закона:

- банака, када се ради о кастоди и пословима овлашћене банке (што су у складу са промењеном терминологијом матичних закона **депозитари** по Закону о отвореним инвестиционим фондовима са јавном понудом ("Сл. гласник РС", бр. 73/2019 и 94/2024) и Законом алтернативним инвестиционим фондовима ("Сл. Гласник РС", бр. 73/2019 и 94/2024) и **кредитне институције са дозволом за обављање послова инвестиционог друштва**),
- брокерско дилерских друштава (**инвестиционих друштава** у складу за Законом о тржишту капитала),
- **друштва за управљање отвореним инвестиционим фондовима са јавном понудом и друштва за управљање алтернативним инвестиционим фондовима** (у складу са Законом о отвореним инвестиционим фондовима са јавном понудом и Законом алтернативним инвестиционим фондовима),
- **друштава за ревизију и самосталних ревизора** (у складу са законом којим се уређује делатност ревизора)
- **пружалаца услуга повезаних с дигиталном имовином** тј. дигиталним токенима (у складу са законом којим се уређује дигитална имовина),
- **Централног регистра, депоа и клиринга хартија од вредности** (у складу са законом којим се уређује тржиште капитала).

Комисија врши надзор над поступањем обвезника у њеној надлежности и у складу Законом о централној евиденцији стварних власника ("Сл. гласник РС", бр. 19/2025) и Законом о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење ("Сл. гласник РС", бр. 29/2015, 113/2017, 41/2018 и 94/2024).

У складу са овлашћењем из члана 114. Закона, Комисија може да донесе смернице за примену одредаба Закона.

Имајући у виду да је Национална процена ризика од прања новца и финансирања тероризма усвојена у децембру 2024., као и да је у 2024. години и почетком 2025. године измењен Закон, то се појавила потреба да Комисија за хартије од вредности за обвезнике у својој надлежности ажурира смернице.

1.2. Циљ смерница

Циљ ових Смерница је да помогну обвезницима у надлежности Комисије да боље утврде ризике и адекватно одговоре на исте спровођењем делотворних активности. Основни задатак обвезника јесте да прибави прописане податке у вези са познавањем и праћењем пословања својих странака, да процени да ли се одређени модели понашања могу довести у везу са кривичним делом и у којој мери, те да у складу са Законом предузме све потребне мере и пријави сумњиве активности, док Управа и истражни органи даље воде потребне поступке у датом случају, да би утврдили да ли постоји неко кривично дело или не.

Смернице садрже и примере који могу бити од користи за препознавање ризика од стране обвезника, спровођење појединих радњи и мера познавања и праћења странке као и других обавеза које обвезници имају по Закону.

Смернице садрже и примере који су карактеристични за ризике од прања новца и финансирања тероризма и ширења оружја за масовно уништење за обвезнике који су у надлежности Комисије.

Међутим, Смернице не прописују тачан редослед корака за обвезника приликом спровођења интерне процене ризика, већ помажу да се боље разумеју ризици на нивоу обвезника како би предузели потребне радње и мере у складу са законом. Сви запослених који спроводе радње и мере у складу са законом, додатне информације о питањима из ове области могу наћи на интернет страницама релевантних домаћих и међународних институција:

Комисија за хартије од вредности, www.sec.gov.rs

Министарство финансија РС, www.mfin.gov.rs

Народна банка Србије, www.nbs.rs

Агенција за привредне регистре, www.apr.gov.rs

Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности, www.crhov.rs

Удружење банака Србије, www.ubs-asb.com

Управа за спречавање прања новца www.apml.gov.rs

ФАТФ www.fatf-gafi.org

Манивал www.coe.int/moneyval

1.3. Национална процена ризика

Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2009. године Република Србија се ускладила са међународним стандардима у области против прања новца и финансирања тероризма које доноси Радна група за финансијску акцију (*FATF, Financial Action Task Force*) и са одговарајућим прописима Европске уније. Уведен је приступ заснован на анализи и процени ризика од прања новца и финансирања тероризма који обвезници врше за сваког клијента и пословни однос. Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2017. године уводи процену ризика и на ниво самог обвезника.

У циљу даљег унапређења система борбе против прања новца и финансирања тероризма, и Закон је мењан 2020. године, 2023. године, 2024. године, а последње измене су вршене у 2025. години.

Поред наведеног, држава је, редовно на период од три године израђивала Националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма те дефинисала мере и активности које је потребно спровести како би се препознати ризици ублажили. Резултати националне процене ризика пружају неопходне информације обвезницима и служе им као полазна, али и обавезна основа у проценама ризика које ће обвезник сам спровести на нивоу институције. Обвезници морају да схвате и примене процењене ризике на нивоу државе.

На седници одржаној 5. децембра 2024. године Влада Републике Србије донела је Закључак којим се усваја Национална процена ризика од прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење. У оквиру ове процене ризика извршене су Процена ризика од прања новца, Процена ризика од финансирања тероризма, Процена ризика правних лица и правних аранжмана, Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине, Процена ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење (у даљем тексту Процена ризика од ШОМУ)и Процена ризика од злоупотребе непрофитних организација у сврху финансирања тероризма.

Процењеним ризицима обухваћен је период од три године – од 1. јануара 2021. године до 31. децембра 2023. године, чиме је Република Србија преиспитала и проценила ризике који постоје у систему за спречавање прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Приликом процене секторске рањивости разматрани су, између осталог, свеобухватност правне мреже, ефективност надзорних процедура и праксе, расположивост и примена управних и казних мера, уређеност система у погледу издавања дозвола за рад (лиценцирања) и других супервизорских сагласности и одобрења, интегритет и ниво познавања запослених у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, ефикасност функције усклађености пословања, ефикасност праћења и пријављивања сумњивих активности и други фактори рањивости.

Циљ спровођења националне процене ризика јесте утврђивање области и поступања у систему државе које носе потенцијално виши односно нижи ризик од прања новца и финансирања тероризма и ШОМУ, како како би се спровеле мере и активности, али и да се изврши алокација ресурса тако да се више напора и ресурса уложи у високоризичне области. Идентификовање, процена и разумевање ризика од прања новца и финансирања тероризма представљају суштински важан део примене и развоја система за спречавање прања новца и финансирања тероризма у држави. Поменуте процене ризика такође су од изузетне важности за адекватну примену прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма од стране приватног сектора.

У складу са Законом, обвезници су дужни да приликом доношења интерних аката као и спровођења радњи и мера у складу са одредбама закона који регулишу ову област, користе закључке и резултате Националне процене ризика.

Приликом процене ризика, обвезници који су у надлежности Комисије, морају имати у виду и секторску процену ризика, како у поступку процене ризика у односу на целокупно пословање обвезника, тако и када раде анализу ризика за сваку групу или врсту странке, пословног односа, услуге које обвезник пружа и трансакције.

Из тог разлога резимеа и закључци Националне процене ризика дати су у прилогу овог документа.

Националну процену ризика из 2024. године у интегралном тексту као и Процену ризика од прања новца, Процену ризика од финансирања тероризма, Процену ризика правних лица и правних аранжмана, Процену ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине, Процену ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење и Процену ризика од злоупотребе непрофитних организација у сврху финансирања тероризма можете наћи на интернет страници www.apml.gov.rs

Из перспективе претњи од **финансирања тероризма** у Републици Србији, процена унутрашњих ризика и спољних ризика је од највећег значаја. Ово је посебно значајно с обзиром на то да финансирање тероризма може укључивати несразмерно мала финансијска средства у поређењу са штетом коју може проузроковати, било кроз извршење терористичког акта или кроз друге активности које спроводе терористи и њихови симпатизери.

Правни и институционални оквир у Србији за борбу против тероризма и његовог финансирања усклађен је са међународним стандардима.

За потребе процене ризика од финансирања тероризма, фокусирајући се на злоупотребу легитимних финансијских институција и појединаца, узети су у обзир следећи подаци:

- националне претње односно ризици које представљају терористичке активности.
- рањивости у различитим секторима, које би могле бити искоришћене за финансирање тероризма.

Закључци о претњама финансирања тероризма у Србији изведени су анализом капацитета Србије за спречавање и борбу против финансирања тероризма, као и њене укупне способности да се бави и ублажава ризике од финансирања тероризма

Анализа података указује да територија Р. Србије и њен финансијски систем нису систематски коришћени за финансирање тероризма. Међутим, подаци из предистражних поступака, обавештајних података и међународне сарадње указују на изоловане, појединачне случајеве у којима су коришћена новчана средства у малим износима. Према истим подацима постојала је сумња да су средства преношена алтернативним начинима (кеш курири, „хавала”, и сл.) и путем платних институција и институција електронског новца из иностранства. Средства пренета на овај начин потичу од личних прихода родбински и пријатељски повезаних лица, а недавне терористичке активности финансиране су малим новчаним износима из личних извора.

Праћење неформалних система („хавала”, „кеш курири” и друго), као и финансијских трансакција и платних институција ублажава ризик од коришћења ових система за ФТ.

Важно је напоменути да у Србији не постоје идентификовани сектори високог ризика за финансирање тероризма. Иако носе низак ризик, следећи сектори (у надлежности Комисије) склонији су злоупотребама на основу природе њихових услуга:

- Пружаоци услуга дигиталне имовине - у Србији нису пријављени случајеви злоупотребе, али глобални трендови показују рањивост на злоупотребу дигиталних валута за тероризам

- Брокерско-дилерске друштва - могућа је злоупотреба у вези са инвестицијама страних субјеката повезаних са подручјима високог ризика.

У Процени ризика од ФШОМУ у Републици Србији за 2024. годину утврђено је да је законодавни и процедурални оквир у нашој земљи у великој мери усклађен са препорукама ФАТФ 6 и 7 и регулисан је пре свега Законом о међународним рестриктивним мерама и Законом о ограничењу располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење.

Систем контроле извоза оружја, војне опреме и робе двоструке намене у Србији ублажава ризике од финансирања ширења нуклеарног оружја кроз снажан правни и институционални оквир усклађен са стандардима ЕУ.

Сагледавањем материјалности и секторске рањивости закључено је да је ризик од финансирања ширења оружја за масовно уништење умерен у секторима као што су банке, агенти за некретнине, рачуновође, порески саветници, адвокати, приређивачи игара на срећу, док се сматра да су други сектори ниско ризични.

На основу досадашњих анализа и праксе утврђено је да су ретке ситуације у којима би се јављали ризици од финансирање ширења оружја за масовно уништење.

Међутим, посебну пажњу треба обратити на следеће:

- ретке, једнократне трансакције преко банкарског сектора од стране правних лица која се баве реекспортом, користећи прикривање стварног власништва,
- слабе Customer Due Diligence процесе и
- везе са високоризичним јурисдикцијама и прање новца засновано на трговини као камуфлажи.

Процена ризика у сектору дигиталне имовине - У периоду за који је рађена национална процена ризика забележено је неколико случајева употребе дигиталне имовине за сврхе прање новца. У Републици Србији није било забележених случајева финансирања тероризма употребом дигиталне имовине или од стране пружалаца услуга повезаних са дигиталним валутама (ПУДИ). Такође, није било одузете дигиталне имовине нити привремено обустављених трансакција виртуелних валута. Основни разлог је занемарљиви обим коришћења дигиталне имовине у привредном сектору због забране директног прихвата дигиталне имовине у замену за робу и/или услуге, забрана коришћења дигиталне имовине од стране финансијског сектора, релативно мали број корисника дигиталне имовине, од којих су већина физичка лица резиденти, умерено усвајање савремених дигиталних алата, ограничења у девизном пословању и мали број ПУДИ који послује на територији Републике Србије. Вредност сектора ПУДИ и обима трансакција с дигиталном имовином у односу на финансијски сектор је апсолутно занемарљива.

Треба имати у виду и мали број ПУДИ у Републици Србији, посебно у поређењу са другим европским земљама, што ограничава његов потенцијал да се сматра међународним крипто центром.

Међутим, један део претњи долази од чињенице да дигитална имовина може да се преноси путем P2P (peer to peer) трансакција, децентрализоване размене и на тзв. ОТЦ тржишту мимо лиценцираних ПУДИ што онемогућава утврђивање ко су учесници у трансакцији и без спровођења претходних мера познавања и праћења странке. Анонимност појединих виртуелних валута (privacy coins) додатно појачава претње. Практично посматрано, ОТЦ тржиште је често ван домашаја надзорних органа. Ово су претње које се односе пре свега на финансирање тероризма, али у одређеној мери могу се односити и на праће новца.

II ОСНОВНИ ПОЈМОВИ И НАЧЕЛА

2.1. Прање новца

Прање новца је процес прикривања порекла новца стеченог криминалним активностима, како би он изгледао као да потиче из законитих извора. Ова пракса омогућава криминалцима да задрже контролу над илегално стеченим средствима без да привуку пажњу власти. Прање новца је озбиљан проблем јер подрива финансијски систем, омогућава финансирање даљих криминалних активности и угрожава економску стабилност земље.

Процес прања новца обично се одвија у три основне фазе:

1. Улагање - У овој фази, илегално стечени новац се „убацује“ у легални финансијски систем. Ово може бити урађено на више начина, попут полагања готовине на банковни рачун, коришћењем казина, мењачница, куповином вредних предмета (нпр. аутомобила, уметничких дела) или кроз лажне фактуре. Циљ је да се новац удаљи од извора криминала и почне "мешати" са легалним средствима.

2. Раслојавање-прикривање - ова фаза укључује стварање сложених трагова трансакција како би се замату извор новца. То се може радити путем вишеструких банковних трансфера, конверзије валуте, куповине и продаје финансијских инструмената или пребацивања новца у иностранство. На тај начин се новац „перу“ и бришу трагови који би могли довести до његовог правог порекла.

3. Интеграција - у последњој фази, новац се враћа у легалну економију као наизглед законит. Он се може користити за куповину некретнина, улагање у привредна друштва, покретање нових послова. У овој фази, новац изгледа као да је стечен на легалан начин, што криминалцима омогућава да га користе без сумње и последица.

Наведене фазе прања новца се не морају одвијати овим редоследом. У неким случајевима, посебно када је новац већ унутар финансијског система (на пример, преко дигиталних валута), фаза улагања може бити прескочена или бити мање очигледна. Такође, раслојавање и интеграција се могу дешавати паралелно, нарочито када се користе брзе и вишеструке трансакције у кратком временском року. Код неких врста криминалних активности, као што су корупција или злоупотреба положаја, новац можда никада не буде у физичком облику, што опет мења ток класичног модела.

У суштини, фазе служе као теоријски оквир који нам помаже да разумемо процес, али у реалности, криминалци често користе флексибилне, креативне и прилагођене методе које могу да одступају од редоследа ових корака.

2.2. Финансирање тероризма

Финансирање тероризма представља процес прикупљања, обезбеђивања, преноса или коришћења финансијских средстава с циљем да се подрже терористичке активности. За разлику од прања новца, где се покушава сакрити криминално порекло новца, код финансирања тероризма новац често потиче из законитих извора, али се користи у незаконите сврхе.

Код финансирања тероризма извори средстава могу бити легални (донације, зараде, добротворне организације) или нелегални (кријумчарење, отмице, трговина оружјем и дрогом) а износи не морају бити велики. За разлику од организованог криминала, терористичке активности често захтевају релативно мала средства, што их чини тежим за откривање. Методе прикривања укључују коришћење невладиних организација, верских и хуманитарних установа као паравана, али и класичне финансијске канале, дигиталне валуте и неформалне системе преноса новца (нпр. хавала систем).

Оно што треба имати у виду међународна димензија – новац се често прикупља у једној земљи, а користи у другој, што отежава праћење токова новца и захтева међународну сарадњу.

Финансирање тероризма, иако се често не описује кроз класичне „фазе” као код прања новца, ипак се може поделити на неколико кључних корака или фаза које описују како се средства обезбеђују, премештају и користе:

1. Прикупљање средстава - У овој фази терористичке групе или појединци обезбеђују новац. Средства могу долазити из: легалних извора (донације, лични приходи, добротворне организације, компаније); нелегалних активности (трговина оружјем, дрогом, људима, рекет, отмице); државне подршке (у неким случајевима, државе финансирају терористичке групе из политичких разлога).
2. Премештање средстава (трансфер) - новчана средства се премештају из једне земље или региона у други, обично где ће бити искоришћена за терористичке активности. Методе укључују: банкарске трансакције, коришћење посредника или "мула", неформалне системе као што је хавала (hawala), криптовалуте и онлајн платформе, пренос у готовини.
3. Прикривање трага - да би избегли детекцију, терористи често користе сложене методе прикривања порекла и намене новца: отварање лажних фирми или невладиних организација; коришћење лажних докумената, коришћење „чистих” особа (које нису осумњичене) за трансакције; мешање легалних и нелегалних трансакција.
4. Коришћење средстава – у завршној фази, новац се користи за финансирање различитих облика терористичких активности: куповина оружја и експлозива, логистика

(смештај, превоз, комуникација), регрутовање и обука нових чланова, подршка породицама извршилаца напада, пропагандне активности.

Фаза	Опис	Примери
1. Прикупљање средстава	Обезбеђивање новца из легалних или нелегалних извора	Добротворне донације, трговина дрогом, финансијска подршка од држава
2. Премештање средстава	Пренос новца ка терористичким ћелијама, често међународно	Хавала, банкарски трансфери, криптовалуте, новац у готовини
3. Прикривање трага	Сакривање праве намене и порекла новца	Лажне НВО, „чисте“ особе, фиктивне фирме, сложене трансакције
4. Коришћење средстава	Улагање новца у терористичке активности	Куповина оружја, логистика, регрутовање, пропаганда

Прање новца и финансирање тероризма имају низ негативних последица на економску, политичку, безбедносну и социјалну структуру једне државе. Ови процеси доводе до економске нестабилност, када илегални токови новца нарушавају функционисање тржишта јер стварају нелојалну конкуренцију. Велике количине „опраног“ новца могу изазвати вештачке балоне у ценама некретнина, берзи или другим секторима. Банке и друге институције могу бити злоупотребљене као алати за криминалне трансакције, што доводи до губитка поверења у финансијски систем. Ако се открије да нека држава не спречава ове активности, она може бити стављена на црне листе међународних организација (попут FATF), што доводи до изолације са финансијског тржишта. Финансирање тероризма директно угрожава безбедност грађана, јер омогућава планирање и извођење напада, регрутовање нових чланова и ширење екстремистичке идеологије. Један о значајних аспеката је и смањење поверења инвеститора јер не желе да улаже у земљу која је повезана са финансирањем тероризма или прањем новца. То доводи до мањег прилива страних инвестиција, економског успоравања и мањег броја радних места. На крају, уколико се средства усмеравају у криминалне активности, а не у здравство, образовање и развој, то погоршава животни стандард становништва.

2.3. Ширење оружја за масовно уништење (ШОМУ)

Ширење оружја за масовно уништење (ШОМУ) подразумева процес преноса, развоја или набавке нуклеарног, хемијског и биолошког оружја или технологија које могу бити

коришћене за њихову производњу, као и повезаних материјала, између држава или недржавних актера, што представља озбиљну претњу глобалној безбедности.

Ширење оружја за масовно уништење (пролиферација) тесно је повезано са прањем новца и финансирањем тероризма, јер се управо преко нелегалних финансијских токова обезбеђују средства за развој, набавку и транспорт овог опасног оружја. Државе под санкцијама и терористичке организације често користе мреже прања новца, фиктивне фирме и неформалне финансијске системе како би сакриле порекло новца и заобишле међународне контроле. Истовремено, финансирање тероризма омогућава недржавним актерима да покушају да дођу до хемијског, биолошког или нуклеарног оружја, што представља озбиљну претњу глобалној безбедности. Због тога се борба против ових појава води заједнички, кроз међународне механизме и строге финансијске мере.

2.4. Сумњива трансакција

Сумњива трансакција у контексту прања новца и финансирања тероризма представља било коју финансијску трансакцију која делује неосновано, неразумно или противно очекиваном обрасцу пословања, те стога изазива сумњу да новац може бити повезан са нелегалним активностима као што су прање новца или финансирање терористичких група. Ове трансакције обухватају, али нису ограничене на, неразјашњене или превелике уплате, брзе и непознате међународне трансакције, као и трансакције које укључују људе или ентитете са високим ризиком који су повезани са криминалним или терористичким активностима. Такве трансакције подлежу додатном надзору и истрази од стране финансијских институција и регулаторних органа. Оцена сумњивости одређене странке, трансакције или пословног односа, заснива се на критеријима сумњивости, одређеним у списку показатеља (индикатора) за препознавање лица и трансакција за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма

2.5. Основна начела борбе против прања новца и финансирања тероризма

Борба против прања новца и финансирања тероризма заснива се на међународно признатим принципима и стандардима, чији је циљ очување интегритета финансијског система и спречавање злоупотреба. Ова начела су садржана у документима међународних тела као што су ФАТФ (Financial Action Task Force), Европска унија и домаће законодавство.

У наставку наводимо основна начела борбе против прања новца и финансирања тероризма:

1. Упознај свог клијента (KYC – Know Your Customer)

Обвезници су у обавезни да прикупе податке о идентитету клијента, разумеју његову делатност и утврде крајњег стварног власника (beneficial owner). KYC се примењује приликом отварања рачуна, склапања уговора или обављања трансакција (Извор: FATF Recommendation 10; Закон)

2. Приступ заснован на ризику (Risk-Based Approach)

Обвезници процењују ризик од прања новца и финансирања тероризма у складу са природом клијената, услуга и производа које нуде, те на основу тога предузимају одговарајуће мере. (Извор: FATF Recommendation 1; ЕУ АМЛ Директива (АМЛД5)).

3. Праћење и детекција сумњивих трансакција

Обвезници континуирано прате трансакције и анализирају одступања од уобичајеног понашања клијената. Сумњиве активности се додатно проверавају и документују. (Извор: FATF Recommendation 20; Закон)

4. Пријављивање сумњивих трансакција

У случају сумње да је трансакција повезана са прањем новца или финансирањем тероризма, обавезно је слање извештаја Управи за спречавање прања новца, без обавештавања клијента. (Извор: FATF Recommendation 20; Закон)

5. Вођење евиденције и чување података

Обавеза чувања података о клијентима, документације и трансакцијама најмање 5 година, како би били доступни надлежним органима. (Извор: FATF Recommendation 11; Закон)

6. Интерне контроле и обука запослених

Обвезници су дужни да развију унутрашње политике и процедуре за СПНФТ/ШОМУ, именују одговорно лице, и редовно обучавају запослене. (Извор: FATF Recommendation 18; Закон)

7. Сарадња са надлежним органима и међународна координација

Обвезници морају сарађивати са Управом за спречавање прања новца, тужилашством, полицијом и регулаторима, као и пратити смернице и препоруке међународних тела (Извор: FATF Recommendation 40; Direktiva (EU) 2015/849.)

III КАРАКТЕРИСТИКЕ ТРЖИШТА КАПИТАЛА, ТРЖИШТА ДИГИТАЛНИХ ТОКЕНА И ПОСЛОВАЊА ДРУШТВА ЗА РЕВИЗИЈУ И САМОСТАЛНИХ РЕВИЗОРА У РЕПУБЛИЦИ

3.1. Тржиште капитала

Тржиште капитала чини значајан део финансијског система једне привреде, јер омогућава приступ различитим финансијским средствима. Међутим, управо та отвореност носи ризик од злоупотребе у незаконите сврхе, као што су прање новца и финансирање тероризма.

Оно што овај сектор чини специфичним јесте могућност не само да се кроз њега у финансијски систем убаце средства стечена на нелегалан начин, већ и да се новац незаконито генерише унутар самог сектора, на пример, преко манипулација на тржишту или злоупотребе инсајдерских информација.

Када је реч о тржишту капитала у Републици Србији, ризици повезани са прањем новца и финансирањем тероризма су присутни, али у ограниченом обиму. На ову процену утиче неколико фактора – скромно учешће тржишта капитала у укупном финансијском систему, слаба ликвидност, као и чињеница да не постоје готовинска плаћања, већ се трансакције обављају преко банкарских рачуна. Уз то, сви финансијски инструменти су у дематеријализованом облику и гласе на име власника, што отежава прикривање власништва и у великој мери умањује простор за незаконите активности.

Финансијски систем Србије је и даље у великој мери оријентисан на банке, што значи да су банкарски производи и даље доминантан начин финансирања и штедње новца.

Постоје различите могућности инвестирања на тржишту капитала, куповином и продајом финансијских инструмената (акција, обвезница, инвестиционих јединица и др.), а тиме и могућност пласирања незаконито стеченог капитала у легалне токове.

За разлику од других сектора, ризици се углавном не односе на фазу улагања новца, већ на фазе раслојавања и интеграције. Типичне шеме прања новца које се односе на тржиште капитала, често укључују читав низ трансакција које не одговарају профилу инвеститора и не обављају се са намером да пруже поврат улагања (економски неоправдане трансакције).

У прилогу ових Смерница налазе се најчешће типологије карактеристичне за тржиште капитала.

Сектор тржишта капитала има низак степен претње у поређењу са осталим секторима имајући у виду стриктну регулативу и дематеријализацију хартија од вредности што умањује анонимност.

Ипак, остаје потреба праћења растућих ризика и изложености овог сектора која по том основу може настати.

Тако индустрија инвестиционих фондова бележи тренд раста, где инвестиционе јединице као производ могу бити привлачније за инвестирање али и злоупотребе прања новца, пре свега због своје ликвидности и законске обавезе откупа од стране друштва за управљање у кратком року. Такође појава финансијских инструмената у облику дигиталне имовине, довешће до привлачења инвеститора али и евентуално отворити простор за трансфер незаконито стеченог новца.

3.2. Тржиште дигиталних токена

Надлежност у вршењу надзора у области дигиталне имовине подељена је између Народне банке Србије и Комисије, тако да Народна банка Србије има надлежност у делу који се односи на виртуелне валуте, а Комисија за хартије од вредности у делу који се односи на дигиталне токене. Иста подела надлежности утврђена је и у Закону, који је у потпуности усклађен са Законом о дигиталној имовини (ЗДИ). У случају да одређена дигитална имовина има одлике и виртуелне валуте и дигиталног токена, односно у случају да ПУДИ пружа услуге повезане и са виртуелним валутама и са дигиталним токенима, надлежне су и Народна банка Србије и Комисија.

Обавезе на основу Закона имају и издаваоци дигиталне имовине – изричито је прописано да је забрањено издавање дигиталне имовине која посредно или непосредно омогућава прикривање идентитета странке (анонимна дигитална имовина), као и да је издаваоцима дигиталне имовине и ПУДИ забрањено да користе ресурсе информационог система (софтверске компоненте, хардверске компоненте и информациона добра) који омогућавају и/или олакшавају прикривање идентитета странке и/или који онемогућавају и/или отежавају праћење трансакција с дигиталном имовином. Пружање услуга повезаних са анонимном дигиталном имовином такође је изричито забрањено Законом.

Дигитална имовина привлачи пераче новца услед своје псеудонимне природе и лакоће са којом омогућава корисницима да брзо пошаљу средства, како унутар земље тако и прекогранично упркос свом транспарентном и следљивом дизајну. Постоје и платформе за трговање које омогућавају анонимне трансакције. Међутим, у складу са пропорукама ФАТФ у Србији је у Закон уведен такозвани “travel rule”, односно обавеза да се информације о иницијатору, посреднику и кориснику трансакција прикупљају и размењују. Ово правило је у раширеној примени у свету, а од краја 2024. године и у земљама Европске уније, услед чега се ублажавају ризици код ове врсте трансакција.

На тржишту дигиталне имовине уочени су примери нерегистрованих пружалаца услуга повезаних с дигиталном имовином, односно нерегистрованих платформи за трговање, које се рекламирају углавном преко друштвених мрежа.

Размотрени случајеви откривају континуирану активност у вези са промоцијом дигиталне имовине за коју или није прибављено неопходно одобрење или је промовисана на начин да се подстакну потрошачи да инвестирају у шеме које су по природи преварне. Такође је уочена злоупотреба дигиталне имовине кроз приступ путем купона или ваучера. NFT су такође злоупотребљавани, у мањој мери, али и они имају потенцијал за злоупотребу сличан оном који се види код других добара високе вредности (нпр. уметничка дела, драгуљи).

У прилогу ових Смерница налазе се најчешће типологије карактеристичне за сектор дигиталне имовине.

3.3. Пословање друштава за ревизију и самосталних ревизора

Друштва за ревизију поседују дозволу Министарства финансија за рад док је у надлежности Комисије да врши надзор над овим обвезницима у вези примене закона који регулише праће новца, финансирање тероризма и ШОМУ. Истовремено Комисије врши контролу квалитета обављених ревизија финансијских извештаја од стране друштава за ревизију и самосталних ревизора.

Према међународним стандардима ревизије, циљ ревизије финансијских извештаја је да омогући ревизору да изнесе мишљење о томе да ли су извештаји, у свим битним аспектима, састављени у складу са важећим оквиром финансијског извештавања.

Због своје свеобухватности и сложености, подаци из сектора ревизије представљају значајан извор информација за откривање прања новца.

Сарадња између ревизорског сектора и надлежних институција игра кључну улогу у ефикасном спречавању злоупотреба у финансијском систему.

Такође, сектор ревизије је блиско и нераскидиво повезан са сектором рачуноводства. У досадашњим предметима прања новца није откривено да су ревизори учествовали у прању новца, али професионалне услуге овог сектора могу индиректно помоћи прању новца – имајући у виду трансакције које извршавају клијенти и начин извештавања.

У прилогу ових Смерница налазе се најчешће типологије карактеристичне за друштва за ревизију и самосталне ревизоре.

IV АНАЛИЗА И ПРОЦЕНА РИЗИКА

4.1. Увод

У циљу спречавања изложености негативним последицама прања новца и финансирања тероризма, обвезник је дужан да у писменој форми изради и редовно ажурира анализу ризика од прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење (у даљем тексту: анализа ризика) у складу са законом, смерницама надлежног органа и проценом ризика од прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење израђеном на националном нивоу.

Анализом ризика одређује се праг изложености (процена ризика) одређене странке, пословног односа, услуге коју обвезник пружа у оквиру своје делатности или трансакције ризику за прање новца, финансирање тероризма и финансирање ШОМУ, као и процену ризика пословања самог обвезника. Она мора да буде сразмерна природи и обиму пословања, као и величини обвезника, као и да узме у обзир основне врсте ризика (ризик странке, географски ризик, ризик трансакције и ризик услуге) и друге врсте ризика које је обвезник идентификовао због специфичности пословања.

4.2. Садржај анализе ризика

Анализа ризика обавезно у складу са Законом садржи:

- 1) анализу ризика у односу на целокупно пословање обвезника;
- 2) анализу ризика за сваку групу или врсту странке, односно пословног односа, односно услуге које обвезник пружа у оквиру своје делатности, односно трансакције.

На основу анализе ризика, обвезник сврстава странку у једну од следећих категорија ризика:

- 1) ниског ризика од прања новца и финансирања тероризма и примењује најмање поједностављене радње и мере;
- 2) средњег ризика од прања новца и финансирања тероризма и примењује најмање опште радње и мере;
- 3) високог ризика од прања новца и финансирања тероризма и примењује појачане радње и мере.

Обвезник интерним актима може, поред наведених, предвидети и додатне категорије ризика, и одредити адекватне радње и мере за те категорије ризика.

Планирање и организација процеса анализе ризика је значајна за крајњи резултат процене ризика.

Смисао ефикасног и квалитетног процеса израде и касније ажурирања процене ризика, јесте да се најпре одреде делови система који могу имати информације од суштинског значаја у

самом обвезнику за израду процене ризика, који могу да препознају рањивости система и да допринесу умањењу претњи. Тако, на пример, у овом послу важнију улогу морају да имају лица која су директно укључена у обављање делатности (*на пример брокери код инвестиционог друштва или ревизори у друштву за ревизију*) због познавања технологије рада и кључних тачака где би могло да дође до пропуста у радњама и мерама које обвезник спроводи.

Поред интерних извора, приликом процене ризика обвезник не сме да занемари ни тзв. екстерне изворе информација.

Ту су нарочито битни резултати националне процене ризика, објављени подаци из истраживања надзорног органа, информације из надзора, одређена обавештења, измене прописа, подаци Управе за спречавање прања новца - број сумњивих трансакција – образложења за пријаву сумњивих трансакција, одређене стратешке анализе, типологије, информације које се могу пронаћи у годишњим извештајима и слично.

Такође, поред информација која се могу добити у домаћим оквирима, веома су значајна и међународна истраживања, Савета Европе, ОЕБС, FATF и друго.

Запослени код обвезника мора имати јасну слику како је обвезник проценио одређене ризике на нивоу институције, како је ризике државе имплементирао у процес, као и преглед мера које обвезник има намеру да спроведе на основу добијених резултата.

4.3. Припрема анализе ризика

Припрема анализе ризика је предуслов за спровођење прописаних мера, како унутар самог обвезника, тако и у вези са странком. Сагласно нивоу ризика самог обвезника као и сврставању странке, пословног односа, услуге или трансакције у једну од категорија ризичности, зависи обим и учесталост радњи и мера које ће у обвезник обавити у складу са Законом (опште, појачане или поједностављене).

Приликом израде анализе ризика обвезник мора да узме у обзир основне врсте ризика (ризик странке, географски ризик, ризик трансакције и ризик услуге) и друге врсте ризика које обвезник идентификовао услед специфичности пословања.

4.4. Ризик - функција три чиниоца: претње, рањивости и последице

Процена ризика представља доношење суда о претњама, рањивостима и последицама.

Претња су лица односно активности, који имају потенцијал да наносе штету (*на пример код обвезника штету институцији, пословању, репутацији, то би могли бити клијенти који су препознати или за које се сумња да су повезани са нелегалним активностима, препознате преваре, фалсификована документа и сличне*).

Појам рањивости, у значењу у ком се користи у процени ризика, обухвата све оне активности које би се могле искористити у случају деловања претње. Фокус је на активностима које представљају слабости у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма и систему контроле. Уколико се ради о обвезнику, рањивост је све оно што једног обвезника чини нарочито изложеном прању новца односно финансирању тероризма *(на пример, одређена услуга коју нуди обвезник, а која је на нивоу државе процењена као високо ризична, недовољно познавање прописа који регулишу ову област, неадекватна примена законских прописа и слично)*.

Последица се односи на штету, коју би прање новца или финансирање тероризма могли проузроковати и обухвата утицај нелегалне или терористичке активности, која би била у основи такве радње, на финансијске системе и институције, као и шире гледано на друштво и привреду у целини. Последице по природи деловања могу бити краткорочне и дугорочне и утичу на репутацију и привлачност финансијског сектора, односно нефинансијског сектора једне државе *(на пример: последица би се могла мерити у висини казне брокерско-дилерског друштва јер је пропустило да се адекватно супротстави ризицима, или би се могла мерити нарушеним угледом друштва за ревизију или другог обвезника за ког се испостави да је, неадекватном анализом ризика и мерама за његово умањење, пропустио да пријави сумњиву трансакцију или помогао прање новца или финансирање тероризма)*.

4.5. Поступак процене ризика

Поступак процене ризика може се поделити на читав низ активности, али основне фазе тог процеса су идентификација ризика, анализа, евалуација и управљање ризицима.

4.5.1. Идентификација – препознавање ризика

Идентификација почиње сагледавањем фактора који могу утицати на ризик.

Корисно би било да обвезник направи листу потенцијалних фактора који ће се користити како би се препознале претње и рањивости од прања новца, финансирања тероризма и ШОМУ код обвезника. У листу треба ставити све оне факторе који су препознати на нивоу државе као ризични, а карактеристични су за пословање одређеног обвезника, типологије које су препознате и трендове.

Након сачињавања једног свеобухватног и широког списка, обвезник може сагледати који од конкретних фактора није довољно значајан за обвезника, или можда обвезник уопште не нуди одређени производ који је на нивоу државе препознат као ризичан, или одређени модели понашања нису карактеристични за обвезника. Самим тим, обвезник одређене ставке може елиминисати са листе, али уколико је препознао у прошлости неке моделе понашања или околности које су се код датог обвезника показале као ризичне, свакако их треба уврстити на списак и посебно анализирати.

У овој фази се не може ни за један фактор са сигурношћу рећи да је више или мање ризичан, већ се овде пре може говорити о томе да ли је одређени фактор довољно релевантан да се процени ризик од прања новца, финансирања тероризма или ШОМУ (*на пример, приступи код обвезника могу бити различити, тако да се један обвезник може одлучити да пође, од одређених модела понашања, индикатора, трендова и да за почетак користи одређене процене на нивоу државе, а затим да анализира у којој мери су те процене биле карактеристичне за самог обвезника, а други обвезник може изабрати да не крене од модела процене на нивоу државе, већ на пример од ризичних услуга, трансакција, а да затим даље надограђује ове почетне процене, са одређеним типологијама препознатим, на пример, за одређене услуге или одређене извршене трансакције, али свакако узима у обзир и резултате националне процене ризика*).

Универзалан модел за израду процене ризика не постоји. Постоје одређене смернице, идеје, предлози из домаће и међународне праксе, али на самом обвезнику је да процени која методологија највише одговара његовом раду. (*На пример, фактори који могу бити од значаја за укључење на листу су: врста препознатих кривичних дела у претходном периоду, која су извесна или се сумња да постоје, тј. да су клијенти повезани са нелегалним активностима (медији, разговори, и сл), трансфери ка високоризичним земљама, трансфери из високоризичних земаља, износ готовинских трансакција, износ сумњивих извештаја, законска регулатива, усклађеност законских норми, број клијената, удео привредних субјеката, удео физичких лица, резултати надзора, резултати надзора код обвезника, резултати надзора за одређени сектор, број сумњивих извештаја, повратне информације о сумњивим извештајима, систем у коме се послује, добијање дозволе за рад, процедуре за почетак рада, комуникација са државним органима, утицај процедура групе на рад обвезника, сви производи из националне процене ризика, све услуге из националне процене ризика, трендови препознати у националној процени ризика, методи прања новца, односно финансирања тероризма препознати у процени ризика државе, типови привредних друштава и сл*).

Ризик од прања новца обвезник може се разликовати од ризика од финансирања тероризма или ШОМУ. Сваки од ових ризика мора се посебно сагледати У ову сврху потребно је детаљно проучити делове националне процене ризика који се односе и на финансирање тероризма и ШОМУ.

На горе наведени начин треба приступити анализи сваког од ових ризика, те припремити коначани документ укупне оцене ризика по питањима прања новца, финансирања тероризма и ШОМУ, где ће се дати оцена ризика целокупног пословања обвезника.

4.5.2. Идентификација категорија ризика

Препознавање категорија ризика – ризик странке, ризик трансакције, ризик услуга, ризик различитих видова пословања, географски ризик, јесте први корак за анализу ризика како

обвезника, тако и самог клијента, уз напомену да категорије ризика могу да се разликују у зависности од специфичности пословања обвезника и да сваки обвезник узима у обзир категорије ризика у зависности од свог делокруга рада.

Географски ризик

Под географским ризиком подразумева се процена изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма која зависи од подручја на коме се налази територија државе порекла странке, државе порекла већинског оснивача, односно стварног власника странке или лица које на други начин врши контролни утицај над управљањем пословима странке и над вођењем тих послова, као и државе порекла лица које са странком обавља трансакције.

Фактори на основу којих се одређује да ли поједина земља или географска локација носи виши ризик од прања новца и финансирања тероризма укључују:

- државе према којима су Уједињене нације, Савет Европе, или друге међународне организације примениле санкције, ембарго или сличне мере;
- државе које су од стране кредибилних институција (FATF, Савет Европе, ММФ, Светска банка и др.) означене као државе које не примењују адекватне мере за спречавање прања новца и финансирања тероризма. Овде се посебно указује на процес - *ICRG FATF* (Радна група за праћење међународне сарадње). После сваког одржаног састанка FATF објављује списак држава које по мишљењу Радне групе не поседују одговарајући систем за борбу против прања новца и финансирања тероризма;
- државе које су од стране кредибилних институција (FATF, УН и др) означене као државе које подржавају или финансирају терористичке активности или организације;
- државе које су од стране кредибилних институција (нпр. Светска банка, ММФ) означене као државе с високим степеном корупције и криминала.
- оф-шор правна лица, у складу са Законом.

(На пример, странке из региона могу бити мање ризичне од странака ван региона, односно из држава с којима немамо никакве пословне односе. Повећан ризик од прања новца и финансирања тероризма носе и трансакције које се врше на оф-шор дестинацијама).

Повећан ризик од прања новца и финансирања тероризма носе странке које имају уговорни однос и обављају пословну делатност са лицима из оф-шор зона. Обвезник је дужан да утврди поступак по коме утврђује да ли је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке оф-шор правно лице, у складу са Законом *(на пример, за брокерско-дилерско друштво високоризична ће бити странка која врши трансакције хартијама од вредности, а као купци се појављују непознате или новоосноване компаније, а посебно оне које долазе са оф-шор дестинација. Такође, већи је ризик од прања новца и*

финансирања тероризма када странка долази из земље која, на основу података релевантних међународних организација и Управе за спречавање прања новца, не примењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма или се трговање обавља на берзама из тих земаља. Као још један пример високог ризика може бити трговање хартијама од вредности у корист правних лица са оф-шор дестинација која користе услуге кастоди банака (депозитара) у пословима вођења власничких рачуна и салдирања трансакција, како би прикрили свој идентитет. Такође, већи ризик има странка са којом друштво за ревизију успоставља пословни однос уколико обавља значајне трансакције са компанијама које имају седиште на оф-шор дестинацијама).

Ризик странке

Обвезник самостално утврђује приступ заснован на процени ризика странке, на основу опште прихваћених принципа и сопственог искуства. Ризик странке подразумева процену да ли је странка, са којом обвезник сарађује, повезана са вишим ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

На већи ризик могу указати на пример следеће активности које обављају странке:

- Странке чија је структура таква да је тешко утврдити стварног власника или лица које има контролни удео, странке у чијој су структури препознати трастови, странке које користе трећа лица, странке код којих је, због структуре, правне форме или сложених и нејасних односа, тешко утврдити идентитет њихових стварних власника или лица која њима управљају, као што су пре свега: фондације, трастови или слична лица страног права, затим добротворне и непрофитне невладине организације, као што су нпр. правна лица с нејасном власничком структуром и која није основала компанија из земље која примењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда прописаних Законом;
- Странка обавља делатност за коју је карактеристичан велики обрт или уплате готовине (на пример: ресторан, кладионица, пумпа, мењачница, казино, цвећара, трговац племенитим металима, аутомобилима, уметничким делима, превозник робе и путника, спортско друштво, грађевинска фирма, инвеститор у изградњу некретнина...);
- Странка је новоосновано домаће правно лице чији је оснивачки капитал низак, а улаже значајне износе новчаних средстава у трговање финансијским инструментима.
- Странка, професионални инвеститор или правно лице које је регистровано под пословним именом које указује да обавља делатност коју у реалности не пружа или које је регистровано под именом којим се имитира (веома слично) име других правних лица, посебно познатих мултинационалних компанија, а код ког се уочава дуг период неактивности након оснивања, праћен изненадним и необјашњивим повећањем финансијских активности.

- Странка исказује неуобичајен захтев за заштитом приватности, посебно у вези са подацима који се односе на њен идентитет, делатност, имовину или пословање и жели да увери обвезника да није потребно да попуни или приложи неки од потребних докумената или обвезник има сумњу у тачност или веродостојност достављене документације;
- Странка обавља делатност која је у складу са Националном проценом ризика означена као високоризична;
- Странка нема запослених, нити пословне просторије, а што није у сразмери са обимом пословања;
- Странка врши честе промене назива, седишта, власничке структуре, статусне промене и др.;
- Приватни инвестициони фондови, као странке;
- Алтернативни инвестициони фондови, као странке;
- Странка одустаје од налога ради избегавања утврђивања идентитета након што је у складу са одредбама закона упозната са обавезом да се идентификује;
- Сумња се да странка врши трансакције по инструкцијама другог лица, у чијој се пратњи најчешће и појављује
- Странке код којих постоји сумња да је лице означено на „црним листама“ (консолидована листа Комитета за санкције на основу Резолуције 1267 Савета безбедности Уједињених нација, „црне листе“ ЕУ и друге) или да је лице повезано са лицима која се налазе на наведеним листама;
- Странка се у средствима јавног информисања доводи у везу са тероризмом/финансирањем тероризма/екстремизмом и фундаментализмом/верским радикализмом;
- Странка употребљава адресе поштанских сандучића и друге врсте поштанских адреса уместо улице и броја или су адреса и контакт подаци које је дала странка нетачни или непостојећи. (на пример пошта упућена на адресу странке се враћа са назнаком да је странка „непозната на адреси“ или је број телефона који је странка приликом идентификације оставила како контакт телефон непостојећи или недоступан);
- Странка, обвезник ревизије, сваке године закључује уговор са новим овлашћеним ревизором,
- Странка не омогућава овлашћеном ревизору да погледа пословни простор странке за који је заинтересован (нпр. производни део предузећа), што може указивати на сумњу да се ради о фиктивном предузећу,
- Странка неуобичајено касни са достављањем књиговодствене документације и друге документације која се тражи у току спровођења ревизије,
- Иако је природа пословања странке таква да оно није непосредно везано за криптоимовинска права странка ипак послује са криптоимовинским правима, односно поседује већу количину криптоимовинских права.

(На пример, када успоставља пословни однос обвезник процењује тип странке са којом закључује пословни однос у односу на форму привредног друштва. На основу анализе

претходних сумњивих активности, типолошких случајева и ризике државе, одређене форме привредних друштава носе већи ризик од прања новца и финансирања тероризма. Конкретно, анализом претходних година и случајева прања новца уочено је да се у свим предметима прања новца појављује друштво са ограниченом одговорношћу као форма која је најзаступљенија, када лица повезана са нелегалним активностима региструју компаније. Обвезник приликом процене ризика мора узети и ове околности у обзир.

Странка је друштво са ограниченом одговорношћу разврстана у мало правно лице регистровано у земљи, са једноставном власничком структуром. Странка углавном послује са готовином и има више овлашћених лица за располагање средствима. Странка може бити процењена као средњеризична на основу ових података на нивоу клијента. Када се гледа ризик на нивоу обвезника, корисно је сагледати и утицај, тј. последице ризика на самог обвезника и сама ризичност може се разликовати. У овом примеру, уколико су највећи број странака код једног обвезника управо мала или средња правна лица, без обзира на једноставну власничку структуру, утицај, тј. дејство на самог обвезника и његов углед, репутацију може бити велики и зато би процена ризика гласила висок на нивоу обвезника.

Уколико обвезник има странке које имају комплексне власничке структуре, али је њихов број занемарљиво мали и немају значајно пословање, иако би сама странка била процењена као високоризична због комплексне власничке структуре, утицај на пословање обвезника је занемарљиво мали и са аспекта обвезника ризик би могао да буде процењен као низак.

Странка код које се врши ревизија финансијских извештаја не зна да објасни природу неких трансакција и послова, не познаје довољно послове које обавља, не доставља документацију коју тражи ревизор у уобичајеном року и слично).

Ако је странка правно лице са сложенем власничком структуром, обвезник је дужан да о разлозима такве структуре прибави писмену изјаву од стварног власника странке или заступника странке, као и да размотри да ли постоји основ сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, да о томе сачини службену белешку, коју ће чувати у складу са Законом.

Такође, приликом процене ризика странке обвезник мора имати у виду и процену ризичних форми привредних субјеката, тако да обвезник приликом успостављања пословног односа мора више пажње посветити процени и анализи ризика друштава која су у Националној процени ризика процењена као ризичнија.

Такође, са аспекта процене ризика од финансирања тероризма лица која долазе из непрофитног сектора, морају бити анализирана са дужном пажњом.

Поред наведеног, приликом идентификовања и утврђивања нивоа ризика странке, обвезник је дужан да у свему поступа у складу са одредбама Закона о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење

(„Службени гласник РС“, број 29/2015, 113/2017, 41/2018 и 94/2024) и користи доступне базе података за утврђивање означених лица. <http://www.unsearch.apml.gov.rs/>

Ризик трансакције

Повећан ризик трансакције постоји на пример код следећих трансакција:

- Трансакције које немају економску оправданост (*нпр. учестало трговање хартијама од вредности када се куповина обавља уплатом готовине на наменске рачуне, а убрзо затим продаје испод цене - тзв. трговање хартијама од вредности с планираним губитком*);
- Трансакције код којих странка очигледно прикрива прави основ и разлог спровођења трансакције;
- Трансакције код којих извор средстава није јасан или се не може утврдити њихова веза с пословањем странке;
- Трансакције које би странка извршила у име и за рачун лица или субјекта против којег су на снази мере Уједињених нација или Савета Европе;
- Трансакције авансних плаћања или уплата, а вероватноћа реализације посла је мала обзиром на пословну политику странке,
- Необјашњиве флукуације у билансу успеха – неусклађеност билансних позиција (неоправдано високи приходи у односу на расходе),
- Трансакције код којих се фактуришу услуге за које се не може са сигурношћу потврдити да су и извршене, односно фактуришу услуге нелогично високог износа или се плаћа за услуге за које се не може са сигурношћу потврдити да су и извршене, односно за услуге се плаћају нелогично високи износи.

(На пример, код процене ризика трансакције треба поћи од одговора на следећа питања: Шта је предмет трансакције? Да ли је трговина акција на берзи или ван берзе? Да ли је стицање акција кроз понуду за преузимање? Да ли се ради о ФОП трансакцијама (поклон, наследство, судска решења)? Да ли је трансакција необично висока узимајући у обзир дотадашње трансакције конкретног клијента? Да ли су подаци у презентованој документацији ревизору усаглашени? Да ли лу књижења промена у финансијским извештајима вршена на основу веродостојних докумената?).

Као трансакције, које представљају високи ризик за прање новца и финансирање тероризма, убрајају се и:

– уплата новчаних средстава с рачуна странке, односно исплата новчаних средстава на рачун странке, који је различит од рачуна који је странка навела при утврђивању идентификације, односно, преко којег уобичајено послује или је пословала (посебно ако се ради о плаћању у иностранству);

- трансакције намењене лицима са пребивалиштем или седиштем у држави која је позната као финансијски, односно порески рај;
- трансакције намењене лицима с пребивалиштем или седиштем у држави која је позната као оф-шор финансијски центар;
- трансакције намењене непрофитним организацијама које имају седиште у: држави, познатој као оф-шор финансијски центар, држави познатој као финансијски, односно порески рај.

(На пример, ималац акција даје акције у залогу на име краткорочног зајма који се исплаћује у готовини – нелегално стеченим новцем. Залога се евидентира у Централном регистру хартија од вредности. Након протекла рока за враћање зајма и активирања залога, зајмодавац добија свој новац након продаје акција на берзи или, ако то није могуће, постаје власник акција. На тај начин је обезбедио легално порекло новца у вредности тако стечених акција.

Отуђење акција малих акционара у виду давања акција као поклон директорима предузећа без званичне надокнаде, иако се у пракси врше исплате новца „на руке“ малим акционарима.

Странка улаже значајне суме новца у куповину хартија од вредности и продаје их без обзира што цена истих расте и тражи да се трансакција заврши што пре.

Странка купује инвестиционе јединице фонда са више рачуна код различитих банака и након кратког времена их продаје.

Странка остварује значајне приливе од оф-шор компанија или узима зајмове од фирми у пореским рајевима или зајмове са гаранцијом банке у пореским рајевима.

Странка има сложену власничку структуру у односу на делатност коју обавља, такође има сумње да се ради о фиктивним трансакцијама, као и да странка остварује значајне приливе од оф-шор компанија, за које је тешко идентификовати власничку структуру. Такође, странка сваке године закључује уговор са различитим привредним друштвима за ревизију. Приликом успостављања пословног односа, странка је избегавала лично појављивање, већ је инсистирала на посредном контакту. Странка нема своје пословне просторије или пословање странке нема економску оправданост.

Странка плаћа за робу или услугу које не могу да се повежу са описом делатности коју странка обавља нити са уобичајеним пословним активностима странке (на пример странка која се бави консултантским услугама одједном плаћа велике износе за набавку неке сировине фирми која има седиште у оф- шор зони).

Ризик услуга

Ризик услуга односи се на пример на следеће услуге:

- Услуге које су нове на тржишту, тј. нису раније нуђене у финансијском сектору и морају се посебно пратити ради утврђивања стварног степена ризика;
- Електронско испостављање налога за трговину хартијама од вредности у случајевима које обвезник предвиди својом процедуром;
- Нови иновативни производи или услуге које обвезник не пружа непосредно, већ се за њихово пружање користе различити посредници или други канали код обвезника.

(На пример, трговање хартијама од вредности у иностранству, посредством иностраних брокера. У случају пружања услуге пријема и преноса налога за трговање хартијама од вредности вероватноћа да се те услуге користе за прање новца, односно финансирање тероризма су веће него код нпр. услуга инвестиционог саветовања или управљања портфолиом).

4.5.3. Анализа ризика

Након прикупљања и сортирања података о пословању обвезника (о клијентима, трансакција, услугама) они се анализирају по сегментима а затим и као целина и одраз целокупног пословања обвезника. Тада се процењује вероватноћа да ће доћи до прања новца, финансирања тероризма или ширења оружја за масовно уништење, као и процене негативних ефеката, који би у том случају могли настати *(на пример, колики би био негативан ефекат у случају да су новчана средства пореклом из криминалних активности или колика је новчана казна у случају пропуста у примени прописа, колика је штета за углед самог обвезника или даље самог сектора).*

Обвезник може ради анализе да користи матрицу ризика, односно табеларни приказ свих података који се односе на различите врсте ризика, разврстаног према активностима обвезника, на структурни и инхерентни ризик, те приказа делотворности управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, од стране обвезника, тренд утврђеног ризика у односу на претходно посматрани период. Матрица ризика није непроменљива, она се мења у складу с променом околности самог обвезника и временом усавршава. Резултат израде и коришћења матрице ризика је оцена нето ризичног профила обвезника.

На пример, структурни ризик приказан у матрици ризика се може утврдити на основу учешћа обвезника у вредности трансакција на организованом тржишту, учешћа на ОТЦ тржишту, учешћа броја клијената обвезника у укупном броју клијената, учешћа броја трансакција које је обавио обвезник у укупном броју трансакција, као и на основу података када је обвезник добио дозволу за рад односно да ли се ради о новооснованом обвезнику.

Такође, на пример друштво за ревизију које врши ревизију финансијских извештаја за велики број привредних друштава имају већи структурни ризик од друштава за ревизију која врше ревизију финансијских извештаја мањег броја друштава.

Инхерентни ризик представља ниво ризика према појединим активностима обвезника (брокерски послови, послови инвестиционог саветника и послови портфолио менаџера, управљање отвореним или затвореним инвестиционим фондовима), утврђен у односу на укупан број клијената, који су разврстани на физичка лица (резиденти, нерезиденти и функционер) и правна лица (резиденти и нерезиденти), укупну вредност трансакција на берзи (према тржиштима на Prime listing, Standard listing, Open market и МТП) и ван берзе (ОТС), те укупан број клијената који су разврстани према географском ризику, на клијенте из Републике Србије, на клијенте из високоризичних подручја која се налазе на листама признатих међународних организација, клијенте из оф-шор дестинација, као и клијенте из других земаља, које не припадају претходно наведеним групама

Код утврђивања инхерентног ризика, који је везан за обављање делатности обвезника, за обрачун учешћа пословне активности у укупним активностима обвезника као параметар се могу користити подаци о укупном приходу из пословања, који су разврстани на пример на приходе од брокерских послова, приходе од дилерских послова, приходе по основу послова инвестиционог саветника, приходе по основу послова портфолио менаџера, приходи од продаје и куповине инвестиционих јединица фонда и остали приходи из редовног пословања,

Код друштава за ревизију се приходи разврставају на пример на приходе од пружања услуга ревизије, консултантских услуга, саветовања и др. Као параметар за утврђивање инхерентног ризика код друштва за ревизију могу се анализирати подаци о издатим мишљењима на ревизију, те број привредних друштава која су у свим материјално значајним аспектима истинито и поштено приказала финансијска стања и резултате пословања и у складу са одговарајућом регулативом за израду финансијских извештаја и број оних странака код којих то није случај. Такође се могу узети у обзир и подаци о делатностима које странке друштава за ревизију обављају, да ли су то делатности које су према Националној процени ризика означене као вискоризичне. Уколико је учешће таквих, вискоризичних странака значајно код обвезника и инхерентни ризик обвезника ће бити већи.

У овој фази треба укључити и екстерне факторе – факторе окружења, политичке и економске околности државе, које утичу на рад обвезника. Поред тога, треба узети у обзир и законску регулативу, доступност јавно објављених података, искуства обвезника у ранијем периоду као и искуства која су препозната на нивоу самог сектора, као и у националној процени ризика.

Обвезници обавезно користе резултате и закључке Националне процене ризика, а могу да у процес процене укључе и доступне податке и истраживања надзорних органа, резултате неких претходних контрола, анализе органа који доносе прописе, анализу рада одређеног сектора, типологије и слично. Комбинацијом свих доступних извора обвезник процењује којим ризицима је он највише изложен и доноси закључак о чиниоцима који утичу на рањивост саме институције која спроводи процену.

Обвезник може ниво ризика изразити нумерички, али при томе мора тачно описати како је дошло до изражавања одређеног ризика кроз нумерички показатељ или, ниво ризика може изразити описно: виши, нижи, средњи ризик или, мала вероватноћа да је фактор ризичан, средња вероватноћа, висока вероватноћа, веома висока.

Исто тако, последице се, могу изразити као значајне, мале, безначајне или од изузетног значаја. На самом обвезнику је да одлучи како ће изразити процењени ризик, да ли описно или нумерички и коју матрицу ће при томе користити.

Када класификује ризике, обвезник може, узимајући у обзир сопствене специфичности, такође да дефинише додатне нивое ризика од прања новца и финансирања тероризма или ширења оружја за масовно уништење.

Анализа ризика као документ се сачињава у писаном облику а садржи анализу ризика у односу на целокупно пословање обвезника, као и анализу ризика за сваку групу или врсту странке, односно пословног односа, односно услуге које обвезник пружа у оквиру своје делатности, односно трансакције а односи се на ризике од прања новца, финансирања тероризма и ширења оружја за масовно уништење.

4.5.4. Евалуација и управљање ризицима

Евалуација и управљање ризицима подразумева сврсисходну употребу резултата до којих се дошло у анализи ризика. На основу добијених резултата, дефинишу се приоритети деловања (на пример, који ризици су процењени као веома значајни и које активности за ублажавање ризика не треба одлагати, колико су заступљени ризици процењени на нивоу државе код самог обвезника и слично).

Које методе ће обвезник применити за умањење ризика на самом је обвезнику да одлучи (на пример, да ли ће се забранити коришћење одређеног производа и услуга, да ли ће се већа пажња поклонити одређеним трансакцијама, да ли се мора повећати ниво едукације код обвезника и друго).

На високи ризик је потребно реаговати одмах без одлагања, на средњи ризик што је пре могуће, а ниже ризике треба пратити.

Процена ризика садржи све мера које треба предузети и редослед и приоритет спровођења тих мера. Оне морају бити разматране приликом планирања пословних активности обвезника и потребних средстава за наредну пословну годину (на пример, колико је потребно издвојити средстава за обуку наредне године, јер је уочено да код већине запослених који би требало да поседују одређена знања о прању новца, односно финансирању тероризма не постоји разумевање, нити адекватан ниво знања, или да је потребно повећати сарадњу између одређених организационих јединица и на који начин ће се унапредити та сарадња).

Ризик од прања новца и финансирања тероризма специфичан је за сваког обвезника и он захтева одговарајући управљачки приступ, примерен нивоу и структури ризика, као и обиму пословања. Циљеви и начела управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма треба да омогуће обвезницима да утврде одговарајућу пословну политику и процедуре, што обухвата правила о радњама и мерама које се предузимају ради познавања и праћења стрнке, промовисање етичких и професионалних стандарда, односно спречавању злоупотребе пословних активности обвезника за криминалне активности.

Руководство усмерава пословну политику тако што формулише циљеве и доноси одлуке о стратешким изборима. Руководство при изради коначних планова и пословне политике мора да узме у обзир ризике од прања новца и финансирања тероризма.

Веома битно за сам процес одлучивања и планова јесте и документовање и начин на који ће ризици бити презентовани. Управо због ових разлога, руководство од самог почетка треба да буде укључено у припреме и анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма и да успостави одговарајући систем надзора.

(На пример, битно је успоставити систем где ће се избећи заснивање пословних односа са клијентима о којима нема довољно сазнања, нити има искуства у раду са њима. Такође треба водити рачуна да се ризици од прања новца и финансирања тероризма узму у обзир и у развојној фази која претходи непосредно увођењу нових производа или услуга. Потребно је да чланови управљачког тима имају довољно овлашћења да могу да донесу и спроведу неопходне одлуке у пракси, у непосредном раду).

Циљ мера јесте да се спречи да код обвезника дођу средства из криминала или новац који је намењен да се искористи за подршку теоризма. Мерама за ублажавање ризика треба омогућити да се код обвезника на време препознају одређена понашања која могу указати на ове појаве што ће довести и до благовремене пријаве сумњивих активности.

Осим наведеног, руководство мора да подстиче етичку културу пословања и етичко понашање. Етичко понашање представља професионалну и индивидуалну одговорност запослених, за одлуке које доносе и кораке које предузимају приликом обављања делатности.

Када се прође кроз све фазе и утврде ризици код обвезника потребно је резултате документовати. Као што је напоменуто, на самом почетку процеса, потребно је донети одлуку ко ће учествовати у процени ризика, на који начин ће се прикупљати подаци, шта ће се користити, да би се затим, када се утврде резултати, то пренело у писани документ, који ће, осим дефиниције главних појмова, описане методологије рада, свој највећи значај имати управо због резултата и процене ризика. Оно што јесте битно је да се виде резултати и како се до одређених резултата дошло, као и на који начин се утврђени ризици државе рефлектују на самог обвезника.

Када се утврде и анализирају ризици, примењује се стратегија управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, како би се обвезнику омогућило да спроводи одговарајућу интерну политику и процедуре за смањење ризика или елиминисање, у намери да се ризици по углед обвезника, ризик пословања, ризик од изрицања казне надзорног органа и разни други облици ризика, уклоне.

Утврђену интерну политику и процедуре одобрава руководство и оне важе за све запослене код обвезника. Проценом ризика и развојем одговарајућих политика и процедура, обвезник обезбеђује континуитет управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма упркос свим променама до којих би могло доћи у саставу руководства или запослених, односно у структури обвезника.

Утврђене пословне политике и процедуре треба да омогуће обвезнику да делотворно управља препознатим ризицима и да их умањи, као и да своје напоре усмери у област пословања која је највише подложна различитим видовима злоупотреба, у циљу спречавања прања новца и финансирања тероризма. Што је већи ризик, то се више контролних мера мора применити (на пример, обвезник може за производе високог ризика да утврди одеђене механизме ограничавања, односно прописати да је за извршење одређене трансакције потребно добити дозволу руководства и слично).

Посебне политике и процедуре морају се увести на нивоу целог обвезника, за радње и мере за спречавање и откривање прања новца и финансирања тероризма.

V РАДЊЕ И МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОТКРИВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

Радње и мере за спречавање и откривање прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење предузимају се пре, у току и након вршења трансакције или успостављања пословног односа и обухватају:

- 1) познавање странке и праћење њеног пословања (у даљем тексту: познавање и праћење странке);
- 2) достављање информација, података и документације Управи;
- 3) одређивање лица задуженог за извршавање обавеза из овог закона (у даљем тексту: овлашћено лице) и његовог заменика, као и обезбеђивање услова за њихов рад;
- 4) редовно стручно образовање, оспособљавање и усавршавање запослених;
- 5) обезбеђивање редовне унутрашње контроле извршавања обавеза из овог закона, као и интерне ревизије ако је то у складу са обимом и природом пословања обвезника;
- 6) израду списка показатеља (индикатора) за препознавање лица и трансакција за које постоје основи сумње да се ради о прању новца, финансирању тероризма или финансирању ширења оружја за масовно уништење;
- 7) вођење евиденција, заштиту и чување података из тих евиденција;
- 8) спровођење мера из овог закона у пословним јединицама и подређеним друштвима правног лица у већинском власништву обвезника у земљи и у страним државама;
- 9) извршавање других радњи и мера на основу овог закона.

Да би спровео прописане радње и мере обвезник је дужан да донесе одговарајућа унутрашња акта, сразмерна природи и величини обвезника којима ће детаљније прописати спровођење наведених радњи и мера. Донети акти морају бити усклађени са одредбама закона, подзаконског акта и овим смерницама и одобрени од стране највишег руководства обвезника.

Овде је важно напоменути да је обвезник дужан да све предузете кораке у смислу спровођења одредаба закона, подзаконског акта, смерница, интерних аката обвезника документује, тако да у сваком тренутку може да у поступку надзора докаже ко је, када и на који начин вршио поједине радње (*које лице и када је извршило увид у документ, регистар, претрагу комерцијалних или других база података, и друго*)

5.1. Познавање странке и праћење њеног пословања

Спровођење радњи и мере познавања и праћења странке је кључни превентивни елемент у оквиру откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма. Сврха спровођења мера познавања и праћења странке је да се на веродостојан начин утврди и потврди стварни идентитет странке. Ове радње обухватају следеће активности: - утврђивање и проверу идентитета странке, утврђивање стварног власника странке и провера његовог идентитета, прибављање и процена информације о сврси и намени пословног или трансакције, прибављање и процена вредности информација о пореклу имовине која је предмет пословног односа или трансакције, праћење пословања и проверавање усклађености активности странке са природом пословног односа и уобичајеним обимом и врстом пословања, сагласно одредбама члана 7. Закона.

Радње и мере из члана 7. Закона обвезник врши: 1) при успостављању пословног односа са странком; 2) при вршењу трансакције у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности, по званичном средњем курсу Народне банке Србије на дан извршења трансакције (у даљем тексту: у динарској противвредности), без обзира на то да ли се ради о једној или више међусобно повезаних трансакција, у случају када пословни однос није успостављен; 3) при преносу новчаних средстава у износу вишем од 1.000 евра или динарској противвредности тог износа, без обзира на то да ли се ради о једној или више међусобно повезаних трансакција, у случају када пословни однос није успостављен; 4) када у вези са странком или трансакцијом постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма; 5) када постоји сумња у истинитост или веродостојност прибављених података о странци и стварном власнику (члан 8. Закона). Радње и мере из члана 7. обвезник је дужан да примењује и у току трајања пословног односа у складу са процењеним ризиком странке и промењеним околностима у вези са странком.

Обвезник је дужан да одбије понуду за успостављање пословног односа, као и извршење трансакције ако не може да изврши радње и мере утврђивања и провере идентитета странке, а ако је пословни однос већ успостављен дужан је да га раскине, осим у случају када је рачун блокиран на основу поступка надлежног државног органа у складу са законом.

О оваквим случајевима обвезник је дужан да сачини службену белешку у писменој форми и да је чува у складу са Законом, а такође треба да размотри да ли постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма па да размотри подношење пријаве Управи за спречавање прања новца.

5.1.1. Утврђивање и провера идентитета странке

Обвезници су дужни пре успостављања пословног односа или извршења трансакције изнад Законом утврђеног износа или у другим случајевима који су утврђени Законом (у члану 8), узети потребне податке о странци, како би утврдили и проверили њен идентитет.

Идентитет странке је могуће веродостојно утврдити и проверити из докумената, података или информација прибављених из поузданих и веродостојних извора или путем средстава електронске идентификације у складу са законом, као што су службени идентификациони документ, односно друге јавне исправе (лични документи, службене исправе, оригинал или оверени документи из регистра, прибављање података непосредно од странке), које доказују истинитост идентитета странке, (физичког лица, правног лица, законског заступника, пуномоћника, лица страног права, предузетника, лица грађанског права, утврђивање и провера идентитета физичког лица путем квалификованог електронског сертификата).

Правилником о условима и начину утврђивања и провере идентитета физичког лица коришћењем средстава електронске комуникације ("Службени гласник РС", број 31/2024), идентитет странке могуће је утврдити и коришћењем средстава електронске комуникације и без обавезног физичког присуства лица чија се идентификација врши код обавезника, а у вези са чланом 18. став 8. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 113/17, 91/1, 153/20 ,92/2023, 94/2024 и 19/2025).

Сам поступак утврђивања и провере идентитета странке у зависности од врсте странке као и законске обавезе обвезника приликом спровођења истог детаљно су прописани у Закону, чл. 17. до чл. 24.

5.1.2. Утврђивање стварног власника странке

Обвезник је дужан да утврди идентитет стварног власника странке која је правно лице или лице страног права прибављањем прописаних података и то: име, презиме, датум и место рођења и пребивалиште или боравиште стварног власника странке. Поступак утврђивања идентитета стварног власника детаљно је прописан одредбом члана 25. Закона, те је обвезник дужан да прати редослед радњи прописан овим чланом.

Обвезник је дужан да предузме разумне мере да провери идентитет стварног власника странке, тако да у сваком тренутку зна власничку и управљачку структуру странке и да зна ко су стварни власници странке.

Важно је напоменути да приликом прикупљања прописаних података за стварног власника није довољно да се утврди само земља порекла већ адреса пребивалишта односно

боравишта стварног власника, који се подаци уписују у евиденцију о странкама коју је обвезник дужан да води.

У случају да након свих радњи прописаних законом није у могућности да утврди стварног власника, дужан је да утврди идентитет једног или више физичких лица која обављају функцију највишег руководства у странци.

Обвезник је дужан да документацијом потврди све радње и мере предузете у вези утврђивања стварног власника странке.

Обавеза утврђивања стварног власника странке укључује и физичко лице. Појашњења ради, стварни власник странке која је физичко лице је физичко лице које посредно или непосредно контролише странку. Под контролом странке свакако се подразумева контрола трансакције или пословног односа која за практичну последицу има то да странка не поступа за свој рачун, нпр. ако странка која је физичко лице успоставља пословни однос или врши трансакцију у присуству другог физичког лица од кога добија инструкције или врши трансакцију читајући белешку са инструкцијама и сл., може се посумњати да друго лице контролише странку-физичко лице.

Приликом утврђивања стварног власника странке, обвезници могу користити Смернице за утврђивање стварног власника странке и смернице за евидентирање стварног власника регистрованог субјекта у централној евиденцији, које су објављене на сајту Управе <http://www.apml.gov.rs>

У складу са Законом сам обвезник утврђује идентитет стварног власника странке на основу прибављене документације и изјава законског заступника странке.

Обвезник је дужан да при утврђивању стварног власника странке прибави податке о стварном власнику из Централне евиденције стварних власника и упореди те податке са подацима које је прибавио применом радњи и мера, а ако утврди да се подаци о стварном власнику странке разликују од података који су евидентирани у постојећој Централној евиденцији стварних власника или да ти подаци нису евидентирани у тој евиденцији, дужан је да без одлагања обавести Комисију, која на својој интернет страници објављује податке о правним субјектима код којих је утврђена неусаглашеност података. Када се усагласе подаци и када обвезник, поступајући са пажњом доброг стручњака, утврди да су подаци у Централној евиденцији тачни и ажурни, о томе обавештава Комисију која ажурира објављени списак о неусаглашености података.

Обавеза обавештавања Комисије ће важити до почетка примене Закона о централној евиденцији стварних власника ("Сл. гласник РС", бр. 19/2025). Од тог тренутка обвезник ће имати обавезу да у случају утврди да се подаци разликују или да ти подаци нису евидентирани да без одлагања обавести странку и преко интернет странице (портала) у

Централну евиденцију код Регистрованог субјекта, траста односно правног односа сличног трасту за које постоји обавеза евидентирања стварних власника, упише напомену о утврђеној несагласности и учита документе на основу којих је утврдио ту разлику.

5.1.3. Сврха и намена пословног односа

У оквиру радњи и мера познавања и праћења странке обвезник је дужан да прибави и процени информације о сврси и намене успостављања пословног односа односно трансакције у складу са проценом ризика. Обвезник је дужан да својим актима дефинише на који начин ће вршити процену прибављених информација о сврси и намени успостављања пословног односа односно трансакције. Ако у одређеним ситуацијама, у складу са унутрашњим актима процени да није потребно прибављати додатну документацију, онда је потребно да то оправда и образложи своју процену (нпр. у питању је странка која је категоризована као странка ниског ризика).

5.1.4. Порекло имовине

Сагласно закону, обвезник је дужан да усвоји и примени одговарајућа унутрашња акта којима ће, ради ефикасног управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма и ШОМУ обухватити и поступак прибављања и процене веродостојности информација о пореклу имовине која је или ће бити предмет пословног односа, односно трансакције.

Ради управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма и ШОМУ, интерним актом обвезник различито прописује овај поступак, обим провера и врста докумената који се траже од странке у зависности од утврђеног нивоа ризика странке или трансакције. Обвезник је дужан да предузме мере да додатно провери прикупљене податке и информације кроз расположиве изворе информација, у складу са анализом ризика а нарочито код високоричних странака.

Обвезник ПУДИ, с обзиром на специфичност делатности и начина преноса имовине, код високо ризичних странака не може као доказ о пореклу имовине која је предмет трансакције прихватити искључиво изјаву странке или издату фактуру, већ је потребно прибавити и друге доказе (уговор, изводе са банкарских рачуна, обрачун зараде, документација о реализацији посла на основу кога је извршено плаћање и др.)

5.1.5. Поверавање вршења појединих радњи и мера познавања и праћења странке трећем лицу

Код успостављања пословног односа обвезник може, под условима утврђеним Законом, поверити вршење радњи и мера из члана 7. Закона, трећим лицима која испуњавају Законом прописне услове.

Обвезник може на основу писмено закљученог уговора поверити вршење радњи и мера утврђивања и провере идентитета странке и стварног власника странке, прибављање и процену информација о сврси и намени пословног односа, прибављање и процену веродостојности информација о пореклу имовине или редовно праћење пословања и провера усклађености активности странке са природом пословног односа и уобичајеним обимом и врстом пословања странке.

Треће лице дужно је да обвезнику на његов захтев, без одлагања достави копије исправа и друге документације на основу којих је извршило радње и мере познавања и праћења странке и прибавило тражене податке о странци.

Ако обвезник посумња у веродостојност извршених радњи и мера познавања и праћења странке, или у истинитост прибављених података и документације о странци, дужан је да предузме додатне мере за отклањање разлога за сумњу у веродостојност документације или да размотри да ли постоји сумња на праће новца или финансирање тероризма.

Иако је треће лице уместо обвезника спровео радње и мере, обвезник је и даље одговоран за извршене радње и мере познавања и праћења странке. Тако у поступку надзора обвезник мора да стави на увид сву документацију о спровођењу радњи и мера за клијенте, без обзира да ли је он сам вршио ове радње и мере или су поверене трећем лицу.

Обвезник не сме да прихвати вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке преко трећег лица ако је то лице утврдило и проверило идентитет странке без њеног присуства, ако је странка оф-шор правно лице или анонимно друштво.

Поверавање вршења појединих радњи и мера познавања и праћења странке трећем лицу из државе која има стратешке недостатке у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма, ако је треће лице оф-шор правно лице или квази банка није дозвољено.

5.2. Опште радње и мере познавања и праћења странке

Закон полази од основне претпоставке да одређене странке, пословни односи, производи или трансакције представљају веће, а други мање ризике од злоупотребе прања новца или финансирања тероризма. Закон за одређене случајеве захтева посебно строге поступке за познавање и проверу странака или омогућава поједностављене мере за проверавање странака. Закон уводи, осим редовне-опште анализе странке, још два различита начина анализе странке, и то: појачану анализу за странке за које постоји велики ризик за прање новца и финансирање тероризма и поједностављену анализу странке, која је допуштена у случају када постоји незнатни ризик за прање новца и финансирање тероризма.

Према Закону када је странка сврстана у категорију ниског ризика обвезник примењује најмање поједностављене радње и мере, уколико је сврстана у категорију средњег ризика

обвезник примењује најмање опште радње и мере, а код странака високог ризика од прања новца и финансирања тероризма обвезник је дужан да примењује појачане радње и мере.

Закон даље објашњава радње и мере које се спроводе, а као посебни облик радњи и мера издваја поједностављене и појачане радње и мере. Самим Законом су порписане информације које се прибављају за странке сврстане у поједине категорије ризика. Поред тога, пружаоци услуга повезаних с дигиталном имовином имају посебно дефинисане обавезе у вези са својим странкама, а услед специфичности услуга које пружају.

5.3 Поједностављене радње и мере познавања и праћења странке

Закон даје могућност да обвезник предузме поједностављене радње и мере познавања и праћења странке у случајевима из члана 42. Закона. То значи да обвезник у сваком случају утврђује и проверава идентитет странке и прати њене активности, али код ових странака поступак може да буде једноставнији.

Закон даје могућност да се примене поједностављене радње и мере познавања и праћења странке у случајевима када странка има посебна својства - *као на пример ако је и сама странка обвезник по Закону (банка, друштво за управљање, брокерско-дилерско друштво...), државни орган, орган аутономне покрајине, јединице локалне самоуправе, јавно предузеће, привредно друштво чије су издате хартије од вредности укључене на тржиште хартија од вредности које се налази у Републици Србији или држави у којој се примењују међународни стандарди на нивоу стандарда Европске уније или виши.*

Поред ових странака, то може бити и она странка за коју је сам обвезник утврдио да постоји низак степен ризика од прања новца или финансирања тероризма.

Обвезник може да изврши поједностављене радње и мере познавања и праћења странке и у случајевима када, у складу са анализом ризика, израђеном и ажурираном на основу процене ризика од прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење на националном нивоу, процени да због природе пословног односа, облика и начина вршења трансакције, пословног профила странке, односно других околности повезаних са странком постоји незнатан или низак степен ризика за прање новца, финансирање тероризма или финансирање ширења оружја за масовно уништење

При вршењу овог облика радњи и мера познавања и праћења странке обвезник је и даље у обавези да успостави праћење пословања странке тако да буде у могућности да открије евентуалне неуобичајене и сумњиве трансакције.

Правилник о методологији за извршавање послова у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања ближе уређује које странке, пословни односи, трансакције и услуге могу бити сврстане у категорију ниског ризика од прања новца и финансирања тероризма.

У случају да обвезник у своју пословну понуду уводи ниско ризичну услугу дужан је да орган надлежан за вршење надзора над применом Закона, писменим путем обавести о истом.

5.3.1 Изузетак за услуге повезане с дигиталном имовином

У делу Закона који садржи посебне одредбе за пружаоце услуга повезаних с дигиталном имовином, прописано је да пружаоци услуга не морају да успоставе пословни однос и примену мера познавања странке ако је појединачна трансакција је мања од 15.000 дин (месечно < 40.000, годишње < 120.000 дин), уколико има обезбеђено техничко решење за достављање личних података и докумената и ако се прати пословање ради откривања сумњивих трансакција. Овај изузетак се не може применити на странке које су правна лица и предузетници и ако постоји сумња у податке или прање новца, а пружаоци услуга морају обавестити надзорни орган 30 дана пре примене овог изузетка и доставити доказ о техничком решењу.

5.4. Појачане радње и мере познавања и праћења странке

Закон дефинише да појачане радње и мере познавања и праћења странке обвезник врши код успостављања коресподентског односа са банкама и другим сличним институцијама других држава, приликом примене нових технолошких достигнућа и нових услуга, код успостављања пословног односа или вршења трансакције са странком која је функционер, када странка није физички присутна при утврђивању и провери идентитета, када је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке оф-шор правно лице, код успостављања пословног односа или вршења трансакције са странком из државе која има стратешке недостатке у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Поред наведеног, обвезник је дужан да изврши појачане радње и мере познавања и праћења странке у случајевима када процени да због природе пословног односа, облика и начина вршења трансакције, пословног профила странке, односно других околности повезаних са странком постоји или би могао постојати висок степен ризика за прање новца, финансирање тероризма или ШОМУ.

За наведене случајеве Закон је посебно одредио обим праћења пословања странке са посебном пажњом и применом додатних мера које обвезник мора предузети.

Обвезник је дужан да својим интерним актом дефинише које ће појачане радње и мере, и у ком обиму, примењивати у сваком конкретном случају.

5.4.1. Нова технолошка достигнућа и нове услуге

Када су у питању нова технолошка достигнућа и нове услуге, обвезник је дужан да процени ризик од прања новца и финансирања тероризма у односу на нову услугу коју пружа у

оквиру своје делатности, нову пословну праксу, као и начине пружања нове услуге, и то пре увођења нове услуге.

Обвезник је дужан да процени ризик од коришћења савремених технологија у пружању постојећих или нових услуга као и да предузима додатне мере којим се умањују ризици и управља ризицима од прања новца, финансирања тероризма и ШОМУ.

Посебну пажњу обвезник треба да обрати на сваки ризик од прања новца и/или финансирања тероризма који би могао проистећи из нових технологија које омогућавају злоупотребу идентитета странке (*нпр. давање налога путем платформе за трговање коришћењем мобилних телефона, злоупотреба коришћењем шифре од стране других лица, банкарски производи и услуге који комбинују улагања у инвестиционе јединице фондова као вид штедње и сл.*), те успоставити политике и предузети мере за спречавање употребе нових технологија у сврху прања новца и финансирања тероризма. Политике и процедуре обвезника за ризик који прати пословни однос или трансакцију са странкама које нису физички присутне, примењују се и у пословању са странкама путем нових технологија, уз уважавање одредби члана 37. Закона.

5.4.2. Функционер

Закон препознаје функционера - политички експонирано лице, као високо ризичну категорију која подразумева спровођење појачаних радњи и мера. Зато је обвезник дужан да интерним актом утврди поступак по коме утврђује да ли је странка или стварни власник странке функционер.

Ако је странка или стварни власник странке функционер, члан уже породице функционера или ближи сарадник функционера, осим радњи и мера из члана 7. став 1. Закона, потребно је спровођење додатних радњи и мера из члана 38. Закона.

У овој ситуацији обавезник предузима следеће:

- прикупља податаке о пореклу средстава и имовине који јесу или ће бити предмет пословног односа, односно трансакције (из исправа и друге документације, коју подноси странка или ако податке није могуће прибавити на описани начин, узимањем изјаве непосредно од странке,
- прикупља податаке о пореклу целокупне имовине коју поседује функционер,
- пре успостављања пословног односа са оваквим лицем прибавља писмену сагласност члана највишег руководства из члана 52. став 3. Закона,
- прати, са дужном пажњом, трансакције и друге пословне активности функционера у току трајања пословног односа.

У овом поступку обвезник мора прибавити потписану писмену изјаву коју странка или стварни власник испуњава пре склапања пословног односа или извршења трансакције. За правна лица, код којих се проверава да ли је стварни власник функционер, ову изјаву потписује стварни власник у своје име, а може је потписати и законски заступник са јасном назнаком да се изјава односи на одређено физичко лице стварног власника.

Писана изјава мора бити састављена на српском и енглеском језику за функционера друге државе и функционера међународне организације и обвезник предлаже потписивање свакој странци.

Писмена изјава мора укључивати најмање следеће податке:

- 1) име и презиме, стално пребивалиште, датум и место рођења странке која склапа пословни однос или налаже трансакцију, те такође број, врсту и назив издаваоца важећег личног документа,
- 2) изјаву да ли је странка према критеријумима из Закона, функционер - политички изложено лице или не,
- 3) податке о томе о којој врсти политички изложеној личности се ради (да ли се ради о личности која делује или је у последње четири године деловала на истакнутој јавној дужности, или о члану породице политички изложене личности, или о блиском сараднику политички изложене личности
- 4) податке о времену обављања те функције, ако је странка лице која делује или је деловала у претходне четири године на истакнутој јавној дужности,
- 5) податке о врсти јавне функције коју лице обавља,
- 6) податке о породичном односу, ако је странка члан породице политички изложене личности,
- 7) податке о облику и начину пословне сарадње, ако је странка блиски сарадник лица,
- 8) одредбу према којој странка дозвољава обвезнику, да у сврху провере истинитости података добијених изјавом, самостално провери податке о странци на основу увида у јавне или друге доступне евиденције података, односно да их провери непосредно код надлежних органа друге државе, при конзуларном представништву или амбасади те државе у Републици Србији, односно Министарству спољних послова Републике Србије,
- 9) потпис странке и/или законског заступника странке правног лица.

Обвезник прибавља податке о статусу функционера и увидом у јавне и друге њему доступне податке.

На пример код Агенције за борбу против корупције, надлежних државних органа других држава, конзуларних представништава или амбасада страних држава у Републици Србији, односно при Министарству спољних послова Републике Србије и других јавно доступних база података, као, на пример:

Ако обвезник утврди да је странка или стварни власник странке постао функционер у току пословног односа, дужан је да примени све наведене радње и мере, а за наставак пословног односа са тим лицем мора се прибавити писмена сагласност члана највишег руководства из члана 52. став 3. Закона.

5.4.3. Утврђивање и провера идентитета без физичког присуства странке

Обвезник је дужан применити појачане радње и мере познавања и праћења странке у случају да странка или њен законски заступник, при утврђивању или провери идентитета код склапања пословног односа, није физички присутан код обвезника.

Поред општих радњи и мера познавања и праћења странке (члан 7. Закона), обвезник је дужан да предузме једну или више додатних мера прописаних интерним актом:

1. прибављање докумената, података или информација на основу којих обвезник може додатно проверити и потврдити веродостојност идентификационих докумената и података, на основу којих је био утврђен и потврђен идентитет странке (*нпр: копија картице новчаног рачуна, извод из матичне књиге рођених/венчаних*),
2. додатне провере добијених података о странци у јавним и другим доступним евиденцијама података,
3. да се прва уплата на рачун који је странка отворила код обвезника изврши са рачуна те странке отвореног код банке или сличне институције, а пре извршења других трансакција странке;
4. прибављање одговарајућих референци од стране финансијске институције с којом странка има склопљен пословни однос;
5. додатна провера података и информација о странци, у држави у којој странка има своје пребивалиште или седиште,
6. прибавити податке о разлозима одсуства странке,
7. успоставити непосредни контакт са странком телефонски, или посетом овлашћеног лица обвезника у кући или седишту странке.

5.4.4. Оф-шор правно лице

Обвезник је дужан да интерним актом утврди поступак по коме утврђује да ли је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке оф-шор правно лице.

Ако утврди да је тако, обвезник је дужан да, осим општих радњи и мера предузме додатне мере и утврди разлоге за успостављање пословног односа, односно вршење трансакције у износу од 15.000 евра или више, када пословни однос није успостављен, у Републици Србији, као и да изврши додатну проверу података о власничкој структури правног лица.

Ако је странка правно лице са сложенем власничком структуром обвезник је дужан да о разлозима такве структуре прибави писмену изјаву од стварног власника странке или заступника странке. Обвезник је дужан да размотри да ли постоји основ сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, као и да о томе сачини службену белешку, коју чува у складу са законом.

Када се у структури власништва неког правног лица појављује правно лице регистровано у тзв. офшор зони, постоји повећан ризик од прања новца, па се примењују мере појачане радње и мере. У таквим случајевима посебно треба обратити пажњу на идентификацију стварног власника јер је често власништво прикривено великим бројем правних лица.

Надаље треба утврдити да ли постоји логично и економски оправдано објашњење зашто се у структури користи оф-шор фирма и посебно пратити извори средстава која се користе.

На интернет страници Управе за спречавање прања новца Министар финансија доноси подзаконски акт који садржи листу јурисдикција са преференцијалним пореским системом.

5.4.5. Државе које не примењују међународне стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма

ФАТФ као тело које поставља стандарде у области борбе против прања новца и финансирања тероризма, објављује саопштења о јурисдикцијама које имају стратешке недостатке и које представљају ризик по међународни финансијски систем. Саопштења се објављују да би се остале државе упознале са утврђеним стањем у датим државама и предузеле одређене мере.

Према Закону, обвезник је дужан да када успоставља пословни однос или врши трансакције у износу од 15.000 евра или више када пословни однос није успостављен, са странком из државе која има стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, примени појачане радње и мере.

Стратешки недостаци посебно се односе на:

- 1) правни и институционални оквир државе, а нарочито на инкриминацију кривичних дела прања новца и финансирања тероризма, мере познавања и праћења странке, одредбе у вези са чувањем података, одредбе у вези са пријављивањем сумњивих трансакција, доступност тачних и веродостојних информација о стварним власницима правних лица и лица страног права;
- 2) овлашћења и процедуре надлежних органа тих држава у вези са прањем новца и финансирањем тероризма;
- 3) делотворност система за борбу против прања новца и финансирања тероризма у отклањању ризика од прања новца и финансирања тероризма.

У наведеним случајевима обвезник је дужан да: у свему примени појачане радње и мере познавања и праћења странке, на начин и у обиму који одговара високом ризику који носи пословање са том странком, да прикупи додатне информације о стварном власнику странке, да прикупи податке о пореклу имовине која је предмет пословног односа или трансакције, да прикупи додатне информације о сврси и намени пословног односа или трансакције, да додатно провери поднете исправе, да прибави одобрење члана највишег руководства за успостављање или наставак пословног односа, да прати са дужном пажњом трансакције и друге пословне активности странке у току трајања пословног односа, као и да предузме друге адекватне мере ради отклањања ризика.

Обвезник је дужан да у свему поступа и у складу са мерама надлежних државних органа, који могу да утврде да је пословање са државом која има стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма нарочито ризично и могу забранити финансијским институцијама за чију су регистрацију надлежне да оснивају огранке и пословне јединице у тим државама; забранити оснивање огранака и пословних јединица финансијских институција из тих држава у Републици Србији; ограничити финансијске трансакције и пословне односе са странкама из те државе; захтевати од финансијских институција да процене, измене, или кад је неопходно раскину пословне односе са финансијским институцијама из тих држава.

5.4.6. Друге високо ризичне странке

Обвезник може поред законом или подзаконским актом прописаних случајева, и друге странке, услуге или трансакција оценити високим ризиком те према њима спроводити појачане радње и мере познавања и праћења странке.

То могу бити на пример странке за које је Управа обвезнику издала налог да прати све трансакције због сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма (члан 76. Закона), лица за које је Управа обвезнику издала налог о привременом обустављању извршења трансакције (члан 75. Закона), као и лица за које је обвезник достављао податке Управи, јер су, у вези са тим лицем или трансакцијом коју је то лице обављало, постојали разлози за сумњу на прање новца или финансирање тероризма.

Према овим странкама се спроводе појачане радње и мере које обвезник прописује интерним актом, на пример:

1. обавезно претходно писано одобрење склапања таквог пословног односа или извршења трансакције од стране чланан највишег руководства обвезника,
2. обавезно коришћење једне од следећих мера:
 - а) добијање документа, података или информација на основу којих обвезник додатно проверава и потврђује веродостојност идентификационих докумената и података, уз чију помоћ би био утврђен и потврђен идентитет странке,

- б) додатно проверавање добијених података о странци у јавним и другим доступним евиденцијама података,
- в) добијање референци од стране одговарајуће институције са којом странка има склопљени пословни однос,
- г) додатна провера података и информација о странци код надлежних државних тела или других надлежних надзорних институција у држави, у којој странка има своје пребивалиште или седиште,
- д) успостављање непосредног контакта са странком телефонски, или посетом овлашћеног лица обвезника у седишту односно месту пребивалишта странке.

3. обавезно праћење трансакција и других пословних активности које странка обавља код обвезника.

5.5. Праћење пословних активности странке

Једна од веома важних обавеза за обвезника је праћење пословања странке са дужном пажњом. Овај процес обухвата осим прибављања прописаних података и проверу усаглашености пословања странке са претпостављеном сврхом и наменом пословног односа који је странка успоставила са обвезником, са њеним м уобичајеним обимом пословања као и праћење и ажурирање, односно периодичну проверу прибављених информација, података и документације о странци и њеном пословању.

Ове радње обвезник врши у обиму и учесталости која одговара степену ризика утврђеном у анализи ризика у складу са интерним актом и обухвата следеће радње које предузима обвезник:

- прикупљање података о свакој трансакцији када је пословни однос успостављен (датум и време извршења трансакције, износ трансакције и валута у којој је трансакција извршена, намену трансакције, као и име и презиме и пребивалиште, односно пословно име и седиште лица коме је трансакција намењена, начин вршења трансакције);
- праћење и проверавање усклађености пословања странке с предвиђеном природом и наменом пословног односа,
- праћење и проверавање усклађености пословања странке с њеним уобичајеним обимом пословања,
- праћење и ажурирање, односно периодичну проверу прикупљених докумената и података о странци и њеном пословању.

У поступку праћења пословних активности странка обвезник предузима следеће активности:

- анализара податаке о куповини и/или продаји хартија од вредности и других финансијских инструмента односно других трансакција за одређено раздобље са намером утврђивања да ли постоје околности које указују на сумњу од праће новца или финансирање тероризма, користећи донете Листе индикатора (*нпр. да ли се трансакције обављају у мањим износима од оних за које је прописано да представљају сумњиве трансакције, у краћем временском периоду*);
- ажурира претходну утврђену оцену ризичности странке односно припрема нове оцене ризичности странке;
- приликом праћења вредности трансакција обвезник сам одлучује који је то износ изнад којег ће пратити пословање странке, и то за сваку странку посебно с обзиром на категорију ризичности у којој се она налази (на пример: *за спровођење ове мере обвезник може успоставити одговарајућу подршку информационог система*);
- врши поновну годишњу анализа странке, сагласно томе и предузима један од облика мера познавања и праћења странке;
- додатно проверава и анализара странку, када постоји сумња о веродостојности претходно добијених података о странци или стварном власнику странке;
- проверава прибављене податке о странци или њеном законском заступнику и податке објављене у јавним регистрима;
- проверева пописе лица, држава и других субјеката, за које су на снази мере Уједињених нација, Европске уније или друге релевантне институције.

Обим и интензитет праћења пословних активности странке зависе од оцене ризичности одређене странке, односно њеног сврставања у одређену категорију ризичности. Примерен обим праћења пословних активности одређене странке подразумева прописане мере праћења пословних активности странке, континуирано у оквиру услуга и трансакција, које обвезник врши за клијента.

Спровођење мера праћења пословне активности странке није потребно, ако странка није извршавала пословне активности (*на пример: ако је странка само закључила уговор о отварању и вођењу рачуна хартија од вредности или уговор о пружању инвестиционих услуга, а није обавила ни једну куповину или продају хартија од вредности, или друге трансакције*) при склапању пословног односа.

Мере праћења пословних активности странке, обвезник ће спровести при првој куповини или продаји хартија од вредности/ финансијског инструмента, односно другој трансакцији, а у складу са утврђеним степеном ризика странке сагласно Закону, Смерницама и анализи ризика коју спроводи сам обвезник.

У својим интерним актима, обвезник се може, у складу са својом политиком управљања ризицима од прања новца и финансирања тероризма, одлучити за чешће праћење пословних активности одређене врсте странака и донети додатни обим мера уз чију помоћ ће пратити пословне активности странке и утврђивати законитост њеног пословања

5.6. Посебне одредбе у вези са трансакцијом с дигиталном имовином

ФАТФ Препорука 16 налаже да основне информације о пошиљаоцу и примаоцу електронског преноса средстава буду одмах доступне надлежним органима, финансијско обавештајним јединицама и финансијским институцијама које обрађују трансакције. Тиме се омогућава лакше праћење, истраживање и спречавање финансирања тероризма и прања новца, као и примена мера замрзавања средстава и забране пословања са лицима или ентитетима који су обухваћени релевантним резолуцијама Савета безбедности УН.

Циљ препоруке је да се спрече терористи и други криминалци да неометано користе електронске трансфере за пренос средстава, као и да омогући откривање такве злоупотребе.

Према препоруци, све прекограничне и домаће електронске трансфере треба пратити и чувати податке у складу са нивоом ризика.

Законом о изменама и допунама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Сл гласник РС“ 153/2020) ово правило је унето у домаће законодавство, док је унутар Европске уније пуну примену добило тек крајем 2024. године.

Према члану 15а, који дефинише обавезе пружаоца услуга приликом трансакција с дигиталном имовином, обвезник је дужан да прикупи и достави податке о свим учесницима у трансакцији с дигиталном имовином, укључујући:

- имена и презимена, односно називи лица која учествују у трансакцији с дигиталном имовином, као и податак о томе да ли се ради о иницијатору или кориснику те трансакције;
- идентификациона ознака правног лица или, ако такве ознаке нема, друга одговарајућа јединствена идентификациона ознака лица – у случају да је иницијатор трансакције с дигиталном имовином ову ознаку доставио свом пружаоцу услуга повезаних с дигиталном имовином, као и да неопходно поље за уношење те ознаке постоји у формату електронске поруке;
- адресе пребивалишта или боравишта, односно седишта лица која учествују у трансакцији с дигиталном имовином;
- адреса дигиталне имовине која се користи за извршење трансакције с дигиталном имовином, односно одговарајућа јединствена ознака трансакције с дигиталном имовином.

Ако није прибављен податак о адреси пребивалишта или боравишта, односно седишта иницијатора трансакције, прикупља се национални идентификациони број (нпр.

јединствени матични број грађана или матични број за правна лица) или број личног документа, датум и место рођења, или јединствена идентификациона ознака.

Прописани подаци достављају се другом пружаоцу услуга повезаних с дигиталном имовином истовремено са извршењем трансакције с дигиталном имовином и на начин којим се обезбеђују интегритет тих података и заштита од неовлашћеног приступа тим подацима.

Пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином дужан је да провери тачност прикупљених података о иницијатору трансакције с дигиталном имовином провером идентитета тог лица на начин прописан чл. 17–23. овог закона.

Пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином дужан је да сачини процедуре за проверу потпуности података прикупљених података.

Пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином иницијатора трансакције дужан је да чува податке из овог члана у складу са овим законом и да их на захтев надзорног органа, Управе или другог надлежног органа достави без одлагања.

Пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином корисника трансакције дужан је да провери да ли су му достављени подаци из члана 15а Закона и дужан је да сачини процедуре за проверу потпуности и тачности ових података.

Пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином корисника трансакције дужан је да чува податке из овог члана у складу са овим законом и да их на захтев надзорног органа, Управе или другог надлежног органа достави без одлагања.

Пружалац услуга повезаних с дигиталном имовином корисника трансакције дужан је да, користећи приступ заснован на процени ризика, сачини процедуре о поступању у случају да му не буду достављени тачни и потпуни подаци из члана 15а овог закона.

ПУДИ корисника трансакције својим унутрашњим актима прописује када ће вратити пренесену дигиталну имовину ако му не буду достављени тачни и потпуни подаци, када ће одбити или обуставити извршење трансакције до пријема података који недостају, које је дужан да затражи од пружаоца услуга повезаних с дигиталном имовином иницијатора трансакције.

Ако ПУДИ иницијатора трансакције учестало не доставља тачне и потпуне податке ПУДИ корисника га на то упозорава и даје рок за достављање, па ако не поступи у датом року, ПУДИ корисника одбија будуће извршење трансакције од овог лица, односно ограничава или прекида пословну сарадњу са њим.

О овом случају се обавештава надзорни орган а ако заједно с другим околностима, постоји основ сумње у прање новца или финансирање тероризма по томе се обавештава Управа.

VI ДОСТАВЉАЊЕ ПОДАТАКА УПРАВИ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА

У оквиру законских овлашћења, обвезници морају осигурати пуну сарадњу са надзорним органима – Комисијом и Управом за спречавање прања новца. Сарадње између обвезника и надзорних органа, обавезна је посебно у случају достављања документације и тражених података и информација, а који се односе на странке или трансакције, код којих постоје разлози за сумњу у прање новца или финансирање тероризма. Сарадња је потребна и у случају обавештавања о било каквој активности или околностима, које су или би могле бити повезане са прањем новца или финансирањем тероризма.

Обвезници су дужни да Управи за спречавање прања новца доставе податке

- о свакој готовинској трансакцији у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности, и то одмах када је извршена, а најкасније у року од три дана од дана извршења трансакције.
- када у вези са трансакцијом или странком постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, на начин, у форми и у роковима, како је то предвиђено Законом и подзаконским актом којим се ближе одређује методологију за извршавање послова у складу са Законом.

Дужност обавештавања наступа у случају када обвезник, при закључењу пословног односа или пре извршења трансакције, не може да утврди или провери идентитет странке на начин који је утврђен Законом, односно не може да утврди стварног власника странке или да добије податке о намени и предвиђеној природи пословног односа или трансакције, и друге прописане податке.

Запослени код обвезника који утврди да постоје разлози за сумњу на прање новца или финансирање тероризма, мора о томе одмах обавестити овлашћено лице за спречавање прања новца или његовог заменика.

Обвезник мора организовати поступак пријаве сумњивих трансакција између свих организационих јединица и овлашћених лица и сагласно следећим упутствима:

- детаљно одредити начин јављања података (телефоносним путем, телефаксом, сигурним електронским путем и сл.),
- одредити врсту података који се достављају (подаци о странци, разлозима за сумњу на прање новца итд.),
- одредити начин сарадње организационих јединица с овлашћеним лицем,
- одредити поступања са странком у случају привременог обустављања извршења трансакције од стране Управа за спречавање прања новца,
- одредити улогу одговорног лица обвезника код пријаве сумњиве трансакције,

- забранити откривање података о томе да ће податак, информација или документација бити достављени Управа за спречавање прања новца,
- одредити мере у погледу наставка пословања са странком (привремен престанак пословања, раскид пословног односа, обављање мере појачане радње и мере познавања и праћења странке и праћење будућих пословних активности странке и сл.).

Друштво за ревизију и самостални ревизор дужни су да, у случају када странка од њих тражи савет у вези са прањем новца или финансирањем тероризма, о томе одмах обавесте Управу, а најкасније у року од три дана од дана када је странка тражила савет.

Друштво за ревизију и самостални ревизор су изузети од пријављивања Управи о података које добију од странке или о странци при утврђивању њеног правног положаја или њеном учешћу у својству стручног саветника у судском поступку или у вези са судским поступком без обзира да ли је тај податак прибављен пре, у току или након судског поступка.

Ради испуњавања обавезе достављања обавештења Управи за спречавање прања новца обвезницима је омогућено достављање података електронским путем преко веб апликације ТМИС (*TMIS – Transaction Management Information System*), почевши од 01. јануара 2023. године. Апликацији се може приступити преко линка <https://tmis.apml.gov.rs/tmisfe>

VII ОВЛАШЋЕНА ЛИЦА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

За вршење појединих радњи и мера за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма у складу са Законом, обвезник мора именовати овлашћено лице и заменика. Такође обвезник именује члана највишег руководства који је задужен за спречавање прања новца.

Овлашћено лице и заменик овлашћеног лица могу бити само лица која испуњавају услове прописане чланом 50. Закона. Обвезник Управи доставља податке о личном имену и називу радног места овлашћеног лица и његовог заменика, као и податке о личном имену и називу радног места члана највишег руководства одговорног за примену овог закона, као и сваку промену тих података најкасније у року од 15 дана од дана именовања.

Обвезник мора у сваком тренутку да поседује доказ о томе да овлашћено лице и заменик испуњавају услове прописне Законом као и доказ да је о именовању ових лица обавештена Управа за спречавање прања новца.

Обвезник је дужан да овлашћеном лицу обезбеди потребне услове за рад, помоћ и подршку при вршењу послова, да га редовно обавештавају о чињеницама које би могле бити повезане са прањем новца или финансирањем тероризма, да му обезбеде неограничен приступ подацима, информацијама и документацији која је неопходна за вршење његових послова, одговарајуће кадровске, материјалне, информационо-техничке и друге услове за рад, одговарајуће просторне и техничке могућности које обезбеђују заштиту поверљивих података којима располаже овлашћено лице, стално стручно оспособљавање, замену за време његовог одсуства, заштиту у смислу забране одавања података о њему неовлашћеним лицима и друго.

Овлашћено лице самостално врши задатке и одговорно је највишем руководству. Обвезник интерним актом прописује начин сарадње између овлашћеног лица и осталих организационих јединица код обвезника.

VIII РЕДОВНО СТРУЧНО ОБРАЗОВАЊЕ, ОСПОСОБЉАВАЊЕ И УСАВРШАВАЊЕ ЗАПОСЛЕНИХ

Сагласно одредбама члана 53. Закона, обвезник мора да осигура редовно стручно образовање, оспособљавање и усавршавање свих запослених који обављају послове спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма, односно свих који обављају одређене послове на радним местима, која су или би могла бити посредно или непосредно изложена ризику за прање новца и финансирање тероризма, као и свих спољних сарадника и заступника, којима је, на основу уговора поверила обављање послова, осим ако не спадају у самосталне обвезнике за спровођење мера откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма, сагласно члану 4. Закона.

Обвезник мора да обезбеди да сваки запослени разуме своју улогу у процесу управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, како би се омогућило адекватно управљање, односно одговарајући надзор над ризицима. Стога су обуке за запослене који су у непосредном контакту са клијентима или који обављају трансакције од пресудног значаја у поступку управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Сви запослени од нивоа извршилаца до највишег руководства морају бити свесни ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Стручно образовање, оспособљавање и усавршавање односи се на упознавање са одредбама овог закона и прописа донетих на основу њега и интерних аката, са стручном литературом о спречавању и откривању прања новца и финансирања тероризма, са листом индикатора за препознавање странака и трансакција за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, као и са одредбама прописа којима се уређује ограничавање располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење и прописа којима се уређује заштита података о личности.

Обвезник је дужан да, најкасније до краја марта за текућу године, направи програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених за спречавање и откривања прања новца и финансирања тероризма. У програму се наводи:

1. планирани број обука на годишњем нивоу;
2. планирани број запослених који ће похађати обуке, као и профил запослених којима су обуке намењене;
3. теме из области спречавања прања новца и финансирања тероризма које ће бити предмет обука, као и теме из области ограничавање располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење;
4. начин реализације обука (семинари, радионице и др.).

Обвезник је дужан да у години за коју је донет програм о годишњем стручном образовању, оспособљавању и усавршавању запослених, а најкасније до краја марта наредне године, спроведе обуке које је прописао програмом о годишњем стручном образовању, оспособљавању и усавршавању запослених, у складу са чланом 53. став 1. Закона, и да о таквим обукама сачини службену белешку. Службена белешка мора да садржи време и место одржавања обуке, број запослених који су присуствовали обуци, име и презиме лица које је спровело обуку и кратак опис обрађене теме на обуци.

Програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених и документацију везану за стручно образовање, оспособљавање и усавршавање запослених (службене белешке, презентације и слично), обвезник је дужан да чува у складу са чланом 95. став 3. Закона.

У поступак стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених, обвезник је дужан да укључи и све нове запослене, уколико их има. У ту сврху обвезник организује посебан програм стручног образовања, оспособљавања и усавршавања за спречавање и откривања прања новца и финансирања тероризма. Програм мора обухватати најмање одредбе о обавези анализе странке и обвезника, процене ризика за прање новца и финансирање тероризма, обавезу доставе прописаних података Управи за спречавање прања новца, индикаторе за препознавање странака и трансакција за које постоје разлози за сумњу за прање новца или финансирање тероризма, захтеве у погледу сигурности и чувања података, одредбе прописа којима се уређује ограничавање располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење и прописа којима се уређује заштита података о личности, као и поступке које, у сврху спровођења Закона и правилника спроводи обвезник сам (интерни правилници и упутства).

Редовно стручно образовање, оспособљавање и усавршавање у оквиру одређеног обвезника може да спроводи овлашћено лице, његов заменик, односно друго стручно оспособљено лице, које на предлог овлашћеног лица, одреди управа обвезника.

IX ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ РЕДОВНЕ УНУТРАШЊЕ КОНТРОЛЕ И ИНТЕРНЕ РЕВИЗИЈЕ

Сходно члану 54. Закона обвезник мора да успоставити редовну, систематичну унутрашњу контролу правилности и ефикасности спровођења прописаних мера откривања и спречавања прања новца, финансирања тероризма и ШОМУ. Намена унутрашње контроле је утврђивање и елиминисање мањкавости при спровођењу прописаних мера откривања и спречавања прања новца, финансирања тероризма и ШОМУ као и побољшавање система откривања трансакција или странака за које постоје разлози за сумњу.

Контролу правилности и делотворности спровођења прописаних мера откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма, обвезници требају да спроводе путем редовних или ванредних надзора, у поступку спровођења унутрашње контроле сагласно подзаконском акту којим Управа за спречавање прања новца, ближе одређује методологију за извршавање послова у складу са Законом.

Обвезник спроводи унутрашњу контролу у складу са утврђеним ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Уколико је обвезник проценио ризик свога пословања већим степеном ризика, унутрашња контрола пословања ће се обављати периодично, квартално или полугодишње а све у складу са процењеним ризиком пословања обвезника.

У случају промене у пословном процесу обвезника (нпр. проширивање или сужавање делатности за које је добијена дозвола од стране надзорног органа, организационе промене, промене пословних процедура, увођења нове услуге), обвезник је дужан да у оквиру унутрашње контроле провери и усклади своје процедуре, како би биле адекватне за извршавање обавеза из Закона.

Проверу усклађености система и процедура за примену Закона, као и примене тих процедура, обвезник је дужан да спроводи једном годишње, и сваки пут кад дође до промене у пословном процесу обвезника, најкасније до дана увођења те промене у пословну понуду.

Обвезник и органи управљања код обвезника одговорни су за обезбеђивање и организацију унутрашње контроле послова који се извршавају код обвезника у складу са Законом и правилником којим Управа за спречавање прања новца, ближе одређује методологију за извршавање послова у складу са Законом.

Обвезник својим актом одређује овлашћења и одговорности органа управљања, организационих јединица, овлашћених лица и других субјеката у обвезнику у вршењу унутрашње контроле, као и начин и распоред вршења унутрашње контроле.

Обвезник је дужан да сачини годишњи извештај о извршеној унутрашњој контроли и предузетим мерама након те контроле, и то најкасније до 15. марта текуће године за претходну годину. Годишњи извештај мора да садржи податке прописане одговарајућим подзаконским актом.

Годишњи извештај обвезника пружаоца услуга повезаних са дигиталном имовином мора садржати и укупан број трансакција које су извршене уз употребу изузетка из члана 16а. Закона, као и податак о обиму трансакција извршених употребом наведеног изузетка.

Обвезник је дужан да предметни годишњи извештај достави Управи и Комисији, на њихов захтев, у року од три дана од дана подношења тог захтева.

Обвезник је дужан да организује независну интерну ревизију у чијем делокругу је редовна процена адекватности, поузданости и ефикасности система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма када закон који уређује делатност обвезника прописује обавезу постојања независне интерне ревизије, или када обвезник процени да је, имајући у виду величину и природу посла, потребно да постоји независна интерна ревизија у смислу овог закона.

Руководство треба да обезбеди да обим интерне ревизије буде у складу са нивоом ризика од прања новца и финансирања тероризма коме је обвезник изложен.

Потребно је да обвезник утврди поступак којим се при заснивању радног односа на радном месту на коме се примењују одредбе Закона и прописа донетих на основу Закона, кандидат за то радно место проверава да ли је осуђиван за кривична дела којима се прибавља противправна имовинска корист или кривична дела повезана са тероризмом, а проверавају се и други критеријуми којима се утврђује да кандидат задовољава високе стручне и моралне квалитете.

Интегритет запослених има кључну улогу у спречавању прања новца и финансирања тероризма. Потребно је обезбедити висок ниво професионалне етике и интегритета запослених, нарочито оних који обављају послове идентификације и контроле клијената. Запослени морају поступати у складу са прописима, бити обучени да препознају сумњиве трансакције и спрече злоупотребу финансијског система. Одсуство интегритета може довести до озбиљних правних и репутационих последица по обвезника.

X ИНДИКАТОРИ ЗА ПРЕПОЗНАВАЊЕ ОСНОВА СУМЊЕ

У складу са Законом, обвезник мора да изради листу индикатора за препознавање лица и трансакција за које постоје основи сумње да се ради о прању новца, финансирању тероризма и ШОМУ (члан 69. Закона).

Приликом израде листе индикатора, обвезник је дужан да унесе објављене индикаторе за врсту обвезника којој припада, као и индикаторе које је сам обвезник приликом обављања своје делатности препознао као показатеље које могу указати на активности прања новца, финансирања тероризма и ШОМУ.

Код израде листе индикатора за препознавање лица и трансакција узима се у обзир сложеност и обим извршења трансакција, неуобичајени начин извршења, вредност или повезаност трансакција које немају економски или правно основану намену, односно нису усаглашене или су у несразмери са уобичајеним односно очекиваним пословањем странке, као и друге околности које су повезане са статусом или другим карактеристикама странке.

Обвезник је дужан да приликом утврђивања основа сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма примењују листу индикатора, као и да узима у обзир и друге околности које указују на постојање основа сумње на прање новца или финансирање тероризма.

Примена листе индикатора је од кључне важности за ефикасно препознавање сумњивих активности које могу указивати на прање новца, финансирање тероризма и ШОМУ. Ови индикатори омогућавају обвезницима да систематично процене ризике и реагују на време, у складу са прописима. Редовна употреба и ажурирање листе индикатора доприносе бољем усклађивању са законском регулативом и унапређују унутрашње контроле. Поред тога, листа служи као средство едукације запослених и подиже свест о начинима на које се могу избећи злоупотребе финансијског система.

XI ЕВИДЕНЦИЈЕ

Обвезник води евиденцију података:

- 1) о странкама, као и пословним односима и трансакцијама из члана 8. овог закона;
- 2) достављених Управи у складу са чланом 47. овог закона.

Садржај евиденција података о странкама, пословним односима и трансакцијама прописан је чланом 99. Закона.

Евиденција података коју води обвезник садржи и видео-звучни запис који је настао у поступку видео-идентификације у складу са Законом.

ХП СПРОВОЂЕЊЕ РАДЊИ И МЕРА ОТКРИВАЊА И СПРЕЧАВАЊА ПРАЊА НОВЦА, ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА И ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ У ПОСЛОВНИМ ЈЕДИНИЦАМА И ПОДРЕЂЕНИМ ДРУШТВИМА ПРАВНОГ ЛИЦА У ВЕЋИНСКОМ ВЛАСНИШТВУ ОБВЕЗНИКА

Обвезник мора успоставити систем вођења јединствене политике откривања и спречавања прања новца у својим пословним јединицама и подређеним друштвима која су у већинском власништву обвезника. У ту сврху обвезник је дужан да обезбеди да се Законом прописане радње и мере откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма у истом обиму спроводе и у његовим пословним јединицама и подређеним друштвима правног лица у његовом већинском власништву, без обзира на то да ли је њихово место пословања у Републици Србији или у страним државама (члан 48. Закона).

Обвезник који је члан финансијске групе примењује програме и процедуре који важе за целу групу, укључујући процедуре за размену информација за потребе познавања и праћења странке, смањења и отклањања ризика од прања новца и финансирања тероризма, поступке за управљање усклађеношћу пословања у вези са овим ризицима на нивоу групе, поступак утврђивања и провере услова при запошљавању код обвезника, како би се обезбедили високи стандарди при запошљавању, поступак спровођења редовног стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених у складу с програмом годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених за спречавање и откривање прања новца и финансирања тероризма, обавезе вршења редовне унутрашње контроле и организовања независне унутрашње ревизије у складу са законом, као и других радњи и мера у циљу спречавања прања новца и финансирања тероризма.

У случају када је обвезник члан финансијске групе чије највише матично друштво има седиште у иностранству може да примењује програм ове групе само ако се тим програмом обезбеђује испуњење свих његових обавеза у складу са овим законом, другим прописима и међународним стандардима у области спречавања прања новца и финансирања тероризма и ако тај програм није супротан прописима Републике Србије.

Такође, обвезника који је члан финансијске групе може са другим члановима те финансијске групе да размењује податке и информације о трансакцијама и лицима за које постоје основи сумње на прање новца и финансирање тероризма и које су као такве пријављене Управи, осим ако Управа не захтева другачије поступање. Подаци и информације се односе и на информације, податке и анализе о трансакцијама или активностима које изгледају неуобичајено (ако су анализе сачињене), пријаве сумњивих трансакција, информације и податке који су основ за пријаву сумњивих трансакција и информације о томе да ли је та трансакција већ пријављена надлежном органу као сумњива.

Ако се пословна јединица или подређено друштво правног лица налази у држави која не примењује међународне стандарде у области спречавања прања новца и финансирања

тероризма обвезник је дужан да обезбеди појачану контролу спровођења радњи и мера из става 1. члана 48. Закона. Уколико успостављене мере нису довољне, у нарочито оправданим случајевима, Комисија и Управа одлучују о примени посебних мера надзора. У случају да прописима стране државе није допуштено спровођење радњи и мера за спречавање и откривање прања новца или финансирања тероризма у обиму прописаном овим законом, обвезник је дужан да о томе одмах обавести Управу и Комисију, како би се донеле одговарајуће мере за отклањање ризика од прања новца или финансирања тероризма (налагање обвезнику да обезбеди додатне контроле пословних јединица и подређених друштава, делимичан или потпун престанак активности преко те пословне јединице или подређеног друштва...).

Обвезник је дужан да своје пословне јединице или подређена друштва правног лица у већинском власништву у страној држави правовремено и редовно упознаје са поступцима који се односе на спречавање и откривање прања новца и финансирања тероризма, а нарочито у делу који се односи на радње и мере познавања и праћења странке, достављања података Управи, вођења евиденција, унутрашње контроле и других околности повезаних са спречавањем и откривањем прања новца или финансирања тероризма. Осим наведеног, обвезник је дужан да интерним актима пропише начин вршења контроле примене процедура за спречавање прања новца и финансирања тероризма у својим пословним јединицама и подређеним друштвима у већинском власништву тог обвезника. На пример, у случају да Комисија донесе нову листу индикатора за препознавање лица и трансакција, обвезник је дужан да своје пословне јединице и подређена друштва упозна о томе.

Одредбе члана 48. Закона сходно се примењују и на обвезника који је члан нефинансијске групе у смислу закона којим се уређује делатност тог обвезника.

ХП ДРУГЕ РАДЊЕ И МЕРЕ

13.1. Заштита података

Обвезник, односно његови запослени, чланови органа управљања и друга лица којима су доступни подаци не смеју странци или трећем лицу открити да су подаци достављени или у поступку достављања Управи, да је издат налог за привремено обустављање извршења трансакције или налог за праћење финансијског пословања странке, као и да је против странке или трећег лица покренут или би могао бити покренут поступак у вези са праћем новца или финансирањем тероризма.

Дужност чувања тајности наведених податка не важи у случајевима: ако су подаци потребни за утврђивање доказа у поступку пред судом, ако доставу тих података писмено затражи, односно наложи надлежни суд или ако те податке од обвезника захтева Управа или Комисија, ради надзора над применом Закона, приликом размене информација ако је обвезник део међународне групе и код размене информација између два или више обвезника у случајевима који се односе на исту странку и исту трансакцију, под условом да су то обвезници из Републике Србије или треће државе која прописује обавезе у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма у складу са Законом.

Приступ подацима, који су класификовани као пословна тајна односно као поверљива информација мора бити ограничен. Обвезник у свом интерном акту мора уредити право приступа и овлашћења која има свако лице у складу са додељеним правима, као услове и начин приступа тим подацима, при чему мора узети у обзир следећа упутства:

- Обвезник интерним актом уређује право приступа и овлашћењима лица за приступ информацијама. Важно је да он податке и документацију архивира на та на начин и у облику који неовлашћеним особама онемогућава приступ и сазнање о њиховом садржају (у примереним техничким или физички сигурним просторијама за архиву, у закључаним ормарима и сл.).
- Право на увид у податке о странкама и трансакцијама код којих постоје разлози за сумњу на прање новца и финансирање тероризма, односно сазнање о њиховом садржају, имају чланови управе и надзорног одбора обвезника, овлашћено лице за спречавање прања новца и финансирање тероризма и његови заменици, руководиоци пословних јединица обвезника и друга лица које одреди управа обвезника.
- Документацију у којој се налазе наведени подаци, забрањено је фотокопирати, преписивати, прерађивати, објављивати или на било који други начин репродуковати, пре претходног писаног одобрења одговорног лица, а у случају копирања документације обвезник мора осигурати да из копије буде видљиво из које документације или дела документације је направљена копија, на видљивом се месту

мора посебно означити да се ради о фотокопији, броју направљених фотокопија, датум израде фотокопија и потпис особе која је радила фотокопије.

- Приликом обраде података запослени је дужан да спроведе поступак пријаве и одјаве својих личних лозинки, како би се спречио приступ неовлашћеним лицима.
- Мора бити успостављен систем праћења приступа подацима и документацији, односно њихове обраде, а било какво преношење података дозвољено је искључиво у облику који неовлашћеним лицима онемогућава сазнање о подацима или преко сопствене курирске службе или у запечаћеној коверти препоручено с повратницом и слично, а у случају достављања електронским путем, употребом система за сигурно електронско пословање (криптовање или шифрирање порука и сл.).
- Запослени код обвезника су дужни доследно поштовати законе који уређују сигурност личних података и закона који уређују тајност података.

13.2. Чување података

Када је у питању чување података, обвезници су дужни да поступају сходно члану 95. Закона и да:

- све врсте података и сву документацију у вези са странком, укључујући и видео-звучни запис утврђивања и провере идентитета настале у поступку видео-идентификације, успостављеним пословним односом са странком и извршеном трансакцијом, које су прибављене у складу са Законом, чувају пет година од дана окончања пословног односа, извршене трансакције;
- да податке и документацију о овлашћеном лицу, заменику овлашћеног лица, стручном оспособљавању запослених и извршеним унутрашњим контролама чувају пет година од дана престанка дужности овлашћеног лица, извршеног стручног оспособљавања или извршења унутрашње контроле;
- да са овим подацима поступа у складу са законом којим се уређује заштита података о личности.

XIV ПРАВНА ПРИРОДА И ВАЖЕЊЕ СМЕРНИЦА

Смернице се издају на основу члана 114. Закона и обавезујуће су за све обвезнике наведене у члану 110. став 1. Закона.

Смернице ступају на снагу даном доношења и објавиће се на интернет страници Комисије www.sec.gov.rs.

Даном ступања на снагу ових Смерница престају да важе Смернице за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма и примену Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за обвезнике у надлежности Комисије за хартије од вредности, од 12.05.2022. године.

Обвезници у надлежности Комисије за хартије од вредности су у обавези да ускладе своје интерне акте са овим Смерницама најкасније у року од 30 дана од дана њиховог објављивања.

Број: 3/4-106-851/14-25

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Београд, 8. мај 2025. године

Марко Јанковић

Прилози:

- Прилог 1 – Резимеа и закључци националних процена
- Прилог 2 – Типологије

ПРИЛОГ

ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА

1. ЦИЉЕВИ

РИЗИЦИ ОД ПН ЗА КЉУЧНЕ СТРАТЕШКЕ ЦИЉЕВЕ СРБИЈЕ	
Висок ризик	Циљ: Смањење економског раслојавања у Србији (Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.6. Економски развој и укупни просперитет) Објашњење: Привредни напредак Србије у последње три године праћен је незапамћеним растом у изградњи, развоју сектора непокретности и тржишту некретнина, који су од суштинског значаја за egzистенцију домаћег становништва. Такви позитивни трендови морају бити заштитени снажним мерама како би се осигурала праведна економска конкурентност и спречили неправедни поремећаји на тржишту који имају за резултат негативне социјалне последице. У ту сврху Србија треба да да приоритет акцијама за спречавање интеграције опраних средстава која потичу од домаћег и страног криминалног капитала у тржиште, што може погоршати тржишне услове и социјално раслојавање. Стога, ова процена ризика даје приоритет свеобухватним мерама за борбу против претњи које представљају одређене професије (gatekeepers) које служе овом тржишту, као и другим аспектима српске привреде.
Висок ризик	Циљ: Спречавање криминализације привредне активности (Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.6. Економски развој и укупни просперитет) Објашњење: Недавни трендови организованог економског криминала указују на све већу софистицираност финансијских техника, укључујући професионалне канале прања новца којима управљају припадници одређених професија (gatekeepers). Стално се дешавају покушаји кршења превентивног режима за СПН/ФТ како би се створили сигурни и стабилни канали за прање имовинске користи од криминала кроз српску привреду са утицајем на домаћи и међународни финансијски систем. Стога је императив да се такви покушаји непрестано решавају и да се појачају ресурси за превенцију и спровођење закона.
Средње до висок ризик	Циљ: Јачањем професионалне етике и превентивним антикорупцијским активностима повећање се поверење грађана у државне институције и степен њиховог демократског развоја (Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.2. Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана) Објашњење: ПН представља ризик по антикорупцијске циљеве Владе Србије када софистициране технике прања спречавају откривање прихода од претходних кривичних дела у вези са корупцијом, посебно када се покуша кршење система за СПН/ФТ уз учешће корумпираних функционера који делују у дослуху са обвезницима из ЗОСПН/ФТ.
Средње до висок ризик	Ризик од ПН за фискалну стабилност и јавне финансије (Програм економских реформи и ревидирана фискална стратегија (2023–2025)) Објашњење: У току ове процене ризика утврђено је да ПН генерише значајне количине незаконитих прихода од утаје пореза, што представља значајан ризик за циљеве Владе у обезбеђивању фискалне стабилности и ресурса за јавне финансије. Иако постоји смањење сиве економије, добици у овој области могу се потрети ако се ресурси за спречавање прања новца не повећају како би се спречила координирана кршења превентивних система за спречавање прања новца од стране софистицираних криминалаца који имају за циљ стварање стабилних путева за утају пореза.

РИЗИЦИ ОД ПН ЗА КЉУЧНЕ СТРАТЕШКЕ ЦИЉЕВЕ СРБИЈЕ

Средњи ризик	Финансирање тероризма представља средњи ризик за очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана. Финансирање тероризма представља средњи ризик за циљеве Србије да спречи подстицање, организовање и учешће својих грађана у ратовима или сукобима у иностранству, као и да сузбије пораст насилног екстремизма у региону. <i>(Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.2. Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана)</i> Објашњење: Бројне претње у вези са тероризмом манифестовале су се унутар и око Србије и суседних региона, укључујући саморадикализоване појединце, етно-сепаратистичке покрете, идеолошки и верски екстремизам, регионалне мреже, борце на страним ратиштима и стране сукобе – све то потенцијално подупиру активности финансирања тероризма кроз бројне канале по избору финансијера тероризма (платне институције, мењачнице, финансијске технологије и непрофитне организације), који би могао делимично да продре у финансијски систем Србије. Одмеравајући амбијент инхерентне претње и постојеће контроле, финансирање тероризма представља средњи ризик за стабилност и безбедност Србије и њених грађана, као и за напоре за спречавање тероризма у суседним регионима.
Средњи ризик	ПН представља средњи ризик за стварање услова за стране и домаће инвестиције и економски развој <i>(Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.6. Економски развој и укупни просперитет)</i> Објашњење: Директна страна улагања у Србију, предвођена великим међународним и европским инвестицијама у реалну економију, у посматраном периоду су у стабилном порасту. Имајући у виду побољшану репутацију Србије засновану на реформама у систему за СПН/ФТ, транспарентности стварног власништва (у контексту СПН и Пореске управе) и смањењу сиве економије, смањени су ризици од прања новца на домаће и стране директне инвестиције. Свака будућа промена у финансијском профилу Србије (нпр. повећање обима шпекулативног финансирања) оправдала би преиспитивање овог фактора у средњорочном периоду.
Средњи до низак ризик	Ризик од прања новца за развој тржишта капитала у Србији <i>(Стратегија развоја тржишта капитала у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године)</i> Објашњење: С обзиром на неразвијеност тржишта капитала у Србији услед макрофинансијских фактора, ризик од прања новца тренутно игра занемарљиву улогу у питању развоја овог тржишта. Међутим, потребно је извршити припреме како би се спречили потенцијални поремећаји на тржишту у вези са ПН уколико тренд развоја тржишта капитала постане изражен у наредном извештајном периоду.
Низак до средњи ризик	ФН представља низак до средњи ризик за допринос Србије очувању мира и стабилности на глобалном нивоу <i>(Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.4. Очување мира и стабилности у региону и свету)</i> Објашњење: Имајући у виду профил материјалности, ниво инхерентних претњи и делотворности контрола, Србија не представља повољно окружење за финансијере ширења ОМУ, иако и даље постоји ниска до средња вероватноћа ретких, једнократних трансакција правних лица која се баве пословима реекспорта користећи као камуфлажу одређене рањивости и прање новца засновано на трговини.

2. ГЛАВНИ ЗАКЉУЧЦИ

КЉУЧНИ ЗАКЉУЧЦИ ПРОЦЕНЕ РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА	
Профил прања новца у Србији	У укупном профилу прања новца у Србији доминирају пласмани криминалних прихода који потичу из предикатних кривичних дела почињених у Србији. Постоје и прекогранични случајеви прања новца са регионалним и европским прекограничним елементима. Када је реч о изложености великим и сложеним шемама прања новца, оне нису заступљене у Србији пре свега због усредсређености економије на домаће тржиште и финансијском систему који нема развијене, сложене, иновативне ни ефикасне финансијске услуге. За Србију су карактеристични једноставнији модели прања новца. Актуелни тренд привредног раста Србије праћен је одговарајућим растом ризика од интеграције нелегалних средстава.
Карактеристике пласмана	На пласман прањавог новца у Србији значајно утиче положај земље која се налази на балканској рути, преко чије територије транзитирају илегалне робе и средства која дистрибуирају организоване криминалне групе. Зараде од криминалних активности у другим јурисдикцијама, посебно од кријумчарења и трговине наркотицима, тешких крађа и превара улазе у српски финансијски систем кроз готовинске прекограничне трансфере и друге готовинске трансакције.
Карактеристике раслојавања	Фазу раслојавања прањавог новца у Србији карактерише коришћење симулованих пословних активности и фантомских компанија. На тај начин се ствара привид регуларних пословних трансакција како би се прикрило незаконито порекло средстава. Криминалне мреже оснивају привредна друштва и успостављају структуру међусобно повезаних ентитета, као што су <i>shell</i> компаније у пољопривреди или трговини секундарним сировинама које олакшавају вишеструке трансфере користећи лажне фактуре и документацију. Ови трансфери су по правилу у округлим износима и омогућавају одвајање средстава од њиховог незаконитог извора. Након тога се преко физичких лица, перачких предузећа или предузетничких радњи, намењених за даље раслојавање, средства пребацују на крајње примаоце. У ту сврху се користе и услуге професионалаца из реда професија које су обвезници у систему за спречавање прања новца, као што су рачуновође.
Карактеристике интеграције	Тржишта некретнина и робе високе вредности у Србији посебно су подложна интеграцији, јер се незаконита средства реинвестирају у некретнине, луксузна возила и другу вредну имовину. Често се користе повезана и блиска параван лица на која се региструје имовина.
Приход од криминала и економски губитак	Откривена имовинска корист стечена извршењем кривичних дела је имовинска корист наведена у кривичним пријавама поднетим против познатих и непознатих починилаца (сиви бројеви) и износила је 619.785.776,23 ЕУР за посматрани период. У просеку, по једној години она износи 206.595.259 ЕУР. Износ процењене укупне претње од прања новца у Србији од 1.563.275.393 ЕУР представља незаконито стечену имовину која води порекло, посредно или непосредно из криминалне активности и обухвата, поред откривене имовинске користи и тамне бројке, одузету имовину као и имовину из замолница за пружање правне помоћи. Висина тамних бројки је процењивана на основу обављених научних истраживања, јавно објављених радова и стратешких докумената, а у њиховом недостатку на основу професионалног искуства чланова радне групе у вези са њиховим професионалним ангажманима и учешћу у израдама стратешких докумената и акционих планова у области спречавања прања новца и финансирања тероризма.
Прекогранични модалитети прања новца	Најчешћи прекогранични модели прања новца су: физички пренос преко државне границе готовине која потиче из криминалних активности у иностранству; прање незаконито стечених средстава у иностранству путем трансакција у вези са реекспортом робе и услуга и симулираним пословима. Преовлађујућа типологија је самостално прање новца <i>stand alone</i> (МЛ без предикатног кривичног дела). Прање новца углавном обављају држављани Србије. На основу анализе, извршено је рангирање земаља према степену прекограничне претње на висок, средњи или низак ризик.

Начини прања новца	Доминантни начини прања новца у Србији су: Симуловане пословне активности: Прање новца кроз непостојеће или увећане пословне активности и извлачење средстава преко повезаних лица, често укључује предузетнике, пољопривредна газдинства и пружаоце услуга. Међусобно повезани пословни трансфери: Мрежа субјеката повезаних власничком структуром, која преноси средства на основу лажне пословне документације како би се прикрило незаконито порекло средстава. Трансфери на рачуне физичких лица: Средства се на крају трансферишу са рачуна предузећа на рачуне физичких лица, често по основу куповине секундарних сировина или пољопривредних производа. Фантомска предузећа: Предузећа основана и намењена искључиво за прање средстава без стварне економске активности, често се називају перачка или фантомска предузећа. Употреба предузетничких радњи: Физичка лица отварају предузетничке радње, посебно како би се олакшало подизање готовине која је укључена у прање новца.
Кривична дела високог степена претње	– Пореска кривична дела – Злоупотреба положаја одговорног лица – Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога – Кривична дела корупције – Кривична дела организованог криминала – Превара (ново кривично дело у категорији високог ризика)
Кривична дела средњег степена претње	– недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи – кривична дела фалсификовања – трговина људима – недозвољена трговина – превара у обављању привредне делатности – грађење без грађевинске дозволе
Врсте прања новца	Поређење са претходном Проценом ризика од прања новца показује значајан пораст предмета самосталног прања новца без предикатног кривичног дела (<i>stand alone</i>) који су завршени правоснажним осуђујућим пресудама. У актуелном периоду, више од половине (62,87%) од 132 осуђена лица за прање новца било је укључено у самостално прање новца што је значајан пораст у односу на период 2018–2020, када је та бројка била мања од четвртине (23,81%). Поред тога, посматрано по висини средстава која су била укључена у прање новца, највеће вредности у правоснажним пресудама – 76,59% – биле су у предметима самосталног прања новца, што је несумњиво много већи проценат од имовине укључене у прање новца која води порекло из предикатних кривичних дела.
Сектори високог ризика	– Сектор некретнина + посредници у промету и закупу непокретности – Рачуновође – Адвокати
Сектори средњег ризика	– Јавни бележници – Мењачнице – Банке – Онлајн приређивачи игара на срећу – Казина – Јавни бележници – Трговци аутомобилима
Ризици у настајању – Растуће претње	Залагаонице, крипто валуте, групно финансирање (<i>crowdfunding</i>), инвеститори у некретнине

3. РЕЗИМЕ ЗА ОЦЕНУ РИЗИКА СЕКТОРА

ФИНАНСИЈСКИ СЕКТОР
БАНКЕ
Број обвезника и материјалност: 20 банака, билансна сума 50,71 млрд ЕУР
РАЊИВОСТ
– банке примењују ефикасне технике ублажавања ризика од прања новца; – банке имају информационе системе који им омогућавају поуздано праћење клијената и њихових трансакција (пословања) и сагледавање неуобичајених модела понашања по свим ризицима; – банке успешно испуњавају функцију усклађености пословања; – банке су адекватно уредиле систем унутрашњих контрола, интерних и екстерних ревизија и посвећују дужну пажњу обукама запослених; – сви производи су оцењени као средње рањиви јер банке примењују адекватне контролне механизме за ублажавање рањивости сваког појединачног производа; – Народна банка Србије спроводи ефикасан режим надзора (изречене су управне мере и новчане казне); – потребно је да банке предузму додатне активности на побољшању интегритета запослених; – потребно је да банке у обукама запослених усмере пажњу на утврђивање стварног власника странке, процену ризика од прања новца и финансирања тероризма у односу на врсту странке, пословног односа, производа/услуге и трансакције.
ПРЕТЊА
– Прање новца кроз сектор: имовина која представља предмет прања новца помоћу производа и услуга банкарског сектора инволвира се у банкарски систем често под плаштом извршавања трансакција у вези са трговином, прометом некретнина и пословним активностима које су повезане са пољопривредом. На овај начин под привидом пословних активности извршавају се веома сложене и комплексне трансакције како би се прикрила њихова права сврха и намена, а то је прање новца. – Убачени „инсајдери”: инсајдери, укључујући и службенике банака, поред рачуновођа, повремено експлоатишу своја овлашћења у финансијском систему да помогну извршавању прања новца, што представља стални ризик пословања. – Прокативно откривање „инсајдера”: Србија је развила и наставља да развија своје капацитете који јој омогућавају да детектује и бори се против претње која долази од лица која представљају убачене инсајдере у финансијске институције. Значајни напори су фокусирани на ову слабост која је детектована у систему као слаба тачка и резултати предмета прања новца говоре да је остварен напредак у овој борби. – Јака сарадња регулатора и обвезника: Финансијске институције и регулатори константно раде заједнички како би ојачали финансијски систем у борби против прања новца кроз редовна унапређења знања и размену информација о шемама прања новца, комплексним трансакцијама кроз банкарски сектор и на тај начин стално унапређујући усклађеност радњи и мера са новим изазовима. – Сарадња надлежних институција: Сарадња полиције, пореске полиције и финансијских институција доприноси даљем јачању могућности Србије да благовремено открије софистициране шеме прања новца на овај начин стварајући јак одвраћајући механизам.
РИЗИК: СРЕДЊИ КА ВИСОКОМ

СЕКТОР ОСИГУРАЊА

Број обвезника и материјалност: 10 друштава за осигурање и 55 заступника животног осигурања, билансна сума 1,29 млрд ЕУР

РАЊИВОСТ

- на садашњем степену развијености животног осигурања, овај сектор није атрактиван за сврхе прања новца;
- базира се на традиционалним производима, код којих су могућности за прање новца релативно мале, с обзиром да је основни мотив њихове куповине заштита, а не зарада;
- функција усклађености пословања је ефикасна;
- сви производи су оцењени као ниско рањиви;
- Народна банка Србије спроводи ефикасан режим надзора.

ПРЕТЊА

Није било предмета прања новца у овом периоду. Остаје рањив имајући у виду пре свега разноликост производа који су доступни клијентима, могућност једнократних уплата и уплата анuitета у већим износима од уговорених, повећање премије или доприноса, могућност куповине полиса које служе као колатерал за кредит, право усмеравања накнаде из осигураног случаја на трећа лица, полисе животног осигурања које садрже опцију куповине инвестиционих јединица и у том смислу изложен прању новца.

РИЗИК: НИЗАК

ДАВАОЦИ ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА

Број обвезника и материјалност: 15, билансна сума 1,4 млрд ЕУР

РАЊИВОСТ

- даваоци финансијског лизинга не обављају платни промет нити депозитне послове;
- све трансакције плаћања и наплата по основу финансијског лизинга врше се безготовински, преко банака;
- не могу имати заступнике ни посреднике;
- производ финансијски лизинг је оцењен као ниско рањив;
- функција усклађености пословања је ефикасна;
- Народна банка Србије спроводи ефикасан режим надзора.

ПРЕТЊА

Није непосредно коришћен за активности прања новца, али потребно је имати у виду код трансакција високе вредности у лизингу (као нпр. код луксузних возила) да може бити изложен прању новца кроз коришћење традиционалних начина прања новца у овом сектору.

РИЗИК: НИЗАК

ДОБРОВОЉНИ ПЕНЗИЈСКИ ФОНДОВИ

Број обвезника и материјалност: 4, билансна сума 10,8 млн ЕУР

РАЊИВОСТ

- позитивним прописима је уређено тако да овај сектор уопште није погодан за прање новца, пре свега због изузетно тешких и строго контролисаних услова за повлачење средстава из добровољног пензијског фонда;
- уплата средстава у фонд се најчешће врши преко послодавца који организује пензијски план;
- сви производи су оцењени као ниско рањиви;
- Народна банка Србије спроводи ефикасан режим надзора.

ПРЕТЊА

Нема директних случајева прања новца, ипак пензијски фондови и повезаност са међународним и трансакцијама у значајном износу могу представљати потенцијал за прање новца кроз пре свега инвестиционо повезане шеме.

РИЗИК: НИЗАК

ДРУГИ ПРУЖАОЦИ ПЛАТНИХ УСЛУГА И ИЗДАВАОЦИ ЕЛЕКТРОНСКОГ НОВЦА

Број обвезника и материјалност: 9 платних институција;

1 јавни поштански оператор;

6 институција електронског новца, билансна сума 118,96 млн ЕУР

РАЊИВОСТ

- већи број институција је унапредио апликативна решења за прање трансакција;
- није било кршења интегритета запослених у институцијама;
- институције имају израђене програме обуке запослених, укључујући и обуке запослених код заступника пре отпочињања са радом;
- интензивна употреба готовине која утиче на повећање рањивости, док природа и просечна вредност трансакција и веома мало учешће трансакција већег износа утичу на смањење рањивости, као и значајно смањење издатог електронског новца.

ПРЕТЊА

Нису идентификовани случајеви прања новца, али постоје секторски ризици имајући у виду могућност да се користи у извесним случајевима као алтернатива банкарском сектору и да су идентификовани по том питању и сумњиви извештаји, нарочито у делу пословања које се односи на мењачке послове и депозите што се може искористити за криминалне активности.

Степен претње: Средњи

РИЗИК: СРЕДЊИ

ОВЛАШЋЕНИ МЕЊАЧИ

Број обвезника и материјалност: 2169, билансна сума 356,97 мил ЕУР

РАЊИВОСТ

- оцена рањивости услуге/трансакције је средња;
- учешће трансакција нерезидената је на занемарљивом нивоу;
- Народна банка Србије спроводи ефикасан режим надзора;
- специфичност сектора огледа се у сталној промени броја овлашћених мењача, као последице издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова, па је један од сталних ризика у примени прописа из ове области (и поред мера које предузима надзорни орган) могуће недовољно знање новорегистрованих мењача у области поштовања прописа.

ПРЕТЊА

Учестале трансакције у значајним износима: значајан број учесталих трансакција које су одмах испод законског лимита – структуриране трансакције које у збиру дају значајне износе.

Недовољан број извештаја о сумњивим активностима: многе мењачнице не испуњавају законску обавезу пријављивања трансакција које прелазе лимит за пријаву готовинских трансакција по ЗО-СПНФТ.

Укључивање лица из криминалне средине: појединци повезани са криминалним активностима користе услуге мењачница за промену значајних новчаних износа где извештаји о сумњивим активностима нису пријављени, што указује на већу могућност злоупотребе услуга мењачница од стране клијената високог ризика.

Појачане регулаторне мере: Народна банка Србије подноси кривичне пријаве против неовлашћене размене валута што указује на ефикасан регулаторни надзор сектора.

Унапређена сарадња надлежних институција и обвезника: извештаји платних институција и банака су олакшали откривање и истраживање сумњивих активности у мењачницама што указује на ефикасну међусобну сарадњу.

Побољшана идентификација структурираних трансакција: случајеви у којима су идентификоване структуриране трансакције указују на опрезност надлежних институција и будност када је овај начин извршења трансакција у питању.

РИЗИК: СРЕДЊИ КА ВИСОКОМ

ТРЖИШТЕ КАПИТАЛА

Број обвезника и материјалност: 14 брокерско-дилерских друштава (инвестиционих друштава); 8 овлашћених банака (кредитних институција са дозволом за обављање делатности инвестиционог друштва); 11 друштава за управљање инвестиционим фондовима, која управљају имовином 26 инвестиционих фондова са јавном понудом (UCITS) и 6 алтернативних инвестиционих фондова (AIFs); 5 депозитарних банака (депозитара); 2 пружаоца услуга у вези са дигиталним токенима и Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности, 2,2% у билансној суми финансијског сектора

РАЊИВОСТ

- Пораст учешћа инвестиционих фондова и дигиталне имовине.
- Индустрија инвестиционих фондова бележи тренд раста, инвестиционе јединице као производ могу бити привлачније за инвестирање али и злоупотребе прања новца, пре свега због своје ликвидности и законске обавезе откупа од стране друштва за управљање у кратком року. Такође појава финансијских инструмената у облику дигиталне имовине, довешће до привлачења инвеститора али и евентуално отворити простор за трансфер незаконито стеченог новца.
- Незадовољавајући ниво сумњивих извештаја.
- Квалитет извештаја о сумњивим активностима јесте бољи него у претходној НРА, али и даље није на задовољавајућем нивоу.
- Карактеристике тржишта капитала.
- Ниско учешће тржишта капитала у структури финансијског система Републике Србије, слаба ликвидност, велики удео неактивних и ниско ризичних клијената, обвезници не примају готовинске трансакције, дематеријализовани и регистровани финансијски инструменти, велико учешће државних обвезница Републике Србије у трговању.
- Строги прописи и регулација.
- Постоје строги прописи у овој области, висока свест обвезника о ризику од прања новца и потребе усклађености са међународним стандардима, опсежна контрола при лиценцирању обвезника, континуирани и свеобухватни редовни непосредни надзори на основу процене ризика, као и сарадња са релевантним институцијама.

ПРЕТЊЕ

Низак степен претње у поређењу са осталим секторима имајући у виду стриктну регулативу и дематеријализацију хартија од вредности што умањује анонимност. Иако је класификован као сектор ниског степена претње, тржиште капитала остаје релевантно за праћење растућих ризика и изложеност која по том основу може настати.

РИЗИК: НИЗАК КА СРЕДЊЕМ

ФАКТОРИНГ

Број обвезника и материјалност: 22, 0,14% удела у финансијском систему.

РАЊИВОСТ

Сектор факторинга се састоји од малог броја обвезника и тржишно учешће је занемарљиво (нарочито ако се направи паралела са банкама које као производ нуде факторинг услуге).

Услови за оснивање факторинг друштва и бављење факторингом су јасно дефинисани, како у погледу оснивачког удела тако и у погледу лица којима није дозвољено бављење овим пословима.

Ниво знања и интегритет запослених су на високом нивоу.

Сарадња са надзорним органом је константна, и сви обвезници сектора на годишњем нивоу буду предмет посредног надзора.

Иако су у непосредним надзорима уочене неправилности, овај сектор се може оценити да је већим делом усклађен са законом и подзаконским актима из области СПНФТ.

ПРЕТЊЕ

Нема пријављених случајева прања новца, али имајући у виду међународни карактер пословања и недостатак стриктних правила и процедура за спречавање прања новца и за прекограничне трансакције чини овај сектор рањивим, посебно када су укључени офшор ентитети.

РИЗИК: НИЗАК

НЕФИНАНСИЈСКИ СЕКТОР

ИГРАЧНИЦЕ

Број обвезника и материјалност: 2, Укупна актива – Пословна имовина (подаци у хиљадама динара) 1.535.534 Пословни приходи (подаци у хиљадама динара) 1.455.956

РАЊИВОСТ

- Доминантна употреба готовине, као и велики број трансакција
- Географски ризик - значајан број странака нерезидената
- Број пријава сумњивих трансакција изузетно низак, показује значајан тренд пада у односу на претходну НПП
- Неуједињен ниво разумевања обавеза по ЗСПНФТ, који се односи на интегритет овлашћеног лица и поступак заснивања радног односа
- Криптовалуте - потенцијални ризик у настајању када је у питању употреба овог финансијског алата, иако се још увек не користе у сектору игара на срећу

Фактори који утичу на нижи степен рањивости од прања новца:

- Нормативни оквир је адекватан и усаглашен са међународним стандардима
- Регулисана провера идентитета странке приликом уласка у играчницу, као и аудио и видео-надзор
- Лиценцирање - приређивачи су спречени да у власничкој и управљачкој структури имају физичка лица која су осуђивана
- Функција контроле оперативна у пуном капацитету - посредни и непосредни надзори се врше у континуитету
- Проценат функционера занемарљив.

ИГРЕ НА СРЕЋУ ПРЕКО СРЕДСТАВА ЕЛЕКТРОНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

Број обвезника и материјалност: 25, Укупна актива – Пословна имовина (подаци у хиљадама динара) 61.171.118 Пословни приходи (подаци у хиљадама динара) 98.813.204

РАЊИВОСТ

- Одсуство контакта лицем у лице отежава поступак провере идентитета, због чега се врше додатне провере идентитета применом нових технологија, али резидуални ризик и даље постоји;
- Могућност поседовања лиценци за приређивање више врста игара – тзв. „мешовито приређивање“, са собом носи специфичне ризике (већа могућност употребе готовог новца);
- Изузетно висок проценат неправилности у непосредним надзорима, мада је приметно благо побољшање, имајући у виду просек привредних преступа по обвезнику;
- Број пријава сумњивих трансакција је повећан, унапређен и квалитет у одређеној мери, али је и даље потребно значајно побољшање;
- Криптовалуте – потенцијални ризик у настајању када је у питању употреба овог финансијског алата, иако се још увек не користе у сектору игара на срећу;
- Нормативни оквир је адекватан и усаглашен са међународним стандардима;
- Унапређени су организациони, као и технички капацитети функције надзора успостављањем електронског система за надзор;
- Функција контроле оперативна у пуном капацитету – посредни и непосредни надзори се врше у континуитету;
- Ублажавајућа карактеристика – могућност и лакше праћење трансакција;
- Лиценцирање – приређивачи су спречени да у власничкој и управљачкој структури имају физичка лица која су осуђивана;
- Проценат функционера занемарљив, као и број странака нерезидената.

ПРЕТЊЕ

Нелегално приређивање игара на срећу: Распрострањено приређивање игара на срећу без дозволе надлежне институције и немогућност праћења токова новца, нарочито праћење готовинских трансакција даје веће могућности за праћење новца.

Природа обављања трансакција – готовинске трансакције: Учестала полагања и подизања готовине, добит која се исплаћује физичким лицима, честа извршавања готовинских трансакција испод законског лимита омогућава бољи процес прикривања и раслојавања новца.

Структуриране трансакције: Плаћања на рачуне у мањим износима – мултиплициране трансакције које се извршавају од стране већег броја појединаца индукују типолошки образац прања новца – намеру лица да избегну пријаву извештаја о сумњивим активностима.

Коришћење „параван лица”: Коришћење лица која се приказују као номинални власници уместо правих корисника и користе за прикривање лица којима су средства заиста намењена.

Редовна ревизија, супервизија и извештавање: Редовна контрола од стране пореских органа, идентификоване неправилности показују проактивну улогу надлежних институција и улагање напора да се кроз редовно праћење открију активности за које није дато одобрење надлежне институције.

Међуагенцијска сарадња: Сарадња Управе за спречавање прања новца и Министарства унутрашњих послова и надзорних и инспекцијских органа омогућава ефикасно праћење сумњивих образаца понашања и води до истраге високоризичних случајева.

Пријаве извештаја о сумњивим активностима: Пријаве извештаја о сумњивим активностима од стране других обвезника и препознавање могућих модалитета прања новца за сектор игара на срећу доприноси ефикасном *scrutiny on the sector*.

ОЦЕНА РИЗИКА: СРЕДЊИ КА ВИСОКОМ

РАЧУНОВОЋЕ

Број обвезника и материјалност: 5.573, Укупна актива – Пословна имовина (подаци у хиљадама динара) 38.120.605 Пословни приходи (подаци у хиљадама динара) 47.768.138

РАЊИВОСТ

- Рачуновође морају поседовати дозволу Министарства финансија за рад, док УСПН може дати предлог за одузимање дозволе ако се прекрше прописи о СПН/ФТ;
- Забрањено је да оснивачи/власници буду правна/физичка лица са кривичним осудама или тешким повредама прописа СПН/ФТ, што смањује рањивост сектора ревизије;
- Значајан напредак у овом сектору је увођење обавезе лиценцирања правних лица, односно предузетника за пружање рачуноводствених услуга, као и увођење посебног Регистра пружалаца рачуноводствених услуга, који води АПР;
- Ефикасан посредни и непосредни надзор који УСПН обавља у складу са приступом заснованим на процени ризика;
- Ефикасан надзор Управе над применом ЗОЦЕСВ код обвезника;
- Сектор рачуновођа добро је организован, али су приметне слабости које се огледају у начину на који врше провере и управљају ризицима, те је из тог разлога њихова изложеност и рањивост од прања новца значајна;
- Број пријава сумњивих активности смањен у односу на претходни период;
- Недовољан број инспектора;
- Добро успостављена пракса континуираног одржавања обука;
- Рачуновође су имале прилику да присуствују бројним обукама и едукацијама, и надзорни орган улаже труд да континуирано и правовремено ажурира смернице, процедуре, контролне листе, учествује у доношењу докумената као што су Препоруке за пријаву сумњивих активности, како би приближио законску регулативу, упркос томе у посредним и непосредним надзорима уочавају се неправилности.

ПРЕТЊЕ

Директно учешће у шемама прања новца: рачуновође су издавале фиктивне фактуре и помагале клијентима у прикривању средстава и подизању готовине са рачуна клијената у циљу прања новца. Рањивост на злоупотребе од стране ОКГ: сектор рачуновођа се користи за оснивање правних привредних друштава и израду лажних фактура чиме се омогућава криминалним мрежама прање новца у значајним износима.

Супервизија и међуагенцијска сарадња: интензиван надзор, извештаји о сумњивим активностима и сарадња надлежних институција помажу у идентификацији слабих карика у систему за спречавање прања новца код рачуновођа, што произлази из неколико извештаја упућених тужиоцима на основу извештаја о сумњивим активностима које су пријавиле финансијске институције.

Међусекторска сарадња: праћење трансакција повезаних са рачуноводственим агенцијама од стране финансијских институција омогућава ефикасан преглед изложености ризицима од прања новца повезаних са рачуноводственим агенцијама и трансакцијама које се извршавају.

РИЗИК: ВИСОК

АДВОКАТИ

Број обвезника: 12.230

РАЊИВОСТ

- Потребно умрежавање свих подружних комора у оквиру Адвокатске коморе Србије;
- Мали број обављених посредних контрола адвоката;
- Мали број обављених непосредних контрола адвоката;
- С обзиром на број регистрованих обвезника у сектору, Управи је достављен мали број извештаја о сумњивим активностима;
- Квалитет извештаја сумњивих активности није на задовољавајућем нивоу;
- Низак ниво свести адвоката у вези са управљањем ризицима;
- Добро успостављена пракса континуираног одржавања обука.

ПРЕТЊЕ

Услуге високог ризика: адвокати често извршавају трансакције које су повезане са другим областима високог ризика (некретнине и банкарство и управљају значајним средствима у име клијента што потенцијално може прикрити прави избор средстава.

Учешће у готовинским трансакцијама: често извршавање трансакција у износу који се креће одмах испод законског лимита за пријаву готовинских трансакција указује на сумњу да се ради о структурираним трансакцијама.

Пријава сумњивих извештаја: иако су у обавези да пријаве сумњу у прање новца бележе се случајеви у којима адвокати нису испунили своју превентивну улогу према ЗОСПНФТ.

Надзорна улога: повећана контрола рачуна адвоката и прекограничних трансакција довела је до идентификовања сумњивих активности, што је довело до ефикасног реаговања регулаторних тела и органа кривичног гоњења.

Међународна сарадња: размена информација са суседним земљама показала је способност да се идентификују појединци повезани са прањем новца који компромитују ову професију.

РИЗИК: ВИСОК

ЈАВНИ БЕЛЕЖНИЦИ

Број обвезника: 224

РАЊИВОСТ

- Висока свест јавних бележника и запослених у канцеларијама о значају улоге у систему борбе против прања новца и ФТ;
- Ефикасан посредан и непосредан надзор;
- Велики број пријава сумњивих активности од стране јавних бележника, али је потребно побољшати квалитет извештаја;
- Потребно је обезбедити додатне обуке за јавне бележнике и овлашћена лица у канцеларијама;
- Имајући у виду рањивост сектора некретнина, у наредном периоду је потребно посебну пажњу посветити непосредним надзорима у сегменту промета непокретности.

ПРЕТЊЕ

Улога у високоризичним трансакцијама некретнинама: Нотари су од суштинског значаја за трансакције некретнинама у Србији, сектору који је веома склон прању новца, што их чини критичним тачкама за улазак незаконитих средстава у финансијски систем.

Непријављивање сумњивих активности: У случајевима који укључују иста лица или нелогичне и брзе трансакције некретнинама од стране организованих криминалних група, јавни бележници

нису поднели извештаје о сумњивим активностима, што указује на потребу за даљим унапређењем надзора и превентивних акција.

Идентификоване рањивости: Случајеви у којима су се јавни бележници суочили са оптужбама за злоупотребу службеног положаја указују на повећан фокус надзорних органа и служби за спровођење закона, што побољшава усклађеност и спречава кршење режима АМЛ/ЦФТ.

Већи број извештаја о СТР-у: Јавни бележници доследно подносе већи број САР-а, што указује на то да мере надзора доводе до побољшане усклађености система.

РИЗИК: СРЕДЊИ КА ВИСОКОМ

ПОСРЕДНИЦИ У ПРОМЕТУ И ЗАКУПУ НЕПОКРЕТНОСТИ

Број обвезника и материјалност: 1.203, Укупна актива – Пословна имовина (подаци у хиљадама динара) 13.595.781 Пословни приходи (подаци у хиљадама динара) 9.754.714

РАЊИВОСТ

- Област посредовања у промету и закупу непокретности је добро регулисана прописима.
- Тржишна инспекција је у складу са планираним надзорима реализовала 85% контрола што се може сматрати добрим резултатом али непотпуном контролом.
- Делимична примена санкција везано за мере из надзора нису у потпуности спроведене код судова због временског кашњења и малих износа/испод лимита у пресудама.
- Потпуне примене прописаних услова за отпочивање обављања делатности посредовања, кроз контролне механизме лиценцирања и регистрација агената.
- Потпуна примена прописаних процедура за именовање овлашћеног лица и његовог заменика за вршење радњи и мера СПН/ФТ. Интерним процедурама прописане су радње у циљу спречавања запослених за криминалним и корупцијским радњама у области прања новца.
- Непотпуна примена прописа који се односе на спречавање прања новца код агенција за посредовање непокретностима.
- Непотпуна примена, расположивих правних средстава за праћење, евидентирање и извештавање о сумњивим трансакцијама.
- Непотпуна примена дефинисане процедуре провере стварног власништва, са ризиком провере порекла финансијских/других трансакција као удела у корпорацијама и другим облицима привредних субјеката.
- Делимична примена прописа због немогућности дубинске анализе странке и расположивости квалитетних и одговарајућих комерцијалних података о финансијско-банкарском статусу странке и начину обављања трансакције.

ПРЕТЊА

Иако се посредници не појављују као окривљени у предметима прања новца блиско су и уско повезани са најризичнијим сектором – сектором непокретности. Анализа је показала да су посредници у промету непокретности коришћени од стране лица која су под истрагом због сумње на организовани криминал и прање новца. То их чини сектором изложеним ризику од прања новца.

РИЗИК: СРЕДЊИ КА ВИСОКОМ

ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

1. ГЛАВНИ ЗАКЉУЧЦИ

Правни и институционални оквир у Србији за борбу против тероризма и његовог финансирања усклађен је са међународним стандардима. Кључни прописи су Кривични законик, Закон о кривичном поступку, Закон о организацији и надлежности државних органа у борби против организованог криминала, тероризма и корупције, Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма, Закон о ограничењу располагања имовином ради спречавања тероризма и Закон о међународним рестриктивним мерама. Регулаторно окружење је било конзистентно током извештајног периода, омогућавајући систематску имплементацију мера усмерених на борбу против финансирања тероризма и повећање оперативне ефикасности. Националне стратегије допуњују правни оквир, са кључним документима као што су Стратегија националне безбедности, Стратегија за превенцију и борбу против тероризма, Стратегија за спречавање прања новца и финансирања тероризма и Стратегија за интегрисано управљање границама (2022–2027).

Резултати имплементације националне стратегије укључују побољшану размену података о финансирању тероризма, уз повећану координацију између оперативних тела, периодичне прегледе људских, технолошких и финансијских ресурса и текуће истраге подржане међуагенцијском сарадњом. Програми обуке се редовно организују за спровођење закона, финансијске обавештајне јединице и царинске службенике како би се побољшала њихова способност откривања и управљања финансијским криминалом повезаним са тероризмом. Напори за изградњу капацитета били су усмерени на све надлежне органе како би се олакшало идентификовање и реаговање на тероризам и ризике везане за ФТ.

Што се тиче непрофитних организација (НПО), регулаторни надзор је побољшан ажурираним критеријумима и процедурама за праћење и инспекцију, подржаним матрицама ризика и ревидираним методологијама обуке инспектора. Редовне процене капацитета осигуравају да надлежни надзорни органи имају адекватне ресурсе. Сарадња са непрофитним сектором фокусира се на промовисање транспарентности и саморегулације, док су иницијативе и радионице за подизање свести ојачале финансијске праксе у сектору.

Анализа података указује да територија Р. Србије и њен финансијски систем нису систематски коришћени за финансирање тероризма. Међутим, подаци из предистражних поступака, обавештајних података и међународне сарадње указују на изоловане, појединачне случајеве у којима су коришћена новчана средства у малим износима. Према истим подацима постојала је сумња да су средства преношена алтернативним начинима (кеш курири, „хавала“, и сл.) и путем платних институција и институција електронског новца из иностранства. Средства пренета на овај начин потичу од личних прихода родбински и пријатељски повезаних лица, а недавне терористичке активности финансиране су малим новчаним износима из личних извора.

Праћење неформалних система („хавала“, „кеш курири“ и друго), као и финансијских трансакција и платних институција ублажава ризик од коришћења ових система за ФТ.

Безбедносно-информативна агенција (БИА) у Србији активно прикупља обавештајне податке о активностима које би могле бити повезане са финансирањем верског екстремизма и тероризма. У сарадњи са Управом за спречавање прања новца (УСПН), БИА је идентификовала сумњиве финансијске активности и појединаца и организација. УСПН кроз сарадњу са различитим субјектима као што су платне институције и банке, примио је извештаје о сумњивим активностима везаним за финансирање тероризма. Иако су се многи извештаји односили на појединце повезане са страним терористичким борцима, нема јасних доказа који су повезали ове извештаје са организованим криминалом или финансирањем тероризма. Број извештаја о сумњивим активностима из

банак се смањује, при чему се њихов квалитет и релевантност побољшавају. Поред тога, проактивна сарадња на домаћем и међународном плану ублажила је ризик од финансирања тероризма.

У периоду од 2021. до 2023. године на територији Србије нису извршени терористички акти и нису регистроване активности организованих терористичких група. Међутим, идентификовани су саморадикализовани појединци симпатизери идеологије попут ИСИС-а и „Ал Каиде”, који углавном делују на интернету.

На територији Републике Србије ни са једном етничком заједницом нису забележени оружани сукоби, провокације већих размера или израженији безбедносни проблеми. Етно-сепаратистички екстремизам, првенствено вођен албанским националистичким тежњама, представља сталну претњу територијалном интегритету Србије. Активности повезане са сепаратизмом и даље постоје на АП КиМ и другим деловима јужне Србије, са напорима да се одвоје делови Србије и укључе у тзв. „Велику Албанију” што остаје извор регионалне нестабилности.

Религијски екстремизам у Србији првенствено покрећу појединци и мале групе које прихватају екстремни исламизам, циљајући рањиве појединце као што су млади, необразовани и економски угрожени, често делујући изван званичних верских заједница и успостављајући везе у иностранству.

Ови сектори су идентификовани као да имају умерен потенцијал за финансирање тероризма због рањивости у пословању или недовољног регулаторног надзора.

- Платне институције: Подложни због недостатка континуираних односа са клијентима и ограниченог приступа идентификационим подацима купаца.
- Мењачи новца: Учешће у трговини златом, тј. накитом, у количини која одступа од уобичајених продаја појединаца.
- Фриленсери и ИТ сектор: Потенцијална употреба технолошке експертизе за креирање или подршку онлајн садржаја који промовише тероризам.

2. РЕЗИМЕ

Правни и институционални оквир у Србији за борбу против тероризма и његовог финансирања усклађен је са међународним стандардима. Кључни прописи су Кривични законик, Закон о кривичном поступку, Закон о организацији и надлежности државних органа у борби против организованог криминала, тероризма и корупције, Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма, Закон о ограничењу располагања имовином ради спречавања тероризма и Закон о међународним рестриктивним мерама. Регулаторно окружење је било конзистентно током извештајног периода, омогућавајући систематску имплементацију мера усмерених на борбу против финансирања тероризма и повећање оперативне ефикасности. Националне стратегије допуњују правни оквир, са кључним документима као што су Стратегија националне безбедности, Стратегија за превенцију и борбу против тероризма, Стратегија за спречавање прања новца и финансирања тероризма и Стратегија за интегрисано управљање границама (2022–2027).

Резултати имплементације националне стратегије укључују побољшану размену података о финансирању тероризма, уз повећану координацију између оперативних тела, периодичне прегледе људских, технолошких и финансијских ресурса и текуће истраге подржане међуагенцијском сарадњом. Програми обуке се редовно спроводе за спровођење закона, финансијске обавештајне јединице и царинске службенике како би се побољшала њихова способност откривања и управљања финансијским криминалом повезаним са тероризмом. Напори за изградњу капацитета били су усмерени на све надлежне органе како би се олакшало идентификовање и реаговање на тероризам и ризике везане за ФТ.

Што се тиче непрофитних организација (НПО), регулаторни надзор је побољшан ажурираним критеријумима и процедурама за праћење и инспекцију, подржаним матрицама ризика и ревидираним методологијама обуке инспектора. Редовне процене капацитета осигуравају да надлежни надзорни органи имају адекватне ресурсе. Сарадња са непрофитним сектором фокусира се на промовисање транспарентности и саморегулације, док су иницијативе и радионице за подизање свести ојачале финансијске праксе у сектору.

Табела 17: Матрица терористичких претњи

Претња	Вероватноћа за финансирање тероризма				
	Врло велика	Велика	Средња	Мала	Врло мала
Манифестоване терористичке активности (саморадикализовани појединци и злоупотреба друштвених мрежа)		3,67			
Етнички мотивисан тероризам			2,75		
Религијски екстремизам			2,75		
Миграторна кретања			2,5		
Идеолошки екстремизам					1
Утицај иностраних оружаних сукоба на Србију				1,5	
СТБ				1,67	
Изложеност претњи из суседних земаља			2,25		

Оцена: 1,67 – Мала вероватноћа ФТ

Анализа података указује да територија Р. Србије и њен финансијски систем нису систематски коришћени за финансирање тероризма. Међутим, подаци из предистражних поступака, обавештајних података и међународне сарадње указују на изоловане, појединачне случајеве у којима су коришћена новчана средства у малим износима. Према истим подацима постојала је сумња да су средства преносила алтернативним начинима (кеш курири, „хавала“ и сл.) и путем платних институција и институција електронског новца из иностранства. Средства пренета на овај начин потичу од личних прихода родбински и пријатељски повезаних лица, а недавне терористичке активности финансиране су малим новчаним износима из личних извора.

Праћење неформалних система („хавала“, „кеш курири“ и друго), као и финансијских трансакција и платних институција ублажава ризик од коришћења ових система за ФТ.

Безбедносно-информативна агенција (БИА) у Србији активно прикупља обавештајне податке о активностима које би могле бити повезане са финансирањем верског екстремизма и тероризма. У сарадњи са Управом за спречавање прања новца (УСПН), БИА је идентификовала сумњиве финансијске активности и појединаца и организација. УСПН кроз сарадњу са различитим субјектима као што су платне институције и банке, примио је извештаје о сумњивим активностима везаним за финансирање тероризма. Иако су се многи извештаји односили на појединце повезане са страним терористичким борцима, нема јасних доказа који су повезали ове извештаје са организованим криминалом или финансирањем тероризма. Број извештаја о сумњивим активностима из банака се смањује, при чему се њихов квалитет и релевантност побољшавају. Поред тога, проактивна сарадња на домаћем и међународном плану ублажила је ризик од финансирања тероризма.

Фактори ФТ:

Алтернативни системи преноса средстава: Систем „хавала“ може бити искоришћен у појединачним случајевима за пренос мањих износа средстава.

Кеш курири: Кеш курири могу бити искоришћени у појединачним случајевима за пренос мањих износа средстава.

Платне институције: Платне институције, због своје доступности, могу бити искоришћене за систематски пренос мањих износа средстава.

Трансфери у земље високог ризика – Периодично кретање лица и средстава у/из земаља са активном терористичком претњом.

Институције електронског новца из иностранства: Отежана могућност идентификације учесника у трансакцијама и глобална доступност.

1. Сектори високог ризика

У Србији не постоје идентификовани сектори високог ризика за финансирање тероризма.

2. Сектори средњег ризика

Ови сектори су идентификовани као да имају умерен потенцијал за финансирање тероризма због рањивости у пословању или недовољног регулаторног надзора.

- **Платне институције:** Подложни због недостатка континуираних односа са клијентима и ограниченог приступа идентификационим подацима трећих лица – учесника у трансакцији.
- **Мењачи новца:** Учешће у трговини златом, тј. накитом, у количини која одступа од уобичајених продаја појединаца.
- **Фриленсери и ИТ сектор:** Потенцијална употреба технолошке експертизе за креирање или подршку онлајн садржаја који промовише тероризам.

3. Сектори ниског ка средњем ризику

Ови сектори имају мањи ризик, али одређене активности их чине подложним злоупотреби ФТ.

- **Туризам и угоститељство:** Злоупотреба путем лажних или неискоришћених резервација и не-транспарентних начина плаћања за услуге.
- **Поштански оператори:** Ризик од транспорта забрањених предмета или готовинских трансакција са ограниченом идентификацијом прималаца.
- **Рачуновође и порески саветници:** Потенцијална злоупотреба кроз манипулацију финансијским евиденцијама за фиктивне или сумњиве трансакције.
- **Банкарски сектор:** Потенцијална злоупотреба готовинских кредита и брзих трансфера новца, посебно од стране страних држављана из подручја високог ризика.
- **Непрофитне организације:** Препозната рањивост због могуће злоупотребе у прикупљању средстава, трансферима средстава и потрошњи на начине који нису у складу са статутарним циљевима.

4. Остали

Иако су ови сектори углавном ниског ризика, неки су склонији експлоатацији на основу природе њихових услуга.

- **Пружаоци услуга дигиталне имовине:** Иако у Србији нису пријављени случајеви злоупотребе, глобални трендови показују рањивост на злоупотребу криптовалуте за тероризам.
- **Адвокати:** Подложни сертификацији уговора за некретнине и друге трансакције високе вредности са потенцијалним терористичким везама.
- **Трговци:** Може се искористити за куповину робе са могућом употребом у тероризму, као што су опрема за преживљавање, медицински материјал и специјализована техничка роба.
- **Посредници у промету и закупу непокретности:** Потенцијална злоупотреба у продаји или закупу имовине од стране лица из подручја високог ризика.
- **Приређивачи игара на срећу:** Потенцијална злоупотреба у играма на срећу путем анонимних рачуна и брзих трансфера новца, често повезаних онлајн са дигиталним платформама за плаћање.
- **Пружаоци услуга финансијског лизинга:** Може се користити за финансирање сумњивих средстава несразмерних типичним активностима предузећа.
- **Сектор животног осигурања:** Ризик од великих исплата премија које се користе за финансирање тероризма, посебно када су укључена трећа лица.
- **Брокерско-дилерске друштва:** Могућа злоупотреба у руковању инвестицијама страних субјеката повезаних са подручјима високог ризика.
- **Нотари:** Ризик олакшавања трансакција некретнина и уговора који се односе на сумњиве субјекте без довољне дубинске анализе.
- **Високошколске установе:** Злоупотреба страних студената да продуже боравишне дозволе без легитимног образовног ангажмана.

Фактори који повећавају ризик ФТ:

Недостатак континуираних односа: Платне институције и одређени пружаоци услуга као што су нотари и посредници у промету некретнинама не одржавају дугорочне односе са клијентима.

Коришћење готовине и трговина златом: Мењачи новца, поштански оператори, и трговци су изложени ризицима ФТ приликом коришћења већег износа готовине или високе вредности приликом трговине златом без строгог праћења.

Ограничен приступ подацима о клијентима: Платне институције и ИТ сектор често немају приступ свеобухватној идентификацији клијената.

Дигиталне трансакције и криптовалуте: Глобални трендови показују повећану употребу криптовалуте и дигиталних платформи за пренос средстава за ФТ, посебно у дигиталном имовине и банкарском сектору.

Злоупотреба непрофитних организација: Непрофитне организације могу се злоупотребити за прикупљање, пренос или трошење средстава, посебно када су укључени у зоне сукоба или подручја високог ризика.

Фактори који смањују ризик од ФТ:

Повећан квалитет САР-ова: Сектори као што су платне институције и банке побољшали су квалитет САР-а, користећи детаљне анализе и претраге на интернету како би пружили боље информације регулаторним телима.

Побољшана размена података и сарадња: Сарадња између финансијских институција, регулаторних тела и међународних партнера осигурава да се обавештајне информације о сумњивим трансакцијама одмах деле, ублажавајући ризике ФТ.

Секторски надзор од стране регулаторних тела: Регулаторни органи и финансијски регулатори обезбеђују редовне провере усклађености у секторима средњег и ниског ризика, смањујући потенцијал за експлоатацију.

Побољшана технологија и мере безбедности: Сектори као што су ПУДИ и банке користе напредне технологије као што је вештачка интелигенција за спречавање финансијске преваре и праћење сумњивих трансакција ради смањења ризика од ФТ.

ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

1. РЕЗИМЕ

Процена ризика од ФШОМУ у Р. Србији за 2024. годину обухвата период 2021–2023. године и следи претходну процену ризика спроведену 2021. године. Користи нову методологију коју су развиле власти у Србији за потребе примене нове дефиниције ризика ФП у складу са препорукама ФАТФ, фокусирајући се на њена три елемента: кршење, неспровођење и избегавање циљаних финансијских санкција. Сваки од ова три елемента је интерпретиран на основу низа важећих препорука ФАТФ и проценен у смислу њихове ефикасне примене у Србији. Поред дефиниције ФАТФ, методологија је укључивала процену „директне” претње која произлази из могућег ширења оружја за масовно уништење унутар јурисдикције, и „транзитне” претње, при чему финансијери ФП могу злоупотребити финансијски систем земље за међународно кретање средстава. Материјалност и контекстуални фактори, као што су контроле извоза су такође узети у обзир.

Утврђено је да је законодавни и процедурални оквир за ФШОМУ у Србији у великој мери усклађен са препорукама ФАТФ 6 и 7. Регулисан је пре свега Законом о међународним рестриктивним мерама и Законом о ограничењу располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење. Ови закони налажу спровођење и праћење рестриктивних мера и замрзавања имовине на основу резолуција Савета безбедности УН и других међународних обавеза. Институционалне структуре укључују *Координационо тело* за спречавање ПН и ФТ, које се између осталог бави и питањима која се односе на ФШОМУ, које надгледа стратегију, процену ризика и међуагенцијску координацију. Оквир ФШОМУ такође обухвата Стратегију за борбу против ширења оружја за масовно уништење, уз надзор националног координационог тела, уз свеобухватну сарадњу на терену између државних агенција. Кључне агенције које су укључене су УСПН, Управа царина и Министарство унутрашње и спољне трговине, које спроводе прописе ФШОМУ.

Систем контроле извоза оружја, војне опреме и робе двоструке намене у Србији ублажава ризике од финансирања ширења нуклеарног оружја кроз снажан правни и институционални оквир усклађен са стандардима ЕУ. То укључује процес у три фазе: регистрација у Министарству унутрашње и спољне трговине, лиценцирање на основу строгих критеријума како би се осигурало поштовање националних и међународних обавеза, и надзор од стране Царине и надлежних министарстава како би се спречило неовлашћено преусмеравање. Ови органи бавећи се контролом извоза, суочили су се са специфичним случајевима и тиме потврдили способности да се суоче са потенцијалним претњама.

У извештајном периоду Управа за спречавање прања новца обрадила је 5.080 пријава сумњивих активности, од којих ниједна није повезана са финансирањем ширења оружја за масовно уништење. Од 2021. до 2023. године испитано је шест конкретних случајева, у којима се сумњало на везе са ФП – сумње нису потврђене. Систем замрзавања имовине у Србији у вези са ФТ и ФП показао се високо оперативним и ефикасним, о чему сведочи његово поступање у различитим случајевима, укључујући „лажно позитивне” резултате и примену мера замрзавања на основу домаћих терористичких листа. Способност система да брзо идентификује и управља овим случајевима показује његову робусност и практичну функционалност. Ова оперативна ефикасност сугерише да би, да је било директних случајева ФП у Србији који су укључивали појединце наведене на листама санкција ФП Савета безбедности УН, систем ефикасно реаговао.

Што се тиче материјалности, српски финансијски и трговински сектор су релативно мали, недостају им обим и сложеност великих глобалних финансијских центара и трговинских чворишта. Упркос одређеном регионалном значају у финансијама и трговини, Србији недостају кључне ка-

рактеристике које би је означиле као високоризични ФП профил према типологијама и смерницама везаним за ФАТФ ФП.

Што се тиче претњи, ограничена величина и јасна природа финансијског система Србије доприносе малој вероватноћи да буде искоришћен за сложене или системске активности финансирања ширења нуклеарног оружја које одражавају „транзитне“ претње, иако су могући спорадични покушаји и то мањих размера. Што се тиче „директних“ претњи, ограничени капацитети Србије у производњи робе двоструке намене, у комбинацији са строгим мерама контроле извоза и ригорозним поступком издавања дозвола, значајно смањују вероватноћу ФШОМУ.

На основу случајева контроле извоза и међуагенцијске сарадње, развијени су индикатори који укључују несразмерне цене робе двоструке намене или војне робе, необичне трговачке путеве са прекомерним трошковима транспорта, извоз у јурисдикције високог ризика, крајње кориснике или стране партнере са сумњивим пословањем и куповину застареле војне опреме од стране богатих земаља.

Сагледавањем материјалности и секторске рањивости закључено је да је ризик ФП умерен у секторима као што су банке, агенти за некретнине, рачуновође, порески саветници, адвокати, приређивачи игара на срећу, док се сматра да су други сектори ниско ризични.

На основу анализе материјалности, претњи, рањивости, праксе контроле извоза и ефикасности контрола, може се закључити да Србија није склона мноштву сценарија ризика ФП. Међутим, један посебан ФП сценарио који има делимично смањену (средњу-ниску) вероватноћу у контексту Србије, који укључује:

- ретке, једнократне трансакције преко банкарског сектора од стране правних лица која
- се баве реекспортом, користећи прикривање стварног власништва,
- слабе CDD процесе,
- везе са високоризичним јурисдикцијама и прање новца засновано на трговини као камуфлажи.

ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА У СЕКТОРУ ДИГИТАЛНЕ ИМОВИНЕ

1. РЕЗИМЕ

У посматраном периоду било је неколико наведених случајева употребе ДИ за сврхе ПН. У Републици Србији није било забележених случајева ФТ употребом ДИ или од стране ПУДИ. Такође, није било одузете ДИ нити привремено обустављених трансакција виртуелних валута. Основни разлог је занемарљиви обим коришћења ДИ у привредном сектору због забране директног прихвата ДИ у замену за робу и/или услуге, забрана коришћења ДИ од стране финансијског сектора, релативно мали број корисника ДИ, од којих су већина физичка лица резиденти, умерено усвајање савремених дигиталних алата, ограничења у девизном пословању и мали број ПУДИ који послује на територији Републике Србије. Вредност сектора ПУДИ и обима трансакција с ДИ у односу на финансијски сектор је апсолутно занемарљива.

Треба имати у виду и мали број ПУДИ у Републици Србији, посебно у поређењу са другим европским земљама, што ограничава његов потенцијал да се сматра међународним крипто центром. Примера ради, према аналитичким подацима компаније *Coinsub*, у Европи је између марта и априла 2023. године било регистровано 1.577 ПУДИ у 20 земаља (у поређењу с два лиценцирана ПУДИ у Републици Србији), од чега, примера ради, у Бугарској (која је спровела процену ризика у сектору ДИ и ПУДИ) – 84 ПУДИ,²¹ у Хрватској је регистровано осам ПУДИ.²² Такође, треба имати у виду да Република Србија већ други пут спроводи секторску процену ризика за ДИ и ПУДИ (у поређењу, примера ради, с Мађарском која тек ради на таквој процени ризика²³).

Када је реч о претњама, очигледно је да један део претњи долази од чињенице да ДИ може да се преноси путем П2П трансакција, децентрализоване размене и на тзв. ОТЦ тржишту мимо лиценцираних ПУДИ што онемогућава утврђивање ко су учесници у трансакцији и без спровођења претходних мера познавања и праћења странке. Анонимност појединих виртуелних валута (*privacy coins*) додатно појачава претње. Практично посматрано, ОТЦ тржиште је често ван домашаја надзорних органа. Ово су претње које се односе пре свега на ФТ, али у одређеној мери могу се односити и на ПН. Претње се огледају и у могућности да се новац прибављен криминалним радњама може заменити за ДИ на ОТЦ тржишту или коришћењем сарадње с појединим нерегулисаним ПУДИ у иностранству. Поједини картични системи плаћања омогућавају обављање трансакција с виртуелним валутама тиме што се несметано извршавају трансфери ка глобалним платформама за трговање ДИ, чиме се онемогућава претходна контрола банке и документације клијента који врши плаћање према иностранству у складу с прописима којима се уређује платни промет са иностранством. Недавне регулаторне промене су побољшале доступност података о трансакцијама с виртуелним валутама од ПУДИ, банака и других пружалаца платних услуга, као и картичних система плаћања, увођењем обавезе редовног извештавања Народне банке

Србије. Претња је и недовољно развијена свест грађана о карактеристикама виртуелних валута, чиме представљају значајан извор ризика за преваре у овој области без могућности заштите надлежних органа у Републици Србији код прекограничних трансакција.

Претње се односе на могућност коришћења виртуелних валута за извршење кривичних дела која се односе на превару, фалсификовање и злоупотребу платних картица, пореску евазију, безбедност рачунарских података (уцењивачки софтвер), учешће у организованим криминалним групама, рекетирање, трговину дрогом, изнуду, уцене и повреду интелектуалне својине, од којих за неке постоје конкретни случајеви надлежних органа у Републици Србији. Висок ризик постоји и у вези с незаконитим коцкањем. Претње се односе и на могућност да ПУДИ који има лиценцу надзорног органа у Републици Србији буде злоупотребљен од криминалаца за вршење кривичних дела, и то у свим фазама, од уношења средстава у ПУДИ, преко раслојавања путем разних врста трансакција с ДИ (посебно тзв. *chain hopping*), до изношења средстава од ПУДИ као „легалног“ у друге ФИ (тзв. интеграција). Глобалне претње проистичу из могућности да се злоупотребе глобалне платформе за трговину ДИ, нарочито оне које долазе из земаља које нису примениле међународне стандарде у области СПН/ФТ.

Када је реч о рањивости, оне проистичу пре свега из анонимности поједине ДИ и могућности да се она користи по основу П2П трансакција, у децентрализованом размени и на ОТС тржишту, имајући у виду забрану пружања услуга повезаних с анонимном ДИ у Републици Србији. Безбедност коришћења технологија које омогућавају трансакције с ДИ такође може да буде извор рањивости. Рањивост ПУДИ је изражена код оних ПУДИ који се баве заменом ДИ за законско средство плаћања у смислу адекватног спровођења радњи и мера које се односе на утврђивање порекла имовине. Рањивост проистиче и из чињенице да поједине земље нису примениле минималне стандарде који се односе на лиценцирање/регистрацију ПУДИ и примену других стандарда за ПУДИ у области СПН/ФТ, што слаби глобални и прекогранични систем у тој области услед могућности за лаки пренос ДИ. Рањивост је ублажена ефикасном међународном сарадњом истражних органа у прекограничним случајевима ПН и предикатних кривичних дела, као и успостављањем сарадње надзорних органа у Републици Србији са надлежним органима у иностранству, као и *de facto* забрану успостављања пословне сарадње ПУДИ са страним ПУДИ из земаља које не примењују међународне стандарде у области СПН/ФТ. У односу на виртуелне валуте, рањивост система је мања када је реч о инвестиционим и корисничким токенима услед природе тих токена и тога да су они обично везани за конкретан пројекат, издаваоца или услугу и не представљају универзално средство размене.

Иако постоје бројна ограничења у погледу употребе ДИ која се односе на привредни сектор и грађане (строжа регулатива у односу на глобалне стандарде у области СПН/ФТ), како у прекограничном пословању тако и у домаћим трансакцијама, као и мали број лиценцираних ПУДИ у Републици Србији, приметан је повећан удео ДИ, посебно виртуелних валута, у свакодневним трансакцијама, све већи број банака које омогућавају извршење платних трансакција повезаних с куповином и продајом виртуелних валута (иако банке примењују појачане радње и мере у тим случајевима, а број банака које омогућавају извршење тих трансакција је и даље занемарљив у односу на укупан број ФИ), као и већи број случајева злоупотребе ДИ за вршење кривичних дела, укључујући и ПН и предикатна кривична дела за ПН – због чега ризик оцењујемо као средње висок у вези с трансакцијама с виртуелним валутама, а низак када је реч о инвестиционим и корисничким токенима. У наредном периоду континуирано ће се пратити сви ризици и у зависности од развоја тржишта могућа је промена ове оцене, на основу закључака изведених у поступку контроле и редовног праћења статистичких података из области платног промета са иностранством и у вези с домаћим трансакцијама које се односе на ДИ, повећања употребе ДИ у свакодневном пословању, као и на основу праћења извршења кривичних дела која су повезана с ДИ. Такође, ради адекватног праћења трансакција са ДИ од стране надлежних органа планиран је приступ додатним комерцијалним алатима за блокчејн анализе.

У вези са идентификованим инхерентним ризиком предвиђене су бројне мере за ублажавање ризика које су представљене у глави 7. Међутим, упркос томе главни резидуални ризик произлази из чињенице да ДИ може да се преноси путем П2П трансакција, децентрализоване размене и на тзв. ОТС тржишту мимо лиценцираних ПУДИ што онемогућава утврђивање ко су учесници у

ПРОЦЕНА РИЗИКА ПРАВНИХ ЛИЦА И **ПРАВНИХ АРАНЖАМАНА**

1. ЗАКЉУЧАК

ОКВИР И АНАЛИЗА РАЊИВОСТИ

Законски оквир у Србији, а посебно Закон о привредним друштвима, регулише оснивање, управљање и ликвидацију привредних субјеката, укључујући и предузетнике. Изменама и допунама из 2021. уведени су строжији услови за регистрацију пословних адреса ради борбе против „фантомских компанија” које послују са фиктивним адресама. Овај закон појашњава врсте дозвољених пословних структура и прописује казне, укључујући солидарну одговорност за контролног акционара током принудне ликвидације, у циљу спречавања злоупотребе привредних субјеката. Ове мере за смањење ризика уведене су на основу налаза НРА за 2021.

Закон о привредним друштвима предвиђа различите облике правног организовања, укључујући предузетнике, ортачка друштва, друштва са ограниченом одговорношћу, акционарска друштва и др. Поред тога, организације као што су задруге, удружења, фондациије и задужбине, дефинисане посебним законима, стичу правни статус регистрацијом. Сви привредни субјекти су дужни да отворе рачун у банци и преко њега обављају трансакције.

Агенција за привредне регистре (АПР) води 23 централизоване електронске регистра, обезбеђујући јединствену праксу регистрације широм Србије. Процес регистрације је транспарентан, јаван и усклађен са директивама ЕУ, омогућавајући јавности приступ регистрованим подацима и документима. Међутим, регистрација се заснива на формалностима, где регистратор не проверава тачност или законитост достављених података.

Законом о поступку регистрације прописане су кривичне санкције за достављање лажних података или фалсификованих исправа у поступку регистрације, забрањене казном затвора од три месеца до пет година. Поред тога, постоје административне санкције, укључујући новчане казне за касно подношење или ажурирање регистрованих информација. Промене у правном или формалном власништву морају се одмах регистровати, а и нови и бивши власници су одговорни да обезбеде да се регистрација ажурира на време. Агенција за привредне регистре у посматраном периоду поднела је 47 кривичних пријава у идентификованим случајевима давања неистинитих података или фалсификованих исправа у поступку регистрације.

Закон о привредним друштвима прописује опште услове за оснивање привредних субјеката, који се примењују на све врсте привредних друштава. Ови услови обухватају подношење оснивачког акта, статута и уговора који се односе на друштво. Оснивачки акт је или одлука ако постоји један оснивач или уговор ако постоји више оснивача. Не постоје ограничења у погледу улога које оснивач може имати у компанији; оснивачи такође могу служити као одговорна лица, као што су директори, или учествовати у управљачкој структури, укључујући и функцију председника или чланова одбора.

АНАЛИЗА МАТЕРИЈАЛНОСТИ

Према подацима АПР-а у Србији највише регистрованих привредних субјеката су ДОО, акционарска друштва и ортачка друштва. Укупан број регистрованих привредних субјеката порастао је са 133.417 у 2021. години на 137.253 у 2023. години. ДОО су најдоминантнији облик организо-

вања, чинећи више од 95% свих субјеката, док је број ортачких и акционарских друштава показао благи пад, током посматраног периода. Предузетници (самозапослени) доживели су значајан раст, посебно након 2020. године, са повећањем од 290.445 у 2021. години на 330.567 у 2023. години. Годишња стопа раста предузетника достигла је 7,31% у 2023. години, означавајући континуирани тренд експанзије. Преко 95% од укупног броја регистрованих привредних субјеката класификовано је као микро и мала предузећа, при чему су ДОО најпожељнији облик. У 2023. години регистровано је 93.517 микро предузећа, што чини 84,5% укупног броја. Док микро предузећа доминирају у броју, велика предузећа остварују највећи приход, иако чине само 598 од укупног броја ентитета. У 2023. години дошло је до благог пада у регистрацији нових ДОО због увођења обавезне електронске регистрације у мају 2023. Процес је сложенији, захтева нотарску или правну помоћ у одређеним случајевима, и натерао је неке појединце да изаберу једноставнији процес регистрације предузетника, посебно у другој половини 2023. године.

Предузећа са сложеном власничком структуром (најмање један слој власништва чине правна лица) често послују у секторима као што су трговина на велико, консалтинг и ИТ. Ови сектори су често укључени у прекограничне активности, а један број компанија је у власништву страних субјеката. На пример, 1.174 њих је укључено у неспецијализовану трговину на велико, а 1.033 ради у консултантским услугама.

Обавези ревизије подлежу сва акционарска друштва, јавна предузећа, као и велика и средња предузећа и предузећа са укупним пословним приходом већим од 4,4 милиона евра, чиме се смањује ризик од ПН/ТФ с обзиром на статус ревизора као обвезника. Усклађеност са обавезом ревизије стриктно прати АПР, субјекти који не поштују обавезе се редовно идентификују, подносе пријаве и примењују се санкције. Српске власти сваке године принудном ликвидацијом бришу хиљаде предузећа и примењују десетине хиљада забрана располагања средствима, мере одузимања ПИБ-а или пореске контроле.

Огранци и представништва страних компанија чине мање од 2% свих регистрованих привредних субјеката. Њихово присуство у Србији је углавном стабилно у последњих 5 година, коришћено за олакшавање стварних економских веза, при чему је већина из САД и земаља региона (Босна и Херцеговина, Црна Гора, Хрватска, Словенија и Северна Македонија), а неколико са офшор територија (Кипар и УК).

Последњих година, страно власништво у српским привредним субјектима је у сталном порасту и достигло је 12,25% предузећа, првенствено у форми ДОО. Већина предузећа у Србији и даље се финансира домаћим капиталом, али страни капитал – посебно из Словеније, Кипра и Аустрије – чини 17,79% власништва у ДОО. Сличан тренд показују и акционарска друштва са 13,32% капитала страних лица. Број страних физичких лица која су пословала као предузетници у Републици Србији је незнатан у односу на укупан број предузетника (око 4%), али је у сталном порасту.

Уопштено говорећи, Србија показује тренд раста страног учешћа у домаћем пословању, у различитим облицима, иако и даље чини мали део у поређењу са потпуно домаћим субјектима и предузетницима.

Србија је имплементирала снажан систем за идентификацију стварних власника, у складу са стандардима ФАТФ, кроз свој Закон о ЦЕСВ и успостављање Централне евиденције стварних власника (ЦЕСВ). Србија води и објављује Централни регистар изречених мера, који обједињује податке о привредним субјектима, њиховим власницима, директорима и члановима надзорног одбора, који су кажњени за кривична дела, привредне преступе или прекршаје. Обвезници проверавају ове регистре пре успостављања пословног односа.

Број привредних субјеката који испуњавају обавезе евидентирања стварних власника је из године у годину све већи. На дан 31. 12. 2023. године, преко 90,5% ентитета је испунило обавезу регистрације стварног власника. ДОО су показале највећу стопу усклађености (94,74%), док страна представништва и огранци заостају (30,63%). Санкције за непоштовање обавезе евидентирања стварних власника, укључујући новчане казне и кривичноправне мере, биле су ефикасне у повећању усклађености, са преко 8.000 казни изречених између 2021 и 2023. године.

ЦЕСВ је значајно смањio ризике ПН/ФТ повећањем транспарентности власништва. Међутим, остају изазови са нижом усклађеношћу међу одређеним типовима ентитета.

Већина стварних власника у Србији су домаћа физичка лица, која чине 87,84% регистрованих правних лица, а страна физичка лица чине 22.719 правних лица. Око 90% стварних власника је из Србије, док остале земље доприносе по мање од 1%. Од 2023. године, 186.905 стварних власника је евидентирано у Централном регистру, од којих је преко 72% класификовано као држање 25% или више акција компаније или права гласа. Ризичније категорије власништва су значајно смањене.

Надзорни органи, укључујући УСПН, спроводе редовне инспекције над обвезницима, а свако непоштовање, укључујући неажурирање њихове евиденције, резултирало је санкцијама, укључујући новчане казне и судске поступке. Од 2021. до 2023. године, вишеструке инспекције су откриле прекршаје у вези са вођењем тачне и благовремене евиденције стварних власника, посебно међу рачуноводственим фирмама и факторинг компанијама, као и субјектима под надзором Комисије за хартије од вредности. Ови прекршаји су отклоњени упозорењима, казнама и правним радњама, са циљем да се наметне јаче поштовање. Идентификовани су случајеви неслагања у информацијама о стварним власницима које су представили њихови клијенти и информацијама садржаним у Централној евиденцији стварних власника, у ком случају су правна лица била суочена са санкцијама.

Број иностраних захтева за податке о СВ из Србије је низак због јавне доступности Централног регистра СВ. Стране ФОЈ су тражиле информације о СВ од српске ФОЈ у 15 случајева, првенствено у суседним или европским земљама као што су Црна Гора, Северна Македонија, Словенија и Немачка. Ови захтеви су се углавном односили на финансијске трансакције српских правних лица. Насупрот томе, ФОЈ Србије је поднела 164 захтева страним партнерима да добију информације о СВ за своје истраге.

Трастови се не могу оснивати по закону Србије, али су трустови створени према страном законодавству признати у Закону о спречавању прања новца и финансирању тероризма. Око 300 српских правних лица има власничке везе са трустовима. Трастови и офшор субјекти су класификовани као високоризични за прање новца и подлежу појачаном надзору. До 31. децембра 2023. године, ниједан обвезник није имао трастове као директне клијенте, иако су се појавили у власничким структурама клијената. Ови односи се помно прате, посебно у оквиру надзорних контрола.

У сврху ублажавања ризика у вези са трастовима, НРА предлаже да:

- води посебан списак трастова који послују преко резидентних и нерезидентних правних лица у Србији (који ће се допуњавати путем информација од стране банака и регистра пословних субјеката) и да га учини доступним надлежним органима.
- АПМЛ за допуну листе трастова који послују као директни клијенти обвезника.

Трастови нису директни клијенти банака или других обавезних лица, а једини рачун траста у банци био је неактиван и накнадно ликвидираан. Истовремено, обвезници успешно идентификују присуство траста у власничким структурама својих клијената. Мали број таквих клијената омогућава обвезницима и супервизорима да стално прате пословне активности. У 2023. години пронађено је 369 клијената банака са трастовима у њиховој власничкој структури, а већина тих фондова регистрована је на Кипру. Слично томе, 38 клијената финансијског лизинга и 5 осигуравајућих друштава пријавило је поверења у власничке структуре, такође са најчешћим кипарским трастовима. Сви субјекти који имају поверења у својој власничкој структури сматрају се високоризичним и подлежу појачаном надзору од стране обвезника и надзорних органа.

Ови подаци указују на то да је материјално присуство трастова у Србији занемарљиво и да се помно прати на више нивоа система СПНФТ, чиме се значајно смањује ризик од прања новца и финансирања тероризма.

Трастови се не појављују у истрагама о прању новца нити су били предмет пријава сумњивих активности од стране обвезника. Током надзора обвезника нису уочени пропусти у пријавама, што све указује да је ризик од злоупотребе наведених привредних субјеката за прање новца занемарљив.

АНАЛИЗА ПРЕТЊИ

Анализа страних правних лица из високоризичних јурисдикција, како их је навео ФАТФ, открива да је у Србији регистровано само неколико субјеката који су повезани са таквим јурисдикцијама, углавном из земаља у региону, као што су Хрватска и Бугарска. Ове везе углавном представљају неизбежне прекограничне пословне везе између земаља и не, са изузетком одређених специфичних случајева, указују на повећани макро ризик.

Анализа учешћа предузећа у случајевима прања новца наглашава да привредни субјекти, посебно мала предузећа, играју централну улогу у прању незаконитих средстава. Најчешћи метод прања новца је кроз фиктивне трансакције, где се лажне фактуре и документи користе за симулацију пословних активности које се нису догодиле. Ови ентитети су често под контролом организованих криминалних група и користе се за пренос и интеграцију прљавог новца у легитимни финансијски систем. Анализа 140 случајева прања новца открива да је 130 компанија било укључено, а већина су друштва са ограниченом одговорношћу (ДОО), заједно са предузетницима и задругама. Већина ових предузећа *рејисирована је делатношћу у штељивом сектору, класификована као микро или мала, која не подлеже ревизији, без запослених и у којима достављени финансијски извештаји показују да послује без губитака*. ДОО предузећа се такође најчешће користе у сврху избегавања пореза и повлачења средстава. Акционарска друштва се генерално не злоупотребљавају, због сложенијег регулаторног оквира и механизма надзора, док удружења и индивидуални предузетници показују одређени ниво изложености претњи.

Ови трендови генерално доказују да перачи новца у Србији имају тенденцију да користе поједностављене шеме које укључују мање субјекте као што су ДОО и индивидуална предузетништва, која имају минималне регулаторне захтеве, нижу контролу и флексибилне рачуноводствене праксе, што им омогућава да са лакоћом обављају фиктивне трансакције. Овим предузећима често недостаје значајан капитал и често делују у ограниченом времену, након чега престају да постоје или су ликвидирани.

Изузетак је тренд у настајању, при чему професионалне рачуновође успостављају и воде операцију прања новца, као што је идентификовано у једном броју случајева.

За случајеве организованог криминала, опште карактеристике злоупотребе правних лица су сличне горе наведеним факторима. Анализа случајева прања новца организованог криминала открива две различите категорије компанија: оне које истински послују и оне које су законски основане, али не обављају никакву стварну економску активност. Компаније које послују легитимно често користе пословне структуре под контролом организованих криминалних група да извуку готовину са својих рачуна, чиме се минимизирају пореске обавезе.

Насупрот томе, субјекти које су основале криминалне организације служе као професионалне перионице за прање новца, издајући лажне фактуре за непостојећу робу или услуге. Ове компаније олакшавају низ трансакција унутар организоване мреже, омогућавајући перачима да пребацују новац преко различитих рачуна и на крају, стављају готовину на располагање криминалним актерима без откривања. Ови субјекти не запошљавају особље, а њихови оснивачи су често социјално угрожени појединци који региструју компаније у замену за малу финансијску накнаду.

Софистициранији случајеви откривају сложене мреже међусобно повезаних предузећа, често укључујући стране субјекте, који се користе за премештање новца преко граница и прикривање његовог порекла.

Регистрована пољопривредна газдинства све се више користе у шемама прања новца, посебно од стране организованих криминалних група. Власници ових фарми отварају банковне рачуне посебне намене за пољопривредне трансакције, али их често злоупотребљавају за повлачење незаконитих средстава, која се затим враћају криминалним организаторима. Ово ставља пољопривредна газдинства у завршну фазу процеса прања новца, где се прљави новац претвара у готовину. Од 2021. до 2023. године идентификовано је 26 таквих случајева, а банке често не успевају да правилно верификују трансакције. Иако је број случајева релативно мали, лакоћа повлачења готовине и слаб надзор чине пољопривредна газдинства све већим ризиком за прање новца.

Кривично гоњење правних лица за прање новца је често неуспешно, посебно када се ради о фиктивним компанијама које обично немају стварну имовину или пословање и убрзо након омогућавања незаконитих активности нестају са пословне мапе. Ове компаније су регистроване са минималним капиталом и њихова пословна активност није реална, већ је усмерена на прикривање порекла средстава, што отежава поврат новца или позивање појединаца на одговорност.

Међутим, у случајевима када компаније имају значајну имовину, посебно у сектору некретности и грађевинарства, против њих је покренут кривични поступак.

Међународна сарадња је од суштинског значаја у праћењу и кривичном гоњењу прекограничних случајева прања новца који укључују организовани криминал.

Анализа података Пореске управе у Србији показује да су многи привредни субјекти који се баве прањем новца повезани са утајом пореза, што је најчешће предикатно кривично дело за прање новца. Велики део ових компанија, обично малих или микро, основан је са минималним капиталом, често су „шкољка” компаније без стварне имовине или пословања које након употребе престају са радом и нестају са пословне мапе. Кривичне пријаве за пореска кривична дела првенствено су подношене против појединаца одговорних за ове послове, а не против самих компанија, јер су многа предузећа неликвидна. Анализа је идентификовала повратнике који управљају са више компанија, од којих су неке повезане са прањем новца кроз пореске злочине.

Најчешћа регистрована привредна делатност за привредне субјекте који обављају реалне делатности а користе фиктивну документацију за избегавање пореских обавеза односи се на специјализовану трговину на велико различитом робом, углавном у домаћем платном промету.

Током посматраног периода, Пореска полиција је на основу утврђених критерија идентификовала 881 пословни субјект као „фантом” или „перач”. Фантоми обично прикривају пословне податке, избегавају пореске пријаве и немају одговарајућу документацију или транспарентност. Професионалне перионице за прање су компаније које симулирају промет кроз фиктивне трансакције како би омогућиле утају пореза. Ове пословне структуре се користе за стварање лажне документације као што су фактуре, често помажући редовним предузећима у избегавању пореза, посебно ПДВ-а. Ови ентитети су краткотрајни и обично се гасе након завршетка својих илегалних циљева. Као одговор, порески идентификациони број (ПИБ) је одузет бројним предузећима, а против неколико одговорних лица су поднесене кривичне пријаве.

Анализа података обвезника о нивоима ризика пословних субјеката којима се баве обвезници потврђује да се друштва са ограниченом одговорношћу (доо), посебно микро и мали субјекти, суочавају са највећим ризиком од потенцијалних перача новца. Банкарски сектор пријавио је највећи број сумњивих трансакција повезаних са овим високоризичним пословима, често послујући у секторима као што су трговина на велико, некретности, грађевинарство и продаја возила. Од свих врста правних лица која су обвезници класификовали као високоризична од стране обвезника – ДОО обухвата око 8%, АД око 10%, остале форме (командитна друштва, ортачка друштва) око 4% и предузетници око 3%.

У периоду од 2021. до 2023. године, Министарство правде Србије обрадило је бројне захтеве за међународну правну помоћ у вези са правним лицима која укључују правна лица, посебно друштва са ограниченом одговорношћу (ДОО). Од укупно 253 случаја, 38 долазних захтева било је повезано са домаћим и страним ДОО предузећима, укључујући имовину у вредности од 296,8 милиона евра и 100.000 фунти. Највећа заплена имовине повезана је са Казахстаном (168,2 милиона евра), укључујући злочине попут утаје пореза и неовлашћеног коцкања. Одлазни захтеви обухватили су 23 домаћа и страна ДОО, са имовином у укупном износу од 13,4 милиона евра и 9 милиона долара. Јавно тужилаштво за организовани криминал такође се бавило ДОО у 14 случајева који укључују 22 привредна субјекта, где је 12,2 милиона евра и 57,225 долара имовине било под истрагом, и један случај који је укључивао 12 милиона евра у злату. Поред тога, Србија је сарађивала са Шпанијом на заједничким истрагама усмереним на ДОО која су укључена у трговину дрогом и прање новца. Што се тиче међународне полицијске сарадње, већина од 209 пословних субјеката означених за сумњиве активности била су ДОО. Јединица за финансијску истрагу и полицијске снаге редовно су размењивале информације о ДОО, а преко Еуропола и Интерпола обрађивале су бројне случајеве трансфера новца који укључују ове субјекте. Укључен је и Сектор пореске поли-

ције, који је послао 50 захтева и примио 11 у вези са ДОО осумњиченим за утају пореза и прање новца, што је довело до значајних финансијских губитака за државу. Правна лица, посебно ДОО, остају жаришна тачка ових међународних напора за откривање и кривично гоњење активности прања новца.

Између 2021. и 2023. године пријављено је 2.947 компанија због сумњивих трансакција, а 79,16% извештаја долази из банкарског сектора. Највише су пријављена друштва са ограниченом одговорношћу (д.о.о.), која чине 2.057 извештаја, а следе предузетници са 865 извештаја. Укупна вредност сумњивих трансакција у којима су учествовала правна лица достигла је преко 1,15 милијарди евра. Нерезидентни субјекти били су умешани у 141 извештај, а већина је укључивала резидентне ентитете. Ревизори, нотари и рачуновође значајно су допринели пријављивању сумњивих активности, заједно са банкама. Поред тога, Управа за спречавање прања новца разменила је 723 извештаја са страним колегама, укључујући правна лица која су првенствено укључена у новчане трансфере за робу, као што су половни аутомобили и секундарне сировине, што је изазвало забринутост због утаје пореза и потенцијалних шема прања новца.

Посматрајући укупно податке о привредним субјектима у правноснажно пресуђеним предметима који су укључени или коришћени у процесу прања новца у посматраном периоду долазимо до података и закључака да се према правној форми организовања привредних субјеката најчешће јављају друштва с ограниченом одговорношћу (укупно 67), затим предузетници (укупно 49), те пољопривредна газдинства (укупно 26), ортакчо друштво (1), задруге (4) и удружења (4).

У предметима истрага и оптужења организованих криминалних група највећи број укључених привредних субјеката су друштва са ограниченом одговорношћу (56), затим предузетника (6), ортакчо друштво (1) и регистрована пољопривредна газдинства (2).

Током посматраног периода, Пореска полиција, је на основу извршене процене ризика као и на основу свог рада и извршених контрола идентификовала 881 привредни субјекат који је на основу успостављених критеријума окарактерисала као привредна друштва „фантоме” или „пераче”.

У предметима оптужења Јавног тужилаштва за организовани криминал, закључено је да су у ланац прања новца била укључена и 24 правна лица са особинама фантома, а 22 правна лица су имала особине перача.

Далеко највећи степен претње на основу анализе предмета прања новца представљају привредна друштва у правној форми – друштво са ограниченом одговорношћу.

Ова правна форма је најчешће коришћена у процесу прања новца од стране организованих криминалних група.

Друштва са ограниченом одговорношћу најчешће се злоупотребљавају и за скривање стварног власништва. За прикривање порекла новца најчешће је коришћен банкарски сектор, за вишеструке новчане трансакције у домаћем платном промету. Новчани токови друштва са ограниченом одговорношћу најчешће се злоупотребљавају кроз:

- коришћење лажне документације за обављање трансакција;
- подизање готовине у циљу смањења пореске основице;
- прање прљавог новца извлачењем средстава након проласка кроз финансијски сектор користећи други привредни субјект – „посредник” (најчешће предузетник) или регистровано пољопривредно домаћинство.

(Зло)употребљена друштва са ограниченом одговорношћу, у највећем броју случајева су микро привредни субјекти, без запослених, са минималним оснивачким капиталом и минорним пословним приходима, који се свде на висину износа „провизије” за учињену услугу издавања фактуре. Као корисници „услуга” најчешће се појављују привредни субјекти који се баве законитим пословима и чији је циљ да избегну плаћање пореских обавеза. Основни индикатор ризика указује на послове у којима су честе готовинске трансакције.

Неретко, у осмишљавању ових шема учествују књиговође или рачуновође што указује на њихову саучесништво у криминалним активностима.

У циљу смањења броја оваквих случајева и уклањања привредних друштава из пословног окружења, потребно је поред постојећих механизма контроле и надзора размотрити могућност предвиђања начина да се при регистрацији привредних субјеката идентификују адресе седишта на којима се већ налази седиште већег броја привредних субјеката и у којима се исто лице појављује као власник удела или одговорно лице, како би се у том моменту над таквим субјектима примениле постојеће мере контроле или надзора. На овај начин сарадња регистрационог органа и органа контроле пословања привредних субјеката би допринела већој ефикасности и делотворности система.

На основу анализе свих података, посебно података о укључености правних лица у процес прања новца идентификованих у правноснажно пресуђеним предметима и предметима истраге и оптужења у вези са организованим криминалом, оцењено је да су:

- друштва са ограниченом одговорношћу и предузетник, форме привредних субјеката са високим степеном претње за прање новца;
- удружења и задруге средњег степена претње и
- остали облици ниског степена претње.

Регистрована пољопривредна газдинства потребно је пратити са дужном пажњом имајући у виду да је и даље детектовано њихово учешће у активностима прања новца. Полазећи од чињенице да је сектор некретнина сектор оцењен високим ризиком за прање новца, физичка лица, инвеститори су не само растућа претња за прање новца, већ претња која захтева спровођење приоритетних мера – ургентна претња (*emerging risk*).

Највећи степен ризика код друштва са ограниченом одговорношћу представљају једночлана друштва основана од стране домаћих држављана, са минималним оснивачким капиталом, без запослених или са малим бројем запослених и минорним приходима, који нису обвезници ревизије. Анализом случаја прања новца није утврђено да су привредни субјекти у оснивачкој структури имали траст као облик организовања. Трастови нису ризични правни облици за прање новца у Републици Србији.

ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ЗЛОУПОТРЕБЕ НЕПРОФИТНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА У СВРХУ ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

1. ЗАКЉУЧАК

Резиме:

Радна група спровела је класификацију ризика непрофитних организација анализирајући опште и специфичне индикаторе који се односе на потенцијалну злоупотребу за финансирање тероризма. Непрофитне организације су категорисане у шест нивоа ризика у распону од неризичних до високоризичних. Анализа је показала да се већина непрофитних организација (81,2%) не сматра ризичним, са само 0,58% класификованим као високоризичним, а 3,23% као средњим до високим ризиком. Специфични показатељи, као што су подизање готовине и везе са појединцима из региона високог ризика, допринели су класификацији ризичнијих непрофитних организација.

Фактори који указују на већу вероватноћу ФТ:

Подизање готовине: Подизање готовине без одговарајуће документације су симптоматичне за високоризичну категорију непрофитних организација.

Везе са иностранством: Везе са појединцима из високоризичних или пограничних региона са активним терористичким претњама идентификоване су као фактори за класификацију високог ризика.

Општи циљеви: Непрофитне организације са широко дефинисаним циљевима теже се прате и подложније су злоупотреби.

Фактори који указују на мању вероватноћу ФТ:

Низак проценат високоризичних непрофитних организација: Само мали део непрофитних организација класификован је у средње ка високом ризику.

Проактивне инспекције: Редовне инспекције и приоритетна контрола над високоризичним непрофитним организацијама помажу у ублажавању потенцијалне злоупотребе.

ОПШТИ ЗАКЉУЧАК АНАЛИЗЕ ЗЛОУПОТРЕБЕ НПО СЕКТОРА ОД ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

Приступ Србије сектору непрофитних организација настоји да успостави баланс између транспарентног развоја сектора са дефинисаним мерама за спречавање његове злоупотребе за финансирање тероризма. Свеобухватан правни и институционални оквир обезбеђује целовит регулаторни надзор, укључујући строге системе регистрације, праћења и обавезно финансијско извештавање, у циљу транспарентности и одговорности. Транспарентност невладиних организација значајно се побољшала, а надзор се унапређује кроз координиране активности надлежних државних органа и праћењем непрофитних организација од стране финансијских институција. Само-регулација, обука и побољшане иницијативе за изградњу јавног поверења промовишу кредибилитет сектора. Са превентивне стране, проактивне мере нису резултирале идентификованом директном злоупотребом непрофитних организација за ФТ између 2021. и 2023. године. Међутим, потенцијални ризици од контекстуалних претњи као што су религијски екстремизам, везе са високоризичним појединцима и слабе финансијске контроле микро-правних субјеката наглашавају потребу за сталним опрезом, посебно у пограничним и миграцијским регионима, како би се одржао интегритет и сигурност сектора.

Ризици финансирања тероризма представљају низак до умерен ризик за развој и континуирано функционисање сектора непрофитних организација у Србији.

Ризици финансирања тероризма у сектору непрофитних организација генерално одражавају ризике од финансирања тероризма у целини за Србију и могу се класификовати као умерени.

ТИПОЛОГИЈЕ

1. Типологије за тржиште капитала

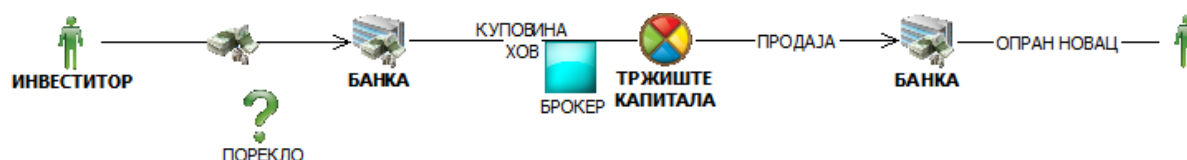
Постоје различите могућности инвестирања на тржишту капитала, куповином и продајом финансијских инструмената (акција, обвезница, инвестиционих јединица и др.), а тиме и могућност пласирања незаконито стеченог капитала у легалне токове.

За разлику од других сектора, ризици се углавном не односе на фазу улагања новца, већ на фазе раслојавања и интеграције. Типичне шеме прања новца које се односе на тржиште капитала, често укључују читав низ трансакција које не одговарају профилу инвеститора и не обављају се са намером да пружи поврат улагања (економски неоправдане трансакције).

Трговање акцијама на берзи и куповина инвестиционих јединица

Инвеститор у кратком временском периоду на наменски новчани рачун за куповину хартија од вредности код банке, уплаћује нелегално стечена новчана средства, у готовини, испод законског минимума за пријављивање. Одмах након уплата на рачун, посредством више - брокерско дилерских друштава (од којих су неки лоцирани ван седишта клијента), инвеститор из дана у дан купује ликвидне акције (акције за којима постоји константна понуда и тражња). Након куповине, инвеститор продаје цео портфељ истих акција, иако цена акција из дана у дан расте на берзи. Приход од продаје акција се усмерава на новчани рачун са кога се сукцесивно подижу средства.

Све трансакције, инвеститор обавља путем електронске платформе за трговање и електронске банкарске апликације, чиме је у извесној мери отежано идентификовање неубичајеног понашања и сумњиве активности.

У наведеном случају препознати су следећи индикатори:

- рачун клијента је отворен или значајно финансиран непосредно пре куповине
- странка раније није била активна, изненада обавља трансакције на тржишту капитала у великом обиму и вредности
- брза продаја акција одмах након куповине иако вредност акција расте.

Модел понашања у трговању хартијама од вредности на берзи, може се применити и у сегменту тржишта капитала, који се односи на инвестиционе фондове односно на куповину и продају инвестиционих јединица отворених инвестиционих фондова. Оно што пружа још веће могућности за злоупотребу тржишта инвестиционих фондова за потенцијалне „пераче“ новца, јесте чињеница да се продаја инвестиционих јединица може релативно лако остварити у сваком тренутку, без обзира на врсту отвореног

инвестиционог фонда (постоји законски рок за откуп инвестиционих јединица). Препознати индикатори који указују на сумњу прања новца су:

- куповина инвестиционих јединица се обавља средствима уплаћеним на више рачуна код различитих депозитара, а нарочито ако су депонована средства у износу нешто испод износа за пријављивање

- странка се распитује о томе колико брзо би могла да реализује откуп инвестиционих јединица и да ликвидира рачун не објашњавајући зашто то намерава, или дајући сумњива објашњења

- странка потписује приступницу фонду и купује инвестиционе јединице за већи износ новца, а не показује интересовање за приносе и пословање фонда, провизије и друге трошкове.

Манипулације на тржишту капитала

Инвеститори, повезана лица (од којих један има значајан пакет акција које су котиране на берзи али за којима нема интересовања за куповину и продају-неликвидне акције), у претходно договореним, манипулативним активностима, међусобно дају налоге за куповину и продају малих количина акција, подижу цену акција и стварају ликвидност. Након извесног временског периода, када је цена акција значајно порасла, као и њена ликвидност, продаје се значајан пакет акција, по увећаној цени и предузетим манипулативним радњама на тржишту капитала, остварује се имовинска корист.

Тако стечена средства, из предикатног кривичног дела манипулације на тржишту капитала, се даље пласирају у куповину акција другог јавног друштва на берзи, и тако стечене акције се уносе као оснивачки улог у привредно друштво, најчешће регистровано као друштво са ограниченом одговорношћу. После кратког времена, инвеститор продаје уделе, излази из власништва у привредном друштву (д.о.о.) и поново располаже својим незаконито стеченим (манипулацијом на тржишту капитала) новчаним средствима, сада легализованим.

Уколико инвеститори обављају своје активности преко кастоди рачуна (где се директно не види ко је власник рачуна), ако се налози за трговање дају електронски, посредством више брокерских кућа, ако се користе новчани рачуни отворени код више банака, те ако су учесници у трговању високоризични клијенти, и ако привредно друштво у које су унете акције (д.о.о.) има везе са оф-шор дестинацијама, наведени модел понашања, у великој мери усложњава све околности и знатно отежава утврђивање свих елемената сумњиве и спорне трансакције. У наведеном примеру су приказане све три фазе поступка прања новца (улагање, раслојавање и интегрисање) али и фаза самог стварања незаконито стечених средстава.

Препознати индикатори који указују на сумњу прања новца у конкретном обрасцу понашања су:

- странка покушава да створи слику стварне трговине хартијама од вредности, а врши фиктивну или симуловану трговину тим хартијама од вредности (странка учествује у унапред договореном или неконкурентском трговању хартијама од вредности)

- међусобно повезане трансакције и трговање хартијама од вредности које су биле неликвидне дужи временски период се врши изненада, преко два или више рачуна код једног или више посредника.

Инсајдерско трговање

Инсајдер (нпр: члан Управног одбора јавног друштва, чије су акције котиране на берзи), располаже информацијом која није јавно објављена – инсајдерском информацијом (нпр. да ће бити потписан уговор о заједничком улагању са страном компанијом) што би, након објављивања информације, могло имати повољан ефекат на цену акција јавног друштва на берзи.

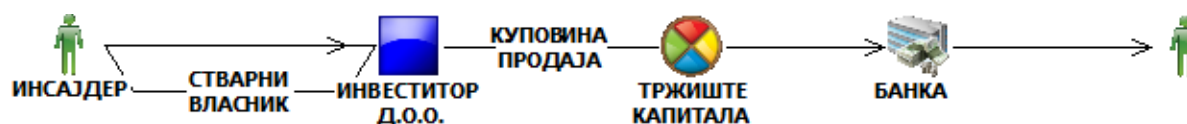
Инсајдер то знање користи за куповину значајног пакета акција, индиректно, преко новооснованог правног лица (д.о.о.), које обично нема запослених и чији је стварни власник инсајдер.

Када је потписивање уговора о заједничком улагању и јавно објављено, цена акција јавног друштва нагло расте и правно лице одмах продаје све акције из свог портфеља, уз високу добит. Тако стечена средства, правно лице даље инвестира у куповину високо ликвидних акција, неколико јавних друштава на берзи. Након кратког периода, с обзиром да се радило о акцијама за којима постоји константна понуда и тражња на тржишту, правно лице брзо продаје све акције, давањем тржишних налога за продају. Као такав, новац стечен незаконито (захваљујући инсајдерској информацији) је „опран“. Индикатори који се препознају у овим случајевима су:

- странка раније није била активна, изненада обавља трансакције у великом обиму и вредности,

- странка врши значајне куповине или продаје хартија од вредности непосредно пре објављивања вести која утиче на цену тих хартија од вредности

- странка улаже у ликвидне хартије од вредности са високим приносима, а не показује интерес за резултате или их изненада и без разлога продаје.

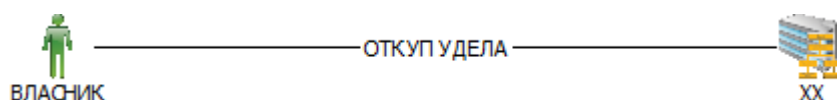
2. Друштва за ревизију

Постоје различите могућности које обвезници ревизије својим активностима и инвестирањем могу да произведу пласирање незаконитог стеченог капитала у легалне токове.

Типичне ситуације које указују на трансакције и радње које не одговарају профилу обвезника, а доводе у сумњу да се ради о трансакцијама и радњама које указују на сумњу прања новца, које ревизор може да уочи пре спровођења саме ревизије.

У листи индикатора коју објављује Комисија налазе се описане ситуације односно индикатори који могу указивати на сумњу од прања новца које друштва за ревизију треба да примењују приликом обављања радњи и мера. У наставку су дати неки примери:

Откуп/продаја сопствених удела

Привредно друштво откупљује сопствене уделе од власника и исплаћује средства на рачун власника након чега се у структури капитала појављују откупљени сопствени удели. Након откупа привредно друштво може поништити или продати сопствене уделе. Ако се пониште сопствени удели смањује се основни капитал, ако се продају новом власнику не мења се износ основног капитала. Откупом сопствених удела готовина се преноси на рачун власника, док продајом сопствених удела долази до прилива готовине. Препознати индикатори који указују на сумњу прања новца су:

- пренос удела у правним лицима се врши без накнаде или је продајна цена уговорена у висини уписаног капитала, а остатак новца се плати у готовини, док се преносом удела у правним лицима преноси и нераспоређена добит која је вишеструко већа од основног капитала.

Авансна плаћања

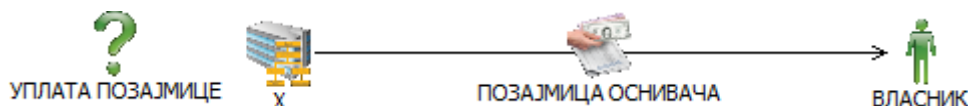

Средстава са рачуна правних лица се трансферишу на рачуне компанија у иностранству по основу аванса за увоз робе, при чему авансно плаћена роба није увезена, нити ће бити.

Препознати индикатори који указују на сумњу прања новца су:

- странка врши трансакције авансних плаћања или прима авансне уплате, а вероватноћа реализације посла је мала с обзиром на пословну политику странке и објективне околности.

Позајмица оснивача за ликвидност предузећа

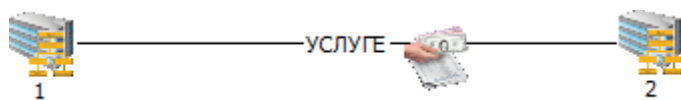

Средства се учестало подижу по основу повраћаја позајмице за ликвидност предузећа. При томе, трансакцијама није претходила уплата позајмице. На овај начин извршено је подизање средстава да би се извучила средства са рачуна привредног друштва.

Препознати индикатори који указују на сумњу прања новца су:

- странка често врши готовинске уплате по основу докапитализације предузећа или су евидентирани значајне готовинске уплате по основу позајмица/зајма од стране физичких лица.

Плаћање услуга

Плаћање услуга за које на тржишту не постоји одредива вредност или цена, при чему се не може са сигурношћу утврдити да је наведена услуга и извршена, а обавезе које се приказују су фиктивне. Ту најчешће спадају услуге консалтинга, менаџмента или маркетинга.

Препознати индикатори који указују на сумњу прања новца су:

- странка фактурише услуге за које се не може са сигурношћу потврдити да су и извршене, односно фактурише услуге нелогично високог износа;

странка плаћа за услуге за које се не може са сигурношћу потврдити да су и извршене, односно за услуге плаћа нелогично високе износе.

Пословање са пореским рајевима

Плаћање робе или услуга се врши према компанијама са седиштем у пореским рајевима, где даље кретање новца, због закона тих држава није лако испратити, а присутно је несметано располагање новцем.

Препознати индикатори који указују на сумњу прања новца су:

- дати или преузети зајмови од фирми у пореским рајевима или са гаранцијом банака у пореским рајевима;
- странка плаћа услуге у неубичајено високим износима ка компанијама са седиштем на оф-шор дестинацијама или јој се испостављају рачуни за пружене услуге друштава или организација које имају седиште у државама, у којима не постоји одговарајуће законодавство за спречавање прања новца и финансирања тероризма, познате су као пореске оазе (порески рај), односно имају банкарски систем који дозвољава велику тајност странака;
- међународни трансфери у великом износу без постојања одговарајућег основа за исте;

- странка остварује значајне приливе од оф-шор компанија за које је тешко идентификовати власничку и пословну структуру.

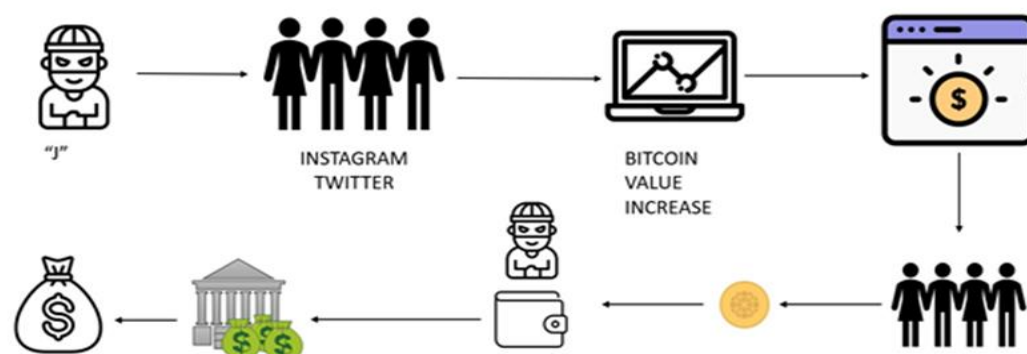
3. Типологије у сектору дигиталне имовине

Тактике које користе вршиоци незаконитих радњи за прање прихода стечених криминалом и финансирање терористичких активности помоћу ПУДИ, а које су познате из пракси земаља које су увеле регулативу за дигиталну имовину, првенствено су се фокусирале на раслојавање незаконито стечених прихода. То је рађено путем замене дигиталне имовине за другу дигиталну имовину, или на истој или на другој ПУДИ берзи, или путем пребацивања ДИ директно преко различитих е-новчаника. Коришћење миксера, заједно са коришћењем токена који обезбеђују приватност је такође документовано у неколико случајева чиме се отежава прање средстава. Злоупотреба берзи ДИ и трансфер средстава комбиновањем ПУДИ идентификовани су у једном случају финансирања тероризма. Разлози због којих неке од ових активности остају неоткривене укључују слабе контроле праћења трансакција које примењују неки ПУДИ.

Постоје неовлашћене активности замене, при чему су најчешћи индикатори везани за злоупотребу приватних и пословних банковних рачуна, заједно са информацијама из отворених извора које се односе на промоцију услуга које се нуде. То такође обухвата оно што су, како изгледа, професионалне услуге прања новца, коришћењем услуга ПУДИ повезаних с ДИ украденом путем хаковања или напада софтвером за изнуду откупа. Док се неки индикатори односе на странке и њихову исказану намеравану употребу услуга ПУДИ, већина индикатора се односи на трансакцијске активности преко банковних или платних рачуна и/или ПУДИ берзи. Код анализираних индикатора често се комбинује неколико различитих „црвених заставица“ које се јављају у пару.

У наставку је неколико познатих примера из праксе.

Пример случаја – ПУДИ – Неовлашћена активност замене

Господин I је, после извештаја о скоку цене биткоина, почео да на своје Твитер и Инстаграм налоге поставља видео снимке у којима нуди да купи ДИ од других корисника Инстаграма по цени за 3,5% до 5% већој од тржишне вредности. Господин I је тврдио да је спреман да плати цене преко тржишних зато што су традиционалне берзе биткоина ограничавале количину биткоина коју може дакупи.

Када би жртве пристале на трансакцију у биткоинима са г. I, он би им послао документа која су садржавала слике лажних потврда о наводном електронском трансферу. Ово је урађено да би се жртве навеле да поверују да је г. I организовао плаћање за биткоине. По пријему лажне потврде, жртве би организоване пренос биткоина на адресу новчаника коју је дао г. I. Господин I. никада није платио жртвама и стекао је контролу над биткоинима које су му жртве пренеле.

Пример случаја: NFT – Крађа

NFT берза Nifty Gateway је пријавила да су малој групи њених корисника преузети налози. Корисници су тврдили да су уметничка дела која су раније купили на берзи или украдена или купљена, а затим украдена коришћењем података са њихових кредитних картица. NFT су накнадно продали вршиоци незаконитих радњи.

Њихове лозинке су прибавили вршиоци незаконитих радњи који су успели да хакују њихове налоге. Платформа је чувала приватни кључ за своје кориснике, али није имала централизовану контролу која би јој омогућила да поврати украдене NFT. Чим су извршиоци пребацили NFT из новчаника у друге е-новчане које су они контролисали, NFT кључеви нису могли да се поврате.

Пример случаја (2021) – ДИ – Тржишта и инвестиције

W је био **пројекат ДИ** у раној фази који се фокусирао на развој децентрализоване платформе базиране на блокчејну за апликације за „микроуслуге”. W је спровео вишефазну понуду и промоцију хартија од вредности путем које је прикупио преко \$16,3 милиона.

Понуђене хартије од вредности су биле у форми **инвестиционих уговора путем једноставних уговора за испоруку токена у будућности (SAFT)**. SAFT су предвиђали да када W-ова берза буде јавно „пуштена“ у рад, он ће дистрибуирати дигиталне токене инвеститорима, који су били друга уговорна страна SAFT-а. W је представио инвеститорима да ће се средства користити за развој W-ове платформе за микроуслуге. Токени би се користили као средство размене између пројектаната софтвера и крајњих корисника на W-овој берзи. Вредност дигиталних токена је зависила од тога колико успешно ће W покренути своју мрежу и створити довољно ликвидности да омогући инвеститорима да монетизују своја улагања. **Формиран је план за колективно улагање**, W Фонд, за дистрибуцију W токена и подстицање коришћења токена на W платформи или берзи.

Бели папир за ICO и маркетиншке материјале су припремиле **особе који нису имале директна сазнања о статусу развоја W-овог програма**. Они су обухватили **лажне и обмањујуће исказе** о одрживости инвестиције и роковима за издавање токена. У тренутку ICO, W-ова платформа није била у потпуности функционална. Програмирање у основи платформе је и даље било у развоју; пројектанти нису активно пружали микроуслуге корисницима; токен није био комплетно конципиран и није било платформе која би омогућила плаћања између пројектаната и крајњих корисника коришћењем W-ових дигиталних токена.

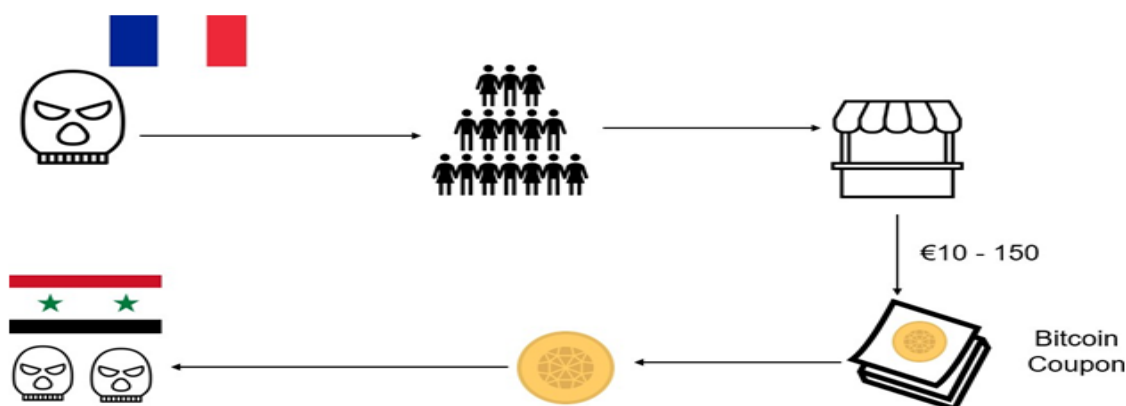
Пример случаја (2021) – ДИ – Тржишта и инвестиције

Bitqysck је представљен као **виртуелна валута** која ће пружити **прилику за инвестирање** у ДИ „онима који су пропустили биткоин“ да се обогате. По инвестирању, потрошачима би био издат токен под називом Bitqy.

ICO је спроведена 2016. године у којој је Bitqysck окарактерисан као „**заслужени поклон**“ који је награђивао потрошаче за одређене куповине **не интернету, како би изгледало да за токене није потребно регулаторно одобрење**. Инвеститорима је речено да сваки Bitqy токен носи и удео од 1/10 у обичним акцијама Bitqysck-а. Међутим, акције никад нису биле подељене имаоцима токена **нити су акције биле уграђене у паметне уговоре на Ethereumu**.

После неколико месеци, власници Bitqysck-а су почели да пласирају **још један токен**, BitqyM, са арбитрарно одређеном ценом од 1\$. Тврдили су да је куповина токена омогућава инвеститорима да се придруже „**Операцијама рударења биткоина**” тиме што ће платити **напајање Bitqysck-овог постројења за рударење биткоина**. Тај објекат **није постојао**. Цена токена **није дефинисана у односу на вредност било какве реалне имовине или услуге**.

Пример случаја:

У септембру 2020. године, француска полиција је објавила расформирање ћелије за финансирање тероризма која је користила ДИ за подршку милитантима у Сирији. Према извештајима, Француска је ухапсила 29 особа повезаних са организацијом повезаном са Ал Каидом - Хауат Тахрир Ал-Схам

Ухапшена лица су била умешана у куповину биткоин купона од лиценцираних продавница дувана широм Француске. Чланови ћелије су у више наврата током неколико месеци посећивали продавнице широм Француске како би анонимно купили биткоин купоне. Чланови ћелије су користили готовину за куповину купона, који су могли да се откупе у биткоинима, у вредности од 10 до 150 евра.

Кад су дошли у посед биткоина, чланови мреже су пребацили ову криптовалуту у дигиталне е- новчанике које су отворили француски дихадисти који борава у Сирији или су отворени за њих. Сматра се да су стотине хиљада евра достављене преко ове мреже, од које су се окористили чланови Ал-Каиде који се још увек крију на северозападу Сирије, као и дихадисти групе Исламска држава.

Пример случаја (2021) – DeApp - PancakeBunny напад – тржишна манипулација

PancakeBunny, агрегатор за генерисање приноса (енг. „yield farming“) у чијој основи је Binance Smart Chain, био је предмет напада хакера типа „муњевита позајмица“ што је проузроковало пад вредности његовог токена за више од 95%.

Нападач је у почетку **позајмио велику количину** Binancescoin-а (BNB) преко PancakeSwap- а и користио га да манипулише ценом USDT/BNB и BUNNY/BNB у PancakeBunny пуловима. Након експлоатације тржишне цене, нападач је имао огромну суму BUNNY-ја, све помоћу **иницијалне муњевите позајмице**. Цена BUNNY-ја је значајно порасла и у том тренутку је извршилац избацио на тржиште целу количину BUNNY-ја који је накупио. То је изазвало **стрмоглави пад цене** BUNNY-ја. Хакер је затим **вратио дуг** преко PancakeSwap-а. Подаци сугеришу да је хакер успео да се извуче са скоро 3 милиона долара профита.